

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

KÜTAHYA EFSANELERİ

Salih YAKIN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Doç. Dr. Hacer Nurgül BEGİÇ

Çankırı-2017

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

KÜTAHYA EFSANELERİ

Salih YAKIN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Doç. Dr. Hacer Nurgül BEGİÇ

Çankırı-2017

İÇİNDEKİLER

Sayfa

Bilimsel Etik Bildirimi	ii
Tez Kabul ve Onay	iii
Önsöz	iv
Özet	vi
Summary	vii
Kısaltmalar	viii
GİRİŞ	1
1. Kütahya'nın Tarihi	1
1.1. Türk Hâkimiyetinden Önce Kütahya	1
1.2. Türk Hâkimiyetinde Kütahya.....	2
1.3. Germiyanogulları Döneminde Kütahya	2
1.4. Osmanlı Döneminde Kütahya	3
1.5. Milli Mücadele Döneminde Kütahya.....	4
2. Kütahya'nın Coğrafi Durumu	5
2.1. Konumu ve Komşuları	5
2.2. Yüzey Şekilleri (Dağları ve Ovaları)	5
2.3. Akarsu ve Gölleri	6
2.4. Bitki Örtüsü ve İklimi	6
3. Ekonomik Yapısı	7
4. Sosyo - Kültürel Yapısı	7
BİRİNCİ BÖLÜM	9
1. Efsane Kavramı	9
1.1. Efsanenin Tanımı ve Özellikleri	9
1.2. Efsanenin Teşekkülü	11
1.3. Efsanenin İşlevi	12
1.4. Efsane Tasnifleri	14
2. Efsanelerin Diğer Halk Anlatılarıyla İlişkileri	19
2.1. Efsane - Masal İlişkisi	19
2.2. Efsane - Mit ilişkisi	20

2.3. Efsane - Destan İlişkisi.....	21
2.4. Efsane - Halk Hikâyesi İlişkisi.....	22
3. Efsanelerle İlgili Yapılan Bazı Çalışmalar.....	22
3.1. Tezler.....	23
3.1.1. Yüksek Lisans Tezleri.....	23
3.1.2. Doktora Tezleri	24
3.1.3. Doçentlik Tezleri.....	25
3.2. Makaleler.....	25
3.3. Bildiriler	26
İKİNCİ BÖLÜM	27
2. TASNİF VE DEĞERLENDİRME	27
2.1. Oluşum ve Dönüşümle İlgili Efsaneler	29
2.1.1. Taş Kesilme Efsaneleri	29
2.1.2. Pınarların ve Derelerin Oluşumuyla İlgili Efsaneler.....	34
2.2. Hayvanlarla İlgili Efsaneler	36
2.2.1. Kuşlarla İlgili Efsaneler	36
2.2.2. Diğer Hayvanlarla İlgili Efsaneler	39
2.3. Olağanüstü Varlık ve Olaylarla İlgili Efsaneler.....	41
2.3.1. Cinler ve Şeytanlarla İlgili Efsaneler	42
2.3.2. Tayy-i Mekan Motifiyle İlgili Efsaneler	46
2.3.3. Rüyada Haber Verme ile İlgili Efsaneler	48
2.4. Açıklayıcı Efsaneler	49
2.4.1. Yerleşim Yerleriyle İlgili Efsaneler	49
2.4.2. Tabiat Unsurlarıyla İlgili Efsaneler.....	53
2.4.3. Sularla İlgili Efsaneler.....	54
2.4.4. Ağaç, Orman ve Bitkilerle İlgili Efsaneler	57
2.4.5. Yer Adlarıyla İlgili Efsaneler	59
2.4.6. Aşk ve Sevgi İle İlgili Efsaneler	63
2.5. Dinî Efsaneler	66
2.5.1. İzlerle İlgili Efsaneler.....	66
2.5.2. Hızır ile İlgili Anlatılan Efsaneler	68
2.5.3. Yatırlar ve Mezarlıklarla İlgili Efsaneler	69
2.5.4. Din Büyükleriyle İlgili Efsaneler	71

2.5.5. Kesikbaşla İlgili Efsaneler	80
2.6. Tarihle İlgili Efsaneler	82
2.6.1. Tarihi Olaylarla İlgili Efsaneler	82
2.6.2. Tarihi Şahsiyetlerle İlgili Efsaneler	83
2.6.3. Tarihi ve Turistik Yerlerle İlgili Efsaneler.....	88
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	96
3.Kütahya Efsanelerinin Motif Yapısı	96
3.1. Motif Kavramı.....	96
3.2. “Motif İndex Of Folk-Literature” Eseri	97
3.3. Kütahya Efsanelerinin Motif İndeksi	99
SONUÇ.....	120
KAYNAKÇA	122
Kaynak Kişiler Listesi	126
EKLER.....	128
Ek 1: Metinler.....	128
1. Oluşum ve Dönüşümle İlgili Efsaneler.....	128
1.1. Taş Kesilme Efsaneleri	128
Gelin Kayası.....	128
Taş Olan Kadın	129
Beşik Kaya	130
Gelin Kayalığı	131
Papaz ve Davul Kaya	132
Taş Olan Çocuklar.....	133
1.2.Pınarların ve Derelerin Oluşumuyla İlgili Efsaneler.....	134
Balıklı Suyu.....	134
Ilıcaksu Sarıkız.....	135
2.Hayvanlarla İlgili Efsaneler	136
2.1.Kuşlarla İlgili Efsaneler	136
Karganın Uğursuzluğu	136
Kumru Kuşu.....	137
Karga'nın İşgüzarlığı	138
2.2.Diğer Hayvanlarla İlgili Efsaneler	139
Misafiri Sevmeyen Annenin Sonu	139

Şehit Balıklar.....	140
Tılsımlı Sivrisinek.....	141
3.Olağanüstü Varlık ve Olaylarla İlgili Efsaneler.....	142
3.1.Cinler ve Şeytanlarla İlgili Efsaneler	142
Işıklı Cinler	142
Küçük Abdeste Oturan Kadın	143
Küle Beveden Kadın	144
Çepişin Dile Gelmesi	145
Kambur Adam.....	146
3.2.Tayy-i Mekan Motifiyle İlgili Efsaneler	147
Paşam Sultan	147
Aşa Garı	148
3.3.Rüyada Haber Verme ile İlgili Efsaneler	149
Ana Sultan.....	149
4. Açıklayıcı Efsaneler	150
4.1. Yerleşim Yerleriyle İlgili Efsaneler	150
Kütahya'nın İsmi.....	150
Tavşanlı'nın İsmi	151
Enne Köyü İsmi	152
Devekayası Köyü İsmi	153
Aliköy İsmi	154
4.2.Tabiat Unsurlarıyla İlgili Efsaneler.....	155
Bayramiç Tepesi.....	155
4.3.Sularla İlgili Efsaneler.....	156
Dönenler Kuyusu	156
Aksu Efsanesi.....	157
Ilıca Sarıkız	158
Kocapınar	159
4.4.Ağaç, Orman ve Bitkilerle İlgili Efsaneler	160
Mehmetçik Çamı.....	160
Çoban Murat Çamı.....	161
Alfat Taşlama	162
4.5.Yer Adlarıyla İlgili Efsaneler.....	163

Gelin Boğan	163
Gelin Kayalığı	164
Eğrigöz Dağı	165
Kanlı Kuyu	166
Kılıç Kaya	167
Sultanbağı.....	168
4.6.Aşk ve Sevgi İle İlgili Efsaneler	169
Balıklı.....	169
Kız Tokaç Attı.....	170
5.Dini Efsaneler	171
5.1.İzlerle İlgili Efsaneler.....	171
Hz.Ali'nin Atı Düldül'ün Ayak İzi	171
Fatma Ana'nın Ayak İzi.....	172
5.2.Hızır ile İlgili Anlatılan Efsaneler.....	173
Misafir Taşı.....	173
5.3.Yatırlar ve Mezarlıklarla İlgili Efsaneler	174
Al Dede	174
Sultanbağı Yatırları	175
Somuncu Baba (Ekmekçi Dede)	176
5.4.Din Büyükleriyle İlgili Efsaneler	177
Somuncu Baba (Ekmekçi Dede)	177
Kemal Sultan.....	178
Gaip Efendi	179
Sarı İsmail Dede.....	180
Sarı İsmail Dede.....	181
Sarı İsmail Dede.....	182
Kalburcu Ahmet Efendi	183
Kalburcu Ahmet Efendi	184
Şeyh Salih Efendi.....	185
5.5.Kesikbaşla İlgili Efsaneler	186
Murat Dede.....	186
Cemalettin Sultan.....	187
6.Tarihle İlgili Efsaneler.....	188

6.1.Tarihi Olaylarla İlgili Efsaneler	188
Kütahya Kalesi'nin Alınışı.....	188
6.2.Tarihi Şahsiyetlerle İlgili Efsaneler	189
Hezar Dinar	189
Ana Sultan.....	190
Kazıklı Voyvoda (Drakula).....	191
Timur.....	192
Saru Batu Bey	193
Ebe Ana.....	194
6.3.Tarihi ve Turistik Yerlerle İlgili Efsaneler.....	195
Kütahya Kalesi	195
Ulu Cami Sütunlarının Taşınması.....	196
Ilıca Harlek.....	197
Yoncalı Kaplıcaları	198
Kemer Hamamı	199
Yaylacık Ormanları.....	200
Mızık Çamı	201
Analıca Mescidi	202
Takkacılar Cami	203
Ek 2: Kütahya Haritası ve Fotoğraflar	204
ÖZGEÇMİŞ.....	209

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım “Kütahya Efsaneleri” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

11 /09/ 2017

Salih YAKIN

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Salih Yakın tarafından hazırlanan “Kütahya Efsaneleri” başlıklı bu çalışma, [Savunma Sınavı Tarihi] tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda [oybirliği/oy çokluğuyla] başarılı bulunarak jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Başkan : İmza:

Danışman : İmza:

Üye : İmza:

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun / / 201.. tarih ve sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Yüksel ÖZGEN

Enstitü Müdür V.

ÖNSÖZ

Gerçeklikle hayal dünyası arasında yer alan, halk edebiyatının sözlü kültür ürünlerinden biri olan efsaneler; anlatıcı ve dinleyicinin beraber bulunduğu ortamlarda icra edilerek günümüze gelmiştir. Bu icra ortamları genellikle ya bir köy odası ya da bir kahvehane olmuştur.

Şimdilerde ise bu icra ortamlarının varlığı giderek azalmıştır. İnsanların geçmişle kıyasla yaşam tarzları, hayata bakışları değişiklik göstermiştir. Özellikle teknolojinin hayatın içinde daha fazla yer edinmesi avantajın yanı sıra dezavantajı da beraberinde getirmiştir. Bilgiye daha kolay ulaşma yolunu açarken, insanların bir araya gelip sohbet meclisleri oluşturma ihtiyacını ise azaltmıştır. Bu durum, başta efsane olmak üzere diğer sözlü kültür ürünlerimizin varlığını tehlikeye düşürmektedir.

Kanaatimizce şu dönemde yapılacak en faydalı iş, sözlü kültür ürünlerinin vakit kaybetmeksizin yazıya geçirilmesidir. Kütahya, Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarından başlayarak milli mücadele dönemine ve akabinde günümüze kadar gelen, tarihiyle ve kültürüyle Anadolu'da adından söz ettiren önemli merkezlerden biri olmuştur. Kütahya'nın bu konumu itibariyle içinde barındırdığı kültür ürünlerinden biri olan efsaneler çalışmanın konusu olarak belirlendi. Aynı zamanda bu çalışmayla, özelde Kütahya kültürüne genelde de Türk kültürüne bu alanda katkı sağlama gayesi güdüldü.

Yapılan bu çalışmada; Kütahya sınırları içerisinde anlatılan efsaneleri, öncelikle Kütahya özelinde hazırlanan yazılı kaynakları taramak suretiyle sonrasında da alan araştırması, gözlem ve görüşme yöntemiyle tespit ettik. Bunun akabinde, tespit edilen bu efsanelerin, şimdiye kadar yapılan efsane tasnifleri de dikkate alınarak en geniş anlamda tasnifi yapıldı.

Çalışmanın giriş bölümünde Kütahya ile ilgili genel bilgiler verildi. Bunlar arasında: Kütahya'nın tarihi, coğrafi durumu, ekonomik yapısı ve kültürel değerleri var. Birinci bölümde efsane kavramı üzerinde durularak, efsanenin tanımından, teşekkülünden, işlevinden ve tasnif edilmesinden bahsedildi. Ayrıca efsanenin diğer sözlü kültür ürünleri ile arasındaki benzerlikler ve farklılıklar üzerinde duruldu.

İkinci bölümde derlenen efsaneler tasnif edilip özetlenerek, motif yapısıyla alakalı kısa değerlendirmeler yapıldı.

Üçüncü bölümde motif kavramı ve S. Thompson'ın 'Motif Index Of Folk Literature' eseri hakkında bilgi verilmiş akabinde de derlediğimiz efsanelerin S. Thompson'ın 'Motif Index Of Folk Literature' adlı eserine bağlı kalarak motifleri çıkarılmıştır.

Çalışmanın sonunda ekler kısmında ise derlenen efsaneler tasnifteki sıralamaya bağlı kalınıp ağız özellikleri korunarak yazıya geçirildi. Bunun yanında kaynak kişiler hakkında ayrıntılı bilgiler, Kütahya il haritası ve efsanelerle ilgili fotoğraflar da çalışmanın sonuna eklendi.

Çalışmanın omurgasını oluşturan derleme faaliyetleri sırasında; önce tereddütle yaklaşan fakat daha sonra bildiklerini anlatmanın gayreti içinde olan kaynak kişilerinize, derleme faaliyetlerinde beni yalnız bırakmayan kayınpederime ve desteğini eksik etmeyen aileme teşekkür ederim.

Son olarak da çalışmamın hazırlanmasında anlayışıyla ve teşvik edici katkısıyla yanımda yer alan danışman hocam Doç. Dr. Hacer Nurgül BEGİÇ'e ve çalışmamın şekillenmesinde katkılarını eksik etmeyen Doç. Dr. Abdulsalam ARVAS'a teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

11/09/2017

Salih YAKIN

**Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez
Özet**

Tezin Başlığı : Kütahya Efsaneleri
Tezin Yazarı : Salih YAKIN
Danışman : Doç. Dr. Hacer Nurgül BEGİÇ
Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı
Bilim Dalı : Türk Halk Edebiyatı
Kabul Tarihi : 11.09.2017
Sayfa Sayısı : I-VIII (ön kısım) + 128 (tez) + 81 (ekler)
<p>Halk Edebiyatının sözlü ürünlerinden biri olan efsane, günümüzde gerek teknolojik gelişmenin etkisiyle gerekse de insanların vakit geçirme davranışlarının değişmesiyle unutulmaya müsait hale gelmiştir. Sözlü kültür ürünü olması hasebiyle, efsanelerin unutulma riski çok daha fazladır. Özellikle, dünyanın giderek teknolojinin emri altına girmesi insanları sosyal yaşamdan koparmakta ve buna bağlı olarak eskiden bir araya gelmekte zorlanmayan insanlar şuan cenaze ve düğün merasimlerinde dahi bir araya gelememektedir. Hal böyle olunca geçmişten bize miras kalan başta efsaneler olmak üzere sözlü kültür ürünlerimizin icrası mümkün olmamaktadır.</p> <p>Biz bu çalışmamızda Kütahya özelinde var olan ve daha gün yüzüne çıkmayıp kayıt altına alınamamış efsaneleri gerek derleme (görüşme yöntemi) yöntemiyle, gerekse de Kütahya iliyle ilgili yazılı kaynak taraması yapmak suretiyle yazıya aktarmanın amacı içinde olduk. Kaynak şahıslardan elde edilen efsanelerin, çalışmamızın yekününü teşkil ettiğini de söylemek isteriz. Çalışmamızı Kütahya ile ona bağlı ilçe ve köylerle sınırlı tuttuk. Kütahya il sınırları dışındaki yerlerde anlatılan efsaneleri çalışmamıza dahil etmedik.</p> <p>Netice olarak toplam 76 tane efsane derlenmiştir. Derlediğimiz bu efsaneler altı bölümde tasnif edilmiştir. Efsaneler tek tek ele alınarak motif yapısı çıkarılmıştır. Bunun yanında kaynak şahıslardan elde edilen efsane metinlerinin ham hali korunarak çalışmamızın son bölümünde okuyucuya sunulmuştur.</p>
Anahtar Kelimeler: Efsane, Kütahya, Motif, Tavşanlı

**Çankırı Karatekin University Institute of Social Sciences Abstract of
Master's Thesis**

Title of the Thesis: The Legends Of Kutahya
Author : Salih YAKIN
Supervisor : Doç. Dr. Hacer Nurgül BEGİÇ
Department : Turkish Language and Literature
Sub-field : Turkish Folk Literature
Date : 11.09.2017
<p>Legends, which are one of the verbal products of folk literature, tend to be forgotten due to both development of technology and changing the way people spend their time. In consequence of being products of oral culture, unfortunately, legends are at much higher risk for being forgotten. The great impact of technology on people set them apart from their social lives and therefore, people do not come together even at funerals or wedding ceremonies, whereas they formerly had no difficulty in getting together. Hence, it is impossible to render the products of our oral culture inherited from our ancestors to us, especially the legends.</p> <p>In this study, we aim to put the legends of Kutahya, which are neither recorded nor brought into light, on paper by means of compiling (by interview method) and written literature review. We would like to emphasize that the legends obtained from resource persons constitute the sum of our study. We confined our study to Kutahya and its counties and villages. We did not include the legends being told outside Kutahya.</p> <p>In conclusion, 76 legends are compiled in total. These compiled legends are classified into six chapters. The legends are examined one by one and motifs are removed. In addition to this, the raw texts of the legends obtained from resource persons are presented to the reader in the last part of the study.</p>
Keywords: Legends, Kutahya, design, Tavsanlı

KISALTMALAR

AKM	Atatürk Kültür Merkezi
a.s	Aleyhisselam
C.	cilt
Çev.	Çeviren
H.z.	Hazreti
Fak.	Fakülte
Haz.	Hazırlayan
KAT	Karadeniz Teknik niversitesi
s.	sayfa
S.	sayı
SBE	Sosyal Bilimler Enstitüsü
SD	Süleyman Demirel Üniversitesi
TDK	Türk Dil Kurumu
nv.	Üniversite
vb.	ve benzeri
vs.	ve saire
Yay.	yayınları
YY	Yüzüncü Yıl Üniversitesi

GİRİŞ

1. Kütahya'nın Tarihi

1.1. Türk Hâkimiyetinden Önce Kütahya

Anadolu'nun eski yerleşim yerlerinden biri olan Kütahya'nın kuruluş tarihini tespit etmek mümkün değildir. Ancak antik kaynaklar bu şehri Ezop'un doğduğu şehir olarak bildirirler ki, bu da Kütahya'nın kuruluşunu M.Ö. VI. yüzyıla kadar götürmektedir. Kütahya sırasıyla Hitit, Frigya, Lidya, Pers, Britanya ve Bergama krallıklarının hükmettiği bir şehirdir. Son olarak da Roma İmparatorluğu'nun ikiye bölünmesiyle Bizans İmparatorluğu'nun hâkimiyetine girmiştir.

Kütahya'nın Antik Çağ'daki ilk ismi Katiaenion'dur. Ünlü coğrafyacı Strabon'a göre bu isim 'Kotis'in Kenti' anlamına gelir. Katiaeon ismi farklı dönemlerde 'Kotiaion', 'Cotyaeum', 'Cotyaium' şeklinde de kullanılmıştır. Kütahya toprakları üzerinde ilk hâkimiyet kuran Frigler'dir. Daha sonra Pers Kralı Kyros'un hâkimiyetine giren Kütahya uzun yıllar Pers'lerin elinde kalmıştır. M.Ö. 333 yılında Makedonya Kralı Büyük İskender tarafından Persler'in elinden alınan Kütahya, Büyük İskender'in ölümünden sonra imparatorluğun parçalanması üzerine kumandanlardan biri olan Antigonos idaresine geçmiştir. M.Ö. 278'de Britanya Krallığı'nın sınırlarına dahil edilen Kütahya daha sonraları Bergama Kralı'nın hâkimiyetine girmiştir. Bergama Kralı III. Attalos'un M.Ö. 133 yılında ölümüyle Kütahya, Roma İmparatorluğu'na bağlanmıştır (Yıldız, 1981: 35).

Kütahya, Romanlılar zamanında Hıristiyanlığın önemli merkezlerinden biri haline gelmiş ve çok geçmeden piskoposluk merkezi olmuştur. Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılması üzerine Kütahya Bizans İmparatorluğuna dâhil olmuştur. Bizanslılar şu an Kütahya Kalesi olarak bilinen yerde şato yaptılar. Malazgirt Savaşında Sultan Alparslan'a mağlup olan Romanos Diogenes tahtını geri almak için yaptığı mücadeleler sonunda yenilip esir düşünce Kütahya'ya getirilmiş ve gözlerine mil çekilmiştir. Romanos sonrasında gönderildiği Kınalı Ada'da ölmüştür (Yıldız, 1981: 36).

1.2. Türk Hâkimiyetinde Kütahya

Türkler Malazgirt savaşından sonra Anadolu'yu Türkleştirme faaliyetlerine başladılar. Bu tarihten itibaren Anadolu'nun neredeyse tamamı Türk hâkimiyetine girdi. Nitekim çok geçmeden Kutalmışoğlu Süleyman Şah İznik merkez olmak üzere 1078 yılında Anadolu Selçuklu Devleti'ni kurmuş ve akabinde Kütahya'yı fethetmiştir. Süleyman Şah döneminde Kütahya, Anadolu Selçuklu Devleti'nin batı ucunu oluşturuyordu. Kütahya I. Haçlı ordularının Anadolu'ya girmesine kadar Türklerin elinde kalmıştır. Haziran 1098 tarihinde Anadolu Selçuklu devletinin merkezi olan İznik Bizans'ın eline geçince sultan I. Kılıç Arslan, Orta Anadolu'ya çekilmek zorunda kaldı ve Kütahya'nın kaybedilmesine engel olamadı. Kütahya 17 senelik bir Türk hâkimiyetinden sonra tekrar Bizans'ın eline geçmiş oldu.

Sultan II. Kılıç Arslan, 1182 yılında yeni bir fetih hareketine girişerek Uluborlu ve Kütahya'yı fethetti. Kütahya birinci fetihten yüz yıl sonra tekrar Türk'lerin hâkimiyetine girmiş oldu. Sultan II. Kılıç Arslan'ın, ülkesini oğulları arasında bölmesi üzerine Uluborlu ve Kütahya Gıyaseddin Keyhüsrev'e verildi. 1196 yılına kadar Gıyaseddin Keyhüsrev'in yönetiminde kalan Kütahya, bu tarihte onun İstanbul'a sığınması üzerine kardeşi Rükneddin Süleyman-Şah'ın hâkimiyetine girer. Daha sonra taht kavgaları sırasında Bizans, Kütahya'yı ele geçirse de Alaattin Keykubat zamanında Selçuklu komutanı Hezar Dinari tarafından 1230 yılında üçüncü kez fethedilmiştir (Yıldız, 1981: 36-37).

1.3. Germiyanogulları Döneminde Kütahya

“Germiyanlı” Türk aşiretlerinden birinin ismi iken daha sonra bir beyliğin ismi olmuştur. Malatya taraflarında bir bölgeye “Germiyan” adı verildiği Selçuklu ve Bizans yazılı kaynaklarında geçmektedir. “Germiyanlı” adının Malatya'dan göçen bu aşirete bu nedenle verildiği düşünülmektedir. Germiyanlı Beyliğini kuran Yakup Bey, Moğollar tarafından öldürülen Kerimüddin Alişir Bey'in oğludur.

Yakup Bey Anadolu Selçuklu hükümdarı Sultan III. Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında devletin ileri gelen emirlerinden birisidir. Sonrasında III. Alaattin Keykubat döneminde ise bağımsızlığını ilan ederek Kütahya merkezli beyliğini kurmuştur. Germiyan Beyliği'nin en güçlü dönemini Yakup Bey devri

oluşturmaktadır. Yaklaşık 40 yıl hâkimiyetini sürdürmüştür. Yakup Bey'in ölümünden sonra yerine sırasıyla Mehmet Bey ve 1361 yılında da Süleyman Şah geçmiştir. Sultan I. Murat, oğlu Şehzade Beyazıt'a Süleyman Şah'ın kızı Devlet Hatun'u ister. Süleyman Şah bunun üzerine devrin önemli âlimlerinden İshak Fakih'i, yanında hediye olarak da Germiyanlı atları ve Denizli bezleriyle beraber gönderir. Süleyman Şah kızının çeyizi olarak Kütahya, Simav, Emet ve Tavşanlı'yı Osmanlılara bırakır. Sonraları Beyazıt, Kütahya sancağına idareci olarak gönderilir. Ankara Savaşı sonrasında tekrar Germiyanogulları'nın kontrolüne geçen Kütahya II. Yakup Bey'in ölümü sonrasında vasiyeti üzerine Osmanlı hâkimiyetine tekrar dâhil olmuştur (Yıldız, 1981: 38-43).

1.4. Osmanlı Döneminde Kütahya

Kütahya Osmanlıların eline geçtikten sonra Kütahya bir sancak merkezi olmuştur. Osmanlılar tarafından buraya tayin edilen ilk sancak beyi de Kara Timurtaş Paşa'nın torunu ve Umur Bey'in oğlu Osman Çelebi'dir. Kısa bir zaman sonra Kütahya'nın şehzade sancak merkezi olduğu görülmektedir. I. Murad'ın oğlu Beyazıt da Kütahya Sancak Beyi olarak görevlendirilmiştir.

Osmanlı Devleti'nin Anadolu Beylerbeyi İshak Paşa, 1451 yılında Kütahya'ya taşınmıştır. Böylelikle Kütahya beylerbeylik merkezi olmuş ve uzun yıllar da böyle kalmıştır. Osmanlı Devleti döneminde Kütahya'ya önemli eserler kazandırılmıştır. Tarihî Ulu Cami, Yıldırım Beyazıt tarafından yaptırılmıştır.

Kütahya adı, Mısır Valisi Ali Paşa ile Osmanlı Devleti arasında yapılan savaşlar sonunda 1833 yılında yapılan anlaşma ile de gündeme gelmiştir. Osmanlı Devleti üzerinde Rusya'nın etkisini kırmak isteyen İngiltere ve Fransa Mehmet Ali Paşa'yı ikna ederek Kütahya Antlaşması'nın yapılmasını sağlamışlardır.

1848 ihtilalleri sonucunda ortaya çıkan Macar Milli Hareketi, Avusturya ve Rusya tarafından kanlı bir biçimde bastırılınca, bu hareketin liderlerinden olan Kossuth Lajos, Bathyayi ve Mesrares 1849'da Osmanlı Devleti'ne sığınır. Rusya ve Avusturya'nın baskılarına rağmen Osmanlı Devleti kendisine sığınan liderleri teslim

etmez. Bunun üzerine Macar Milli Hareketi liderleri Kütahya'ya yerleştirilmişlerdir (Yıldız, 1981: 43-48).

1.5. Milli Mücadele Döneminde Kütahya

İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali ve düşman kuvvetlerinin Anadolu içlerine doğru ilerlemeye başlaması üzerine her tarafta olduğu gibi Kütahya'da da harekete geçilir. 20 Eylül 1919 tarihinde Kuvay-ı Milliye teşkilatı halktan büyük maddi ve manevi destek alarak kurulur. Teşkilat başkanı askeri şube reisi Nüzhet Bey olur.

Çerkez Ethem Bey'e bağlı çalışan kumandanlardan Piriştineli İsmail Hakkı Bey Kütahya'ya gelerek 'Müdafai Hukuk Merkezi' etrafında faaliyet göstermeye başlar. 21 Temmuz 1920 tarihinde Kütahya milli taburları kurulmaya başlar. Kısa bir zaman sonra da Ethem Bey Kütahya'ya gelir ve buranın teşkilatını gözden geçirdikten sonra Simav'a hareket eder. Kütahya'da kalan İsmail Hakkı Bey, Çerkez Ethem'e bağlı olmasına rağmen garp cephesi kumandanı Ali Fuat Paşa ile de temasa geçerek onun tarafından Kütahya milli alay kumandanlığı görevine getirilir.

6 Ağustos 1920'de Afyon'da bulunan Mustafa Kemal Paşa, İsmail Hakkı Bey'in daveti üzerine Kütahya'ya gelir. Kütahya'da birkaç saat kalan Mustafa Kemal Paşa Kütahya halkına karşı takdirlerini bildirir.

İnönü Muharebeleri'nde mağlup olan Yunanlılar, 10 Temmuz'da yeniden taarruza başlarlar. Eskişehir ve Kütahya Muharebeleri adıyla bilinen bu çarpışmalarda Türk ordusu mühimmat eksliğinden ve destek kuvvet alınmadığından Yunanlıların ilerlemesine engel olamaz. 13 Temmuz'da Afyon, 17 Temmuz'da Kütahya ve 19 Temmuz'da da Eskişehir, Yunanlılar tarafından işgal edilir. Kütahya, Yunan işgalinde bir sene kadar kalır.

Sakarya Meydan Muhaberesi'nde Yunanlıların ilerleyişi durdurulur. Uzun bir hazırlık aşamasından sonra ise Türk ordusu 26 Ağustos 1922 tarihinde taarruza geçer. Yunanlılar bu taarruza dayanamayarak geri çekilmek zorunda kalır ve 30 Ağustos 1922'de Türk askeri Kütahya'ya girerek, Kütahya'yı düşman işgalinden kurtarır (Yıldız, 1981: 48-51).

2. Kütahya'nın Coğrafi Durumu

2.1. Konumu ve Komşuları

Kütahya ve çevresi Ege Bölgesi'nin İç Batı Anadolu bölümünde bulunmaktadır. Ege Bölgesi'nin bu bölümü, İç Anadolu Bölgesi'yle, asıl Ege Bölgesi arasında bir köprü vaziyetindedir. Ortalama yükseklik bu bölümde 1200 metre civarında olduğundan 'Kütahya Yaylaları' diye bilinir. Kütahya'nın merkez dahil 13 İlçesi, 77 Belediyesi, 544 Köyü vardır. 2013 yılı sayımına göre nüfus 572.059'dur.

Kütahya'nın kuzeyinde Bursa, kuzeydoğusunda Bilecik, doğusunda Eskişehir ve Afyon, güneyinde Uşak, batısında ise Manisa ve Balıkesir yer alır. Kütahya, 38 derece 70' ve 39 derece 80' kuzey enlemleri ile 29 derece 00' ve 30 derece 30' doğu boylamları arasında yer alır. 11875 km karelik yüzölçümüyle Türkiye topraklarının % 1,5'ini kaplar (Dönmez, 1981: 1).

2.2. Yüzey Şekilleri (Dağları ve Ovaları)

Kütahya, dağların ve platoların yoğunlukta olduğu topoğrafik bir yapıya sahiptir. Topraklarının %57,5'ini dağlar, %11'ini ovalar, %31,5'ini de platolar oluşturur.

Kütahya il sınırları içinde bulunan bazı dağlar şunlardır: İl merkezinin güneyinde yer alan Yellice Dağı (1764 mt) ve Gümüş dağı (1901 mt), kuzeyinde Yeşil Dağ (1533 mt), batısında Eğrigöz Dağı (2181 mt), doğusunda Türkmen Dağı (1829 mt), Murat Dağı (2312 mt), Şaphane Dağları (2121 mt) ve Simav Dağı (1800 mt) (Dönmez, 1981: 6-9).

İlin önemli ovaları arasında ise deniz seviyesinden ortalama 930 metre yükseklikte olan Kütahya Ovası, Kütahya'nın kuzeybatısında yer alan ve uzunluğu 6 km, genişliği 4 km olan Köprüören Ovası, deniz seviyesi yüksekliği 840 metre olan Tavşanlı Ovası ile Altıntaş, Aslanapa, Gediz, Simav ve Örencik ovaları sayılabilir.

2.3. Akarsu ve Gölleri

Ege, Marmara ve Karadeniz'e dökülen bazı akarsuların Kütahya topraklarında doğduğunu söyleyebiliriz. Bunu Kütahya'nın büyük bölümünün dağlık alanlardan oluşmasına bağlayabiliriz. Örneğin; Kirmasti, Koca su (Adırnaz), Kocaçay ve Simav suları Marmara Denizi'ne, Felent ve Porsuk Çayı'nın suları Sakarya nehrine karışmasıyla birlikte Karadeniz'e, Gediz Çayı ise Ege Denizi'ne dökülür. Akarsuların debileri çok yüksek değildir. Akarsuların debilerinde özellikle yer altı suları etkilidir.

İlin önemli akarsuları arasında şunları sayabiliriz: Porsuk Çayı, Murat Dağının kuzey doğusundan doğar ve ilin en uzun nehridir. Murat ve Eğrigöz dağlarının eteklerinden doğan Gediz Çayı ise Batı Anadolu'nun ikinci önemli suyudur. Murat Dağı'nın kuzeyindeki bölgeden doğan Koca Su Gediz ilçesinden Tavşanlı'ya ulaşarak il sınırlarından çıkar. Koca Çay ise Simav'ın kuzeyinden doğarak Emet Çayı'na karışır.

Kütahya ili sınırları içerisinde doğal göl olarak Simav Gölü'nü zikredebiliriz. Simav'ın kuzeybatısında 5 km karelik bir alana sahiptir. Gölün büyük bir bölümü sazlık ve bataklıktan oluşur. Yapay göl olarak sayabileceğimiz arasında; sulama ve taşkın önleme amaçlı Porsuk Çayı üzerinde kurulan ve bir kısmı Eskişehir sınırlarında kalan Porsuk Baraj Gölü, Felent Çayı üzerinde kurulan ve içme suyu olarak faydalanılan Enne Baraj Gölü vardır. Bunların yanı sıra Kayaboğazı Baraj Gölü, Söğüt Baraj Gölü, Çavdarhisar Baraj Gölü bulunmaktadır (Dönmez, 1981: 9-11).

2.4. Bitki Örtüsü ve İklimi

Bitki örtüsü açısından Kütahya ve çevresi Akdeniz, Karadeniz ve İç Anadolu bölgelerinin bitki örtüsü özelliklerine sahiptir. Kütahya, orman bakımından zengindir. Kütahya ilinin %53'ü ormanla kaplıdır. Karaçam, kızılçam, ardıç, kayın, meşe, kestane ve çınarlar zengin bir örtü oluşturmaktadır. Yüksek platolarda görülen ormanlarda soğuğa dayanıklı karaçam yaygındır. Özellikle Gümüş Dağı ve Yellice Dağı'nın eteklerinde yer alan platolarda karaçam siktir. Yükselti olarak daha alçak olan kesimlerde ise meşe karşımıza çıkar.

Kütahya'nın konumu itibariyle iklimi de Ege, Marmara ve İç Anadolu arasında bir geçiş özelliği gösterir. İlin sıcaklık ortalamaları İç Anadolu Bölgesi'nin karasal iklim

özelliklerini gösterir ancak step ikliminin de dışında kalır. Bu yönüyle kurak iklim ile nemli iklim arasındaki geçiş iklimi mevcuttur. Kütahya’da yıllık ortalama sıcaklık ölçümü 10,6’dır.Yükseklik olarak 1000 metrenin altında olan ovalar ılıman olarak nitelendirilebilir. Yükseklerle çıkıldıkça sıcaklık yavaş ve düzenli bir şekilde azalır.

Kütahya’da yıllık ortalama yağış miktarı 568 mm’dir. Yüksekliğe bağlı olarak bu oran bazı yerlerde azalırken bazı yerlerde ise artar. En yağışlı ay Aralık ayıdır. Eylül ayı ile birlikte yağışlar başlar. Kütahya’nın rakımının yüksek oluşu kış sıcaklık ortalamalarını düşürerek kar yağışına sebebiyet verir. Kar yağışı en fazla Ocak, Şubat ve Mart aylarında olur. Kütahya’nın karla örtülü bulunduğu günlerin ortalaması 31 gündür (Dönmez, 1981: 12-15).

3.Ekonomik Yapısı

Kütahya tarih boyunca çok uzun bir süre tarım sektörünün üretim, gelir ve geçim yönünden ağırlıklı olduğu bir il olarak anılmıştır. Tarım hâlen ağırlığını gösterse de özellikle Cumhuriyet döneminde madencilik ve sanayi açısından gelişme göstermiştir. Kütahya sahip olduğu yer altı kaynakları açısından hem tür olarak hem de rezerv olarak önde gelen iller arasında yer alır. İlde bulunan önemli madenler linyit, borasit, alümit, manyezit, krom, demir ve gümüştür. Madencilik sektörü imalat sektörü ile birlikte en fazla istihdam sağlayan sektördür. İmalat sektöründe ise karşımıza çinicilik çıkmaktadır. Özellikle özel sektör yatırımlarının hız kazanmasıyla birlikte istihdam da bu ölçüde artmıştır (Dönmez, 1981: 26-30).

4. Sosyo - Kültürel Yapısı

Kütahya çok zengin bir kültürel mirasa sahiptir. Bu zengin ve renkli kültür, her alanda olduğu gibi folklor alanında da kendini gösterir. Türküler, maniler, halk hikayeleri, atasözleri, mahalli deyimler, efsane ve destanlar bu zenginliğin göstergesidir. Kütahya’nın türkülerinin hemen hepsinin bir öyküsü vardır. Türküler, genel olarak sevdaları, acıları, özlemleri, ölümlerin ardından yakılan ağıtları, kavuşamayan sevdalıları anlatır. Düğün, nişan, doğum gibi özel günlerde söylenir ve oyunlarla süslenir. Maniler ise özellikle kına gecelerinde ve bayramlarda söylenir.

Düğün, bayram ve hususî günlerde mahallî kıyafetlere rastlanır. Kadınlar, ince çuhadan yapılmış al veya mavi renkli, motifleri altın suyuna batırılmış gümüş sırma ile gergefte işlenen“Tefebaşı” denilen giysiyi giyerler. Tefebaşı; “Çintiyan” denilen şalvar ile “fermene” ismi verilen cepken ile uzun bir entariden ibaret bir takımdır. Erkek giyimi Ege’nin “Zeybek” kıyafetine benzer. Başta keçe, külah veya fes; içte “kazeke” yakasız gömlek, parçalı sallama cepken; altta şalvar ve “serpuşu” denilen kuşak; ayakta yün çorap, kalçın, mest, papuç veya potin bulunur.

Kütahya’da çok sayıda halk ve divan şairi yetişmiştir. Halk şairlerinden bazıları şunlardır: Âşık Deli Şükrü, Âşık Sırrı, Arifi, Âşık Ömer, Pesendî ve Kâmilî. Başlıca divan şairleri ise Ahmedî, Şeyhoğlu Mustafa, Şeyhî, Ahmed-i Dâî ve Gaybî Sunullah’tır. Evliya Çelebi’nin cediti ve lügat yazarı Ahterî Mustafa, Cemalî, Rahimî, Fırakî ve Ünsî Kütahya’nın yetiştirdiği değerlerdir.

El sanatları alanında da Kütahya denilince akla çinicilik gelir. Çinicilik on beşinci yüzyılda başlamış, on altıncı yüzyılda epey gelişmiştir. Çinicilik, son senelerde hızla geliştiği için çok sayıda insan bu sanatla uğraşmaya başlamıştır (www.kutahyakulturturizm.gov.tr).

BİRİNCİ BÖLÜM

1. EFSANE KAVRAMI

1.1.Efsanenin Tanımı ve Özellikleri

Halkın hayal dünyasında yaşattığı özelemleri, dünyaya bakışı, tasavvur ettiği insanı olağanüstülük katarak ortaya koyan efsaneler, batı dillerine Latince "legendus" sözcüğünden gelmiştir. Türkiye Türkçesine Farsçadan geçen "Efsane" terimi Türk Dil Kurumu'nun hazırladığı Türkçe Sözlükte "eski çağlardan beri söylenegelen, olağanüstü varlıkları, olayları konu edinen hayali hikaye, söylence" (Türkçe Sözlük, 2005:433) anlamlarında kullanılmaktadır. Ferit Devellioğlu ise efsaneyi; asılsız hikaye, saçma sapan lakırdı, meşhur olmuş hadise olarak tanımlar (Devellioğlu, 1996: 206).

Anadolu'ya göç eden Türkler arasında efsane, menkabe, esatir ve mitoloji terimleri daha yaygındır. Anadolu dışında yaşayan Azerbaycan Türkleri "*esatir, mif, efsane*"; Türkmenler "*epsana, rovayat*"; Özbekler "*efsane, rivayat*"; Karakalpaklar "*epsane, legenda, anız, anız-engime*"; Kazaklar "*anız, anız engime, epsane-hikayat*"; Başkurtlar "*rivayat, legenda*"; Kırım Tatarları "*efsane*"; Kazan Tatarları "*rivayat, legenda, ekiyet beyt*"; Altay Türklerinde "*kuuçın, kep-kuuçın, mif-kuuçın, legenda-kuuçın*"; Hakaslarda "*kip-çoo, legenda, çoo-çaa*"; Tuva Türklerinde "*tool-çurgu çugaa, töögü çugaa*"; Şorlarda "*purungu çook, kep-çook, erbek, kepsel, bılrğı sehen*"; Dolganlarda "*çukçah*"; Tofalarda "*uleger*"; Çuvaşlarda "*halap, ilakap*" vb. terimler efsane karşılığı olarak kullanılmaktadır" (Ergun, 1997: 1-2).

Efsane kavramı üzerine genel kabul gören tanımlardan bazılarını da burada zikretmek gerekiyor düşüncesindeyiz. İleride yapılacak pek çok tanımlamaya da kaynaklık eden ilk tanımlamayı Alman masallarını derleyen ve halk bilimin kurucusu olarak kabul gören Alman Grimm kardeşler yapmıştır. Alman Grimm kardeşler efsaneyi "*Efsane, gerçek ve hayali, muayyen şahıs, hadise veya yer hakkında anlatılan bir hikayedir*" (Sakaoğlu, 1980: 4) şeklinde tanımlamışlardır.

Efsanenin diğer türlerden farkını ortaya koyma adına dikkate alınan bir başka tanımlama ise masal araştırmacısı olan Max Luthi yapar:

“ Efsane kavramı, duygusal bir anlatımla, anlatıcı tarafından bilinçli olarak gerçek olaylar anlatıldığını iddia eden, dinleyicilere bu olayın gerçek olup olmadığını, gerçek ise nasıl olduğunu düşündüren ve gerçekten haberdar olmayı isteten, nesilden nesile sözlü aktarım yoluyla ve karakteristik bir şekilde sahip anlatım türünün adıdır” (Luthi, 2006: 349).

Halk Bilimi alanında önemli çalışmaları olan Şükrü Elçin ise efsaneyi;

“İnsanoğlunun tarih sahnesinde görüldüğü ilk devirlerden itibaren aynı coğrafya, muhit ve kavimler arasında doğup gelişen; zamanla inanç, adet, anane ve merasimlerin teşekkülünde az çok rolü olan bir çeşit masaldır” (Elçin, 1986:314) diye tanımlar.

Türk folklorunun önde gelen araştırmacılarından biri olan Pertev Nâili Boratav ise *“100 Soruda Türk Halk Edebiyatı”* isimli eserinde efsaneyi; *“kendine özgü bir üslubu, kalıplaşmış, kurallı biçimleri olmayan, düz konuşma dili ile bildirilen bir anlatı türüdür”* (Boratav, 1995: 99) şeklinde ifade eder.

Bu tanımların yanı sıra efsaneler üzerine önemli çalışmaları olan Saim Sakaoğlu'nun ileri sürdüğü efsanenin özelliklerine dair tespitleri de burada zikredilebilir:

a. Şahıs, yer ve hadiseler hakkında anlatılırlar.

b. Anlatılanların inandırıcılık vasfı vardır.

c. Umumiyetle şahıs ve hadiselerde tabiatüstü olma vasfı vardır.

ç. Efsanelerin belirli bir şekli yoktur; kısa ve konuşma diline yer veren bir anlatıdır” (Sakaoğlu, 1980: 6-7).

Yapılan bu tanımlardan ve ileri sürülenlerden hareketle efsane hakkında şunlar ifade edilebilir: Belirli bir şekilleri olmayan ve konuşma diliyle anlatılan kısa anlatılar olup ortak (anonim) halk edebiyatı ürünüdür. Tarihî veya dinî bir olayı, kişiyi ya da yeri konu edinir. Anlatılanlarda gerçeklik unsuruyla beraber olağanüstülük ve inandırıcılık bulunur.

1.2. Efsanenin Teşekkülü

Efsanelerin teşekkülünü açıklayabilmek için önce köklerini araştırmak gerekir çünkü efsaneler teşekkül ederlerken beslendikleri kaynaklara, köklerine göre farklılık arz etmektedirler. Yani, bütün efsaneler aynı teşekkül, oluşum sürecinden geçmemektedir. Efsanelerin bir değil, birkaç kökü vardır. Bu kökleri şöyle sıralayabiliriz:

1. Mitolojik kökler,
2. Tarihi kökler,
3. Dini kökler,
4. Hayali, fantastik kökler.

Bu köklerin hepsi her efsanede görülmez. Efsanenin çeşidine göre köklerden biri önem kazanır. Örneğin tarihi efsanelerde tarihi kökler, dini efsanelerde dini kökler, yaratılış efsanelerinde mitolojik ve fantastik kökler önem kazanır. Yalnız şunu da belirtmek gerekir ki, bir efsanede birden fazla kök bulunabilir. Yani tarihi kökün hakim olduğu bir efsanede dini veya hayali kökler bulunabilir (Ergun, 1997: 40-41).

Ergun'un tespit ettiği kökler hakkında kısaca şunlar söylenebilir:

Mitolojik Kökler: Tarihin ilk dönemlerinde insanoğlu çevresinde olup bitene anlam verme ihtiyacı hissetmiştir. Özellikle gök cisimleriyle ve hadiseleriyle ilgili sorulara olağanüstü niteliklere bürünen açıklamalar getirmiştir. Olağanüstülük taşıyan bu mitolojik anlatımlar (açıklamalar) zamanla efsaneleşmiştir. Efsaneleştikten sonra ise aktarım sırasında eklenen hayali unsurlarla gerçeklikten büsbütün çıkarlar. Buradan hareketle efsanenin, mitolojinin devamı niteliğinde olduğu söylenebilir.

Tarihi Kökler: Yakın ya da uzak dönemde meydana gelen ve insan üzerinde hayatını değiştirecek kadar büyük bir etki bırakan olay zamanla efsaneleşir. Mitolojik köklü efsanelere göre daha gerçekçi ve inandırıcıdır. Tarihi kökü olan efsanelerin mitolojik köklü efsanelere göre daha gerçekçi ve inandırıcı olması teşekkül ettiği zamanın daha yakın olmasına bağlanabilir ancak yine de kesin bir tarih verilemez.

Dini Kökler: Dinin kutsallığından hareketle din büyükleri etrafında anlatılan olaylar olağanüstülük katılarak efsaneleşmiştir. Bu sayede din büyüğü daha çok sevilmiş ve insanların dine yakınlığı artmıştır. İnsana iyiliği ve güzelliği telkin eden din bu yönüyle rehber vazifesi de gördüğünden toplumsal hayatı şekillendirmiştir. Din büyükleri etrafında oluşturulan efsaneler vasıtasıyla dinin bu işlevi güçlenmiştir.

Hayali Fantastik Kökler: Bazı efsaneler, bütünüyle hayali, fantastik köklerin üzerine kurulmuşlardır. Geçmişte yaşanmış bir olayı ya da kahramanı kendi tasavvuruna göre şekillendirir. Kafasında kurduğu bu tasavvuru anlatırken sürekli yeni eklemeler yaparak hayali, fantastik bir hâle sokar. Benzerlerine göre farklılık gösteren hemen hemen her şey hakkında efsane uydurulur. Özellikle yer adları ile ilgili olarak anlatılan efsanelerin bazıları bu şekildedir.

Efsanelerin teşekkülü ile ilgili olarak görüşlerini ileri süren bir diğer çalışmacı ise R. Rosieres'tir. Üç ayrı gruba ayırdığı efsanelerin teşekkülüne dair kaideleri şu şekilde sıralamıştır:

1. Menşelerle ilgili kaide: Aynı aklî kapasiteye sahip olan bütün milletlerde hayal gücü aynı şekilde ortaya çıkar. Böylece benzer efsanelerin yaratılışına sebep olur.
2. Birinin yerine diğerinin geçme kaidesi: Bir kahramanın hatırası zayıfladıkça onun şerefine yaratılmış olan efsane bu kahramanı terk eder ve daha meşhur birine mal olur.
3. Adapte olabilme kaidesi: Çevre değiştiren her efsane yeni çevrenin sosyal ve etnoğrafik şartlarına kendini uydurur (Sakaoğlu, 2013: 24).

1.3. Efsanenin İşlevi

Kutsallık ve yaptırımcılık gücü, efsaneye toplumsal işlevi bakımından diğerlerine göre oldukça farklı bir konum kazandırmıştır. Bunun yanında efsanenin anlatıcısında ve dinleyicisinde bıraktığı intiba ve heyecan efsanenin işlevini yansıtmaktadır. Bireysel ve toplumsal işlevler efsanenin varlığını sürdürmesinin teminatlarıdır.

Efsane konusunda önemli bir çalışma yapan Bilge Seyidoğlu'nun 'Erzurum Efsaneleri' isimli eserinde belirttiği efsanenin toplumsal işlevleri şöyle özetlenebilir:

1. Gelenek ve görenekleri koruyucu oluşları: Efsanenin teşekkül ettiği yerlerde, örneğin camiler, türbeler ve ziyaret yerlerinde bazı kurallara mutlaka uyulur. Bu kurallara uyma neticesinde ortaya ritüel davranışlar çıkar. Bu tip yerler ziyaret edilirken türbe etrafında üç, yedi, bazen kırk kez dönülmesi veya ziyaretlerin belli aralıklarla belli günlerde tekrarlanması ritüel davranışlardandır.

2. Efsaneler topluma yön verir: İnsanlara iyiliği ve güzelliği tavsiye ederken kötülüklerden de uzak durulmasını, muhtaç olanlara yardım edilmesini telkin eder. Bunun için nelerin yapıp nelerin yapılmayacağını ortaya koyar.

3. Teşekkül ettikleri yere bir mânâ kazandırır: Teşekkül ettikleri yere başka bir gözle bakılmasını sağlarlar. Halkın belli bir yer etrafında efsane oluşturması orayla bütünleşmesi ve orayı farklı bir konumda görmesi anlamına gelir. Kutsallaştırılan o yer kimi zaman bir tepe kimi zaman bir ağaç olur. Efsanenin teşekkül ettiği yer değişebilir fakat insanın ona yüklediği kutsallık değişmez hatta giderek artar.

4. Koruyucu ve tedavi edici rolü: Mekân ve yerle ilgili teşekkül eden efsanelerin hem etrafında teşekkül etmiş oldukları yerleri hem de teşekkül eden efsaneye inanan insanları koruyan yanları vardır. Özellikle din büyüklerinin mezarları etrafında oluşturulan efsanelerde bunu görmek mümkündür. Bu tip efsanelerde rüya motifi sıkça görülür. Rüyalarda görülen din büyükleri bazen uyarıda bazen de bir istekte bulunur. Bu rüyaların neticesi olarak da din büyüğünün türbesi ya da işaret ettiği yer korunup kollanır. Kutsallaşan bu yerlere el sürülmediği için yüzyıllar boyunca varlıklarını korurlar. İnsanlar kutsallaştırdıkları bu yerleri ziyaret ederek çeşitli hastalıklarına çare beklerler. Bir diğer şifa beklenen yerler de su kaynaklarıdır. Suyun etrafında oluşturulan efsanelerde şifa motifi ağır basar. Efsaneye konu olan suyla yıkanılması ya da suyun içilmesi halinde şifa bulunacağına inanılır. (Seyidoğlu, 2005: 271-273).

Çalışmamızda yer alan efsanelerin büyük çoğunluğunda bu işlevleri görmek mümkündür. Efsanelerin değerlendirme kısmında bu işlevlerden bahsedilmiştir.

1.4. Efsane Tasnifleri

Bu başlık altında Türk efsanelerinin sınıflandırılması ve tasnifi işiyle uğraşan önemli araştırmacıların tasnifleri ele alınacaktır. Türk efsanelerinin tasnifi konusunda diğer araştırmacılara kaynaklık eden önemli isimlerden biri kuşkusuz Pertev Naili Boratav'dır. Boratav'ın tasnifi şu şekildedir:

1.Yaratılış Efsaneleri

Oluşum ve dönüşüm efsaneleri-evrenin sonunu (mahşer ve kıyamet günlerini) anlatan efsaneler,

2.Tarihlik Efsaneler

- 2.1. Adları belli yerler (dağ, göl vb.) üzerine anlatılanlar,
- 2.2. İnsan topluluklarının oturdukları yerler (şehir, köy vb.) hakkında anlatılanlar,
- 2.3. Ünlü büyük yapılar (kilise, cami, köprü vb.),
- 2.4. Tarihlik sayılan kişilerden ya da uluslardan kaldığına inanılan defineler,
- 2.5. Milletler, hükümdar soyları,
- 2.6. Büyük afetler,
- 2.7. Tarihlik niteliği olduğuna inanılan ünlü kişilerin savaştıkları olağanüstü güçlü yaratıklar,
- 2.8. Savaşlar, fetihler, yayılışlar,
- 2.9. Yerleşmiş bir düzene başkaldırmalar,
- 2.10. Başkaca tarihlik önemli olaylar ya da sivrilmiş kişiler (uygarlıkta kılavuz olmuş kişiler, bilginler, şairler, şeyhler, mürşitler vb.)
- 2.11. Sevda maceraları ile ün salmış aşıklar; kişilerin aile içi çeşitli ilişkileri,
- 2.12. Çeşitli başka olaylar içindeki yerleri ile bir toplumun tarihinde iz bırakmış "önemsiz" kişiler (örneğin: çoban, hizmetçi vb.) üzerine anlatılanlar,

3. Olağanüstü Kişiler, Varlıklar ve Güçler Üzerine Efsaneler

3.1. Alın yazısı,

3.2. Ölüm ve ötesi,

3.3. Tekin olmayan yerler,

3.4. Tabiatın bir parçası olan yerler (orman, göl vb.) ile hayvanların “sahipleri”,

3.5. Cinler, periler, ejderhalar vb. olağanüstü güçteki yaratıklar,

3.6. Şeytan,

3.7. Hastalık ve sakatlık getiren varlıklar (albastı gibi)

3.8. Olağanüstü güçleri olan kişiler (büyücü, üfürükçü, efsuncu gibi),

3.9. “Mythique” nitelikte hayvan ve bitkiler (adamotu gibi) üzerine anlatılanlar,

4. Dinlik Efsaneler (Boratav, 1995: 100-106).

Bilge Seyidoğlu da “Erzurum Efsaneleri” isimli eserinde; mekânlarla ilgili efsaneleri şöyle tasnif etmiştir:

1. Dini Binalarla İlgili Efsaneler

1.1. Camiler ve mescitler üzerine söylenen efsaneler

1.2. Kutsal kabirlerle ilgili efsaneler

1.3. Tekkeler, ocaklar ve müritlerle ilgili efsaneler

1.4. Türbeler üzerine söylenen efsaneler

1.5. Kaleler üzerine anlatılan efsaneler

2. Evler ve İnsanların Yaşadığı Yerlerle İlgili Efsaneler

- 2.1. Alkarısı ve peri kızı ile ilgili efsaneler
 - 2.2. Çobanların ve köprülerin efsaneleri
 - 2.3. Değirmen ile ilgili efsaneler
 - 2.4. Evler hakkında anlatılan efsaneler
 - 2.5. Hamamlar üzerine söylenen efsaneler
 - 2.6. Kahve ve lokanta üzerine söylenen efsaneler
 - 2.7. Keramet sahiplerinin efsaneleri
 - 2.8. Köylerle ilgili efsaneler
 - 2.9. Kuyu ile ilgili efsaneler
 - 2.10. Tekin olmayan yerlerde yaşayan tekin olmayan yaratıklarla ilgili efsaneler
3. Tabiat ve Kırlarla İlgili Efsaneler
- 3.1. Çeşme ile ilgili efsaneler
 - 3.2. Düzlükler ile ilgili efsaneler
 - 3.3. Göller ve şelalelerle ilgili efsaneler
 - 3.4. Kaplıcalarla ilgili efsaneler
 - 3.5. Mağaralarla ilgili efsaneler
 - 3.6. Nehirlerle ilgili efsaneler
 - 3.7. Pınarlarla ilgili efsaneler
 - 3.8. Taşlar ve kayalarla ilgili efsaneler (Seyidoğlu, 1997: 7-8).

Son dönemde bu konuya ilişkin bir çalışma hazırlayan M. Metin Türkteş ise efsaneleri altı ana başlık altında ele alarak şu şekilde bir tasnif yapmıştır:

1.Oluşum ve Dönüşümle İlgili Efsaneler

1.1.Taş kesilme efsaneleri

1.2. Gök cisimlerinin oluşumuyla ilgili efsaneler

1.3. Bulutların oluşumuyla ilgili efsaneler

1.4. Hayvanların yaratılışıyla ilgili efsaneler

1.5.Pınarların oluşumuyla ilgili efsaneler

2. Olağanüstü Varlık ve Olaylarla İlgili Efsaneler

2.1. Meleklerle ilgili efsaneler

2.2.Cinler ve Şeytanlarla ilgili efsaneler

2.3. Evranla ilgili efsaneler

2.4. Rüyada haber verme ile ilgili efsaneler

2.5.Tayyi mekan motifini içeren efsaneler

3.Açıklayıcı Efsaneler

3.1.Yerleşim yerleriyle ilgili efsaneler

3.2.Tabiat unsurları ile ilgili efsaneler

3.3.Sularla ilgili efsaneler

3.4.Ağaç, orman ve bitkilerle ilgili efsaneler

3.5.Yer adlarıyla ilgili efsaneler

3.6.Aşk ve sevgi ile ilgili efsaneler

3.7. Mesleklerle ilgili efsaneler

3.8. Diğer açıklayıcı efsaneler

4.Dini Efsaneler

4.1.İzlerle İlgili Efsaneler

4.1.1. Peygamberimizin ayak iziyle ilgili efsane

4.1.2. Peygamberimizin atının ayak iziyle ilgili efsane

4.1.3. Hazreti Ali'nin atı Döldül ve köpeğinin ayak iziyle ilgili efsaneler

4.1.4. Evliyanın ayak iziyle ilgili efsane

4.1.5. Köroğlu'nun atının ayak iziyle ilgili efsane

4.2. Hızır üzerine efsaneler

4.3. Yatırlar ve mezarlıklarla ilgili efsaneler

4.4. Kesikbaşla ilgili efsaneler

5. Tarihle İlgili Efsaneler

5.1. Tarihî olaylarla ilgili efsaneler

5.2. Tarihî şahsiyetlerle ilgili efsaneler

5.3. Tarihî ve turistik yerlerle ilgili efsaneler

6. Hayvanlarla İlgili Efsaneler

6.1. Büyükbaş hayvanlarla ilgili efsaneler

6.2. Küçükbaş hayvanlarla ilgili efsaneler

6.3. Kuşlarla ilgili efsaneler

6.4. Diğer hayvanlarla ilgili efsaneler (Türктаş, 2012: 41-42).

Örnek olması bakımından araştırmamıza alınan bu üç tasnif dışında pek çok araştırmacı değişik tasnifler yapmıştır. Bunlar arasında motifler temel alınarak yapılan tasniflerin yanı sıra genellikle konu ve kahraman ekseninde gerçekleştirilen sınıflandırmalar da mevcuttur.

2.Efsanelerin Diğer Halk Anlatılarıyla İlişkileri

2.1. Efsane - Masal İlişkisi

“Kahramanlarından bazıları hayvanlar ve tabiat üstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsülü olduğu halde, dinleyicileri inandırabilen, bir sözlü anlatım türüdür” (Sakaoğlu, 2002: 4)

Sakaoğlu'nun masalla ilgili bu tanımından sonra, masal-efsane ilişkisine yönelik benzer ve ayrı özellikleri hakkında şunlar söylenebilir:

- a) Efsane, anlatıcıları ve dinleyicileri tarafından çoğunlukla, gerçek olarak kabul edildiği halde, masal başından beri hayal ürünü olarak kabul edilir (Sakaoğlu, 1980: 21). Bu nedenle de masalların belirli bir yere, tarihe, şahsa dayandığı görülmez. Efsanelerin ise konusu ya bir yere ya da şahsa bağlanır.
- b) Bazı efsanelerde dini yön belirgin vaziyettedir ve dini konular işlenir ancak masallar din dışıdır (Ergun, 1997: 48).
- c) Efsanede zaman kavramı, bazen gerçekçi bir biçimde dile getirilir, masalda ise zaman kavramı gerçekçi olmayıp, zamanın birinde diye söylenen, belirsiz bir kavramdır (Ergun, 1997: 48).
- d) Efsaneler inandırıcı bir özellik taşıırken, masalın inandırıcı bir özellik taşımadığı görülür (Sakaoğlu, 1987: 99).
- e) Efsanelere konu olan olağanüstü olaylar dinleyicinin hafızasında bir iz olarak kalırken, masalda ise geriye hatırlanacak bir iz kalmaz.
- f) Masallar gerçeküstü bir anlatımla başlarken bu özellik efsanelerde görülmez.
- g) Efsaneler, kısa ve özlü anlatıma sahip metinlerdir. Masallar ise efsanelere göre daha uzun, anlatımları süslü ve abartılı metinlerdir.
- h) Efsanelerde bir ya da birkaç motif görülürken masallarda bu sayı daha fazladır. Ayrıca efsanenin aksine masallarda görülen şekil değiştirme motifinde kahramanlar eski şekillerine dönebilir (Sakaoğlu, 1980: 32).

Efsane ve masalın benzer yanları hakkında ise şunlar söylenebilir:

a) Her iki tür de anonim özellikte olup anlatıcıları belli değildir. İkisi de sözlü kültür ortamında belli bir geleneğe bağlı olarak kuşaktan kuşağa aktarılır.

b) Her iki türde de olağanüstü olaylar anlatılır. Cin, peri, pir, aksakallı ihtiyar, konuşan hayvan, şekil değiştirme gibi pek çok motif ortaktır.

2.2. Efsane - Mit ilişkisi

Mit ile efsanenin karşılaştırılmasına geçmeden önce mit ile ilgili araştırmacıların ileri sürdüğü görüşleri ifade etmek yararlı olacaktır.

Mitoloji kavramı ilk olarak mit olarak sınıflandırılmış hikayelere verilen genel bir isim iken daha sonraları, Amerika'nın keşfedilmesiyle ortaya çıkan 'vahşi soylu' kavramının hızlandığı sosyal ve beşeri bilimlerin, özellikle de halk biliminin oluşum sürecinde anlam değişikliğine uğrar. Mitoloji 17. Yüzyıl başlarından itibaren, mit olarak adlandırılan hikayelerin anlamları ve hangi toplumsal birlikteliklere kaynaklık ettikleri ya da hangi toplumsal olayın ürünü oldukları gibi konuları araştıran bir bilgi havuzu olarak pek çok kişinin kabul ettiği gibi bir bilim dalı haline gelmiştir (Çobanoğlu, 2001: 16).

Mit, olağanüstü varlıkların yaptıklarının öyküsünü oluşturur. Bu öykü kesinlikle gerçek ve kutsal olarak kabul edilir. Yaratılışla ilgili olan mit, bir şeyin nasıl hayat bulduğunu, evrende var olan sistemin (gökyüzü, güneş, yıldızlar vb.) nasıl yaratıldığını anlatır. Mit bir bakıma insana tabiatın ve nesnelerin kaynağını da gösterir. Bu sayede insan nesnelerin sırrına ererek onlara hâkim olup yönlendirir (Eliade, 1993: 23).

Efsane ve mitler birbirlerine çok yakın iki tür olduğundan birini diğerinden ayırmak oldukça güçtür. Mitler içerik olarak oldukça geniştir ancak gerçeklikte efsane ile aynı çizgide birleşirler. Genel anlamda mitler gerçektir ve hayatın, zamanın başı hakkında bilgi verirler (Honko, 2005:256).

İleri sürülen görüşlerden hareketle mit ve efsanenin, hayatı anlamlandırma, özellikle tabiatla ilgili hadiselerle cevap bulma noktasında teşekkül ettiklerini söylemek

mümkündür. Her iki türün de inanma açısından gerçek kabul edilmeleri buna bağlanabilir. Mit ve efsane arasındaki benzerlik ve farklılıklar ise şu şekilde sıralanabilir:

a) Mitler çok eski zamanlarda oluşmuşlardır. Buna bağlı olarak mitin ve mit kahramanlarının tarihi devrini belirlemek imkansızdır. Efsaneler ise; daha yeni zamanlarda meydana geldiğinden bazı efsanelerin kahramanının yaşadığı devri ve olayın meydana geldiği zamanı belirlemek mümkündür (Sakaoğlu, 1980: 21).

b) Efsaneler, mitolojiden daha gerçekçidirler. Mitler hayal dünyasıyla ilintilidir. Buna karşın efsanelerin ise gerçekle ilişkisi kuvvetlidir (Ergun, 1997: 42).

c) Mitlerde tanrı ve yarı tanrılar vardır; efsanelerin kahramanları ise tarihi, gerçek şahıslardır (Helimoğlu, 1993: 11).

d) Mitlerde de efsanelerde de fantastik hayali unsurlar fazlaca bulunur.

e) Efsanelerin tümünde kutsallık görülmez fakat mitler her zaman bir kutsallık taşırlar (Helimoğlu, 1993: 11).

2.3. Efsane - Destan İlişkisi

Destan, bir boy veya millet yaşamında efsanelerden sonra, nazım şeklinde ortaya çıkan en eski sözlü halk edebiyatı ürünlerindedir. Destanlar, kahraman bilge insanların gerçek hayatları etrafında oluşturulmuş uzun didaktik hikayelerdir. Toplumun ortak hayat görüşü ve ideallerini yansıtan bu eserlerin oluşumu için, bir yaratma zemini ile savaş, din değiştirme, göç, kuraklık vb. gibi büyük olayların millet vicdanında birtakım sarsıcı etkilere sebep olmalıdır (Elçin, 1986: 2).

Efsane ve destan arasında benzerlikler olduğu gibi farklılıklar da görülmektedir. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

a) Destanlar millidir dolayısıyla özgündürler. Efsanelerde ise bu millilik görülmez, farklı milletlerde benzer efsaneler bulabiliriz (Ergun, 1997: 48).

b) Tarihi olayları konu alan destanların aksine efsanelerin tamamında tarihi olayları göremeyiz (Ergun, 1997: 48).

c) Destanların milli olmasından ötürü kutsallık görülmez, efsanelerde ise aksine kutsallık görülür (Ergun, 1997: 48).

d) Destanlar tarihi olayları işlediğinden savaşçı kahraman tipiyle karşılaşırız. Efsanelerde ise veli tipi kendini gösterir (Ergun, 1997: 48).

Efsane ve destanın benzer yanları ise şu şekildedir:

a) Her iki türde de olaylar, günümüz dünyasında, günümüzün coğrafyasında meydana gelir.

b) Kozmogonik efsanelerin haricinde her iki türün anlatmaları gerçek olarak kabul edilir.

2.4. Efsane - Halk Hikâyesi İlişkisi

Efsanelerle halk hikâyelerinin çok fazla benzerliği yoktur. Bunun yanında olağanüstü olaylar, dua ve beddualar her iki türde görülür. Yalnız, zamanla bazı halk hikâyeleri efsaneleşmiştir. İçindeki manzum kısımlar unutulmuş olarak sadece olay, mensur olarak anlatılır hale gelmiştir. Anadolu'nun birçok yerinde "Şah İsmail" hikâyesinin efsane halinde anlatıldığı bilinmektedir. Bu hikâyedeki manzum kısımlar ve karmaşık meseleler zamanla unutulmuş olarak olayın özeti durumunda olan efsaneye dönüşmüştür.

Bazı halk hikâyesi kahramanları, efsanelere de konu olabilmektedir. Daha doğrusu halk hikâyelerinin sevilen kahramanları etrafında efsaneler oluşmaktadır. Özbekler arasında anlatılan "Ferhat Kalesi" ve Yozgat civarında anlatılan "Leyla ile Mecnun" efsaneleri buna örnek verilebilir.

3. EFSANELERLE İLGİLİ YAPILAN BAZI ÇALIŞMALAR

Efsanelerle ilgili yapılan tasniflerden bahsederken pek çok araştırmacının efsaneleri tasnif ettiği ifade edilmiştir. Esasında örnek verilen efsane tasnifleri daha sonra yapılan çalışmalara yön vermiştir.

Söz konusu çalışmaların dışında yazılan bazı tez, makale ve bildirilerden bahsetmek faydalı olur kanaatindeyiz. Ancak burada hepsiyle ilgili bilgi vermek araştırmamızın

çerçevesine dâhil olmadığı için bunların sadece künyeleri verilecektir. Esas itibariyle bu araştırmalar (tezler) bizim de bu araştırmada ele aldığımız gibi çoğunlukla belli bir yöreye ilişkindir.

3.1. Tezler

3.1.1. Yüksek Lisans Tezleri

İsmail Görkem, Elazığ Efsaneleri Üzerinde Araştırmalar (Metinler ve İncelemeler), Fırat Üniv. ,SBE, Elazığ, 1987.

Muhsine Helimoğlu, Diyarbakır Efsaneleri Üzerine Bir Araştırma, Ankara Üniv., SBE, Ankara, 1989.

Ali Duymaz, Bingöl Efsaneleri (İnceleme Metinler), Fırat Üniv., SBE, Elazığ, 1989.

Ruhi Kara, Erzincan Efsaneleri, Atatürk Üniv., SBE, Erzurum, 1991.

Kudret Yıldırım Yağbasan, Malatya Efsaneleri (Metinler ve İnceleme), İnönü Üniv.,SBE, Malatya, 1991.

Zekeriya Karadavut, Yozgat Efsaneleri (İnceleme-Metin), Selçuk Üniv., SBE, Konya, 1992.

Seyit Emiroğlu, Konya Efsaneleri (İnceleme-Metin), Selçuk Üniv., SBE, Konya, 1993.

Refiye Okuşluk Şenesen, Adana Efsaneleri Araştırması (Derleme-İnceleme), Çukurova Üniv., SBE, Adana, 1994.

Bayram Sönmez, Niğde Efsaneleri (Tahlil ve Metinler), Erciyes Üniv., SBE, Kayseri, 1994.

Neşe Işık, Doğu Karadeniz Efsanelerini Derleme ve Araştırma (Trabzon-Rize-Artvin), KATÜ., SBE, Trabzon, 1998.

Cengiz Gökşen, Giresun Efsaneleri, KATÜ., SBE, Trabzon, 1999.

Yahya Özdemir, Gaziantep Efsaneleri İnceleme Metin, Gaziantep Ün., SBE, Gaziantep, 2003.

Hıdır Tekin, Antalya Bölgesi Efsaneleri, İstanbul Ün., SBE, İstanbul, 2003.

Pınar Fedakar, Karakalpak Efsaneleri, Ege Ün., SBE, İzmir, 2008.

Nuriye Sancak, Mardin Efsaneleri, Sakarya Ün., SBE, Sakarya, 2008.

Recai Bazancir, Bingöl Efsaneleri, YYÜ., SBE, Van, 2010.

Levent Başarkanoğlu, Nizip Efsaneleri, Gaziantep Ün., SBE, Gaziantep, 2010.

Gülşah Yüksel, Kastamonu Efsaneleri, Bozok Ün., SBE, Yozgat, 2011.

Hakan Acar, Burdur Efsaneleri Üzerine Bir Araştırma, M.Akif Ersoy Ün., SBE, Isparta, 2013

3.1.2. Doktora Tezleri

Yusuf Olgun, Tarihi Bursa Efsaneleri Derleme-İnceleme, Uludağ Ün., SBE, Bursa, 1980.

Metin Ergun, Türk Dünyası Efsanelerinde Değişme Motifi, Selçuk Ün., SBE, Konya, 1997.

Gülhan Atnur, Başkurt ve Tatar Efsaneleri Üzerine Karşılaştırmalı Motif Çalışması, Atatürk Ün., SBE, Erzurum, 2002.

Muvaffak Duranlı, Yakut Efsaneleri, Ege Ün., Türk Dünyası Araş. Enst., İzmir, 2004.

Halil Altay Göde, Isparta Efsaneleri Üzerine Bir Araştırma, SDÜ., SBE, Isparta, 2010.

M. Metin Türктаş, Denizli Efsaneleri, Pamukkale Ün., SBE, Denizli, 2012.

3.1.3. Doçentlik Tezleri

Saim Sakaoglu, Anadolu Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tıp Kataloğu, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1980.

Bilge Seyidoğlu, Erzurum Efsaneleri, Erzurum Kitaplığı, Ankara, 1985.

Hayrettin Rayman, Bayburt Efsaneleri, Bayburt Belediyesi Kültür Yay. Bayburt, 2001.

Mehmet Naci Önal, Muğla Efsaneleri (Araştırma-İnceleme), Muğla Üniv. Yay. Muğla, 2003.

Hüseyin Baydemir, Özbek Efsaneleri, Fenomen Yay. Erzurum, 2011.

3.2. Makaleler

Boratav, P. N. (1974), “Türk Efsaneleri” Folkloru Doğru, S.35, Mayıs-Haziran, s.12-20.

Buch W. (2003) “Masal ve Efsane Üzerine.” Çev. Ali Osman Öztürk. Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar. Hzl. Gülin Ögüt Eker vd. Millî Folklor Yayınları, Ankara: s. 304-314.

Buch W. (2006) “Masal ve Efsane Üzerine” Çev. Ali Osman Öztürk. Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 1, Hzl. M. Öcal Oğuz vd, Geleneksel Yayıncılık, Ankara, s. 354-362.

Dégh L. (2005), “Günümüz Bağlamında Efsane Üzerine Teorik Bir Düşünme ve Efsanenin Tanımı”, (Çev. Selcan Gülçayır), Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 2. Hzl. M. Öcal Oğuz vd. Geleneksel Yayıncılık, Ankara, s.343-345.

Duymaz A. (2000), “Balıkesir ve Çevresindeki Yatırları Fonksiyonları Açısından Bir Değerlendirme”, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S.4, Balıkesir, s. 337-364.

Duymaz A. (2001), “Kazdağı ve Sarıkız Efsaneleri”, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S.5, Balıkesir, s. 88-102.

Duymaz A. – Şahin H.İ. (2008), “Kaz Dağlarında Dağ, Ağaç ve Ocak Kültü Üzerine İnanış ve Uygulamalar”, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S.19, Balıkesir, s. 116-126.

İnan A. (1966), “Türk Boylarında Dağ, Ağaç ve Pınar Kültü”, Reşit Rahmeti Arat İçin, Ankara, s. 272-277.

Linda D. (2005), “Günümüz Bağlamında Efsane Üzerine Teorik Bir Düşünme ve Efsanenin Tanımı”, (Çev. Selcan Gürçayır), Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar II, Hzl. M. Öcal Oğuz vd. Geleneksl Yayıncılık, Ankara, s. 343-353.

Oğuz M. Ö. ve Diğerleri, (2007), Türkiye’de 2006 Yılında Yaşayan Taş Kesilme Efsaneleri, Mekânlar ve Anlatılar, Gazi Üniversitesi Türk Halkbilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları: 11, Ankara, s. 120-125.

3.3. Bildiriler

Seyidoğlu, B. (1986), “Gezgin Efsaneler Üzerinde Bir Araştırma: Norveç ve Türkiye (Erzurum Efsaneleri)”, III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, II. Cilt, Halk Edebiyatı, Ankara.

Alptekin, A.B. (1988), “Malatya Efsanelerinin Türk Kültürü İçindeki Yeri”,II. Battal Gazi ve Malatya Çevresi Halk Kültürü Sempozyumu/Tebliğler, Malatya.

Şimşek, E. (1990), “Çukurova’da Anlatılan ‘Al Karısı’ Efsanelerinin Türk Efsaneleri İçindeki Yeri”, 1.Uluslararası Karacaoğlan ve Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu, Adana.

Sakaoğlu, S. (1993), “Afyonkarahisar Efsanelerindeki Bazı Motifler Üzerine”, III. Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu, Afyonkarahisar.

Duymaz, A. (1993), “Balıkesir ve Çevresindeki Yatırları Fonksiyonları Açısından Bir Değerlendirme”, IV. Milli Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru Kongresi, Ankara.

Köksel, B. (1998), “Gaziantep Efsanelerinde Şekil Değiştirme Motifi”, III. Uluslararası Çukurova Halk Kültürü Bilgi Sempozyumu, Adana.

İKİNCİ BÖLÜM

2. TASNİF VE DEĞERLENDİRME

Araştırmanın başlangıcında yapılan yazılı kaynak taraması sırasında ‘Kütahya Efsaneleri’ hakkında yapılan bilimsel bir çalışma tespit edilemedi. Ali Günhan’ın hazırladığı ‘Kütahya ve Yöresi Folklorundan Damlalar’, İhsan Tunçoğlu’nun ‘Dünyada İlkler ve Sırlar Kenti Kütahya’ ve Fevzi Coşkun’un ‘Tavşanlı’da Zaman’ isimli eserlerinde bazı efsane metinlerine rastlasak da bu efsanelerin bilimsel bir incelemeye tabi tutulmadığı anlaşılmaktadır. Bu yönüyle, yapılacak olan bu tasnif ve değerlendirmenin bilimsel anlamda ilk olacağını söylemeliyiz.

Bu bölümde; derlediğimiz efsanelerin tasnifi, motifleri ve konuları hakkında kısa değerlendirmeler olacaktır. Öncelikle belirtmeli ki efsanelerin tasnifini yapmak hayli güçtür. Bu sebepten olsa gerek araştırmacılar farklı farklı tasnifler yapmışlardır. Bazıları efsaneleri konularına göre tasnif ederken bazıları da efsane içinde geçen motiflere göre tasnif yapmıştır. Yapılan bütün tasniflerin ortak kaynağı Pertev Naili Boratav’ın yapmış olduğu tasniftir dense yanlış olmaz.

Biz bu çalışmada Kütahya ilinden derlediğimiz metinlerden hareketle Kütahya efsanelerini konu ve kahraman açısından ele aldık/inceledik. Bu değerlendirme yapılırken daha önceki çalışmalardan elbette istifade edildi. Böylece Kütahya efsaneleri detaylı olarak tasnif edilmeye çalışıldı. Bu tasnif şu şekildedir:

1.Oluşum ve Dönüşümle İlgili Efsaneler

1.1.Taş Kesilme Efsaneleri

1.2.Pınarların ve Derelerin Oluşumuyla İlgili Efsaneler

2.Hayvanlarla İlgili Efsaneler

2.1.Kuşlarla İlgili Efsaneler

2.2.Diğer Hayvanlarla İlgili Efsaneler

3.Olağanüstü Varlık ve Olaylarla İlgili Efsaneler

3.1.Cinler ve Şeytanlarla İlgili Efsaneler

3.2.Tayyi Mekan Motifiyle İlgili Efsaneler

3.3.Rüyada Haber Verme ile İlgili Efsaneler

4.Açıklayıcı Efsaneler

4.1.Yerleşim Yerleriyle İlgili Efsaneler

4.2.Tabiat Unsurlarıyla İlgili Efsaneler

4.3.Sularla İlgili Efsaneler

4.4.Ağaç,Orman ve Bitkilerle İlgili Efsaneler

4.5.Yer Adlarıyla İlgili Efsaneler

4.6.Aşk ve Sevgi İle İlgili Efsaneler

5.Dini Efsaneler

5.1.İzlerle İlgili Efsaneler

5.2.Hızır'la İlgili Efsaneler

5.3.Yatırlar ve Mezarlıklarla İlgili Efsaneler

5.4.Din Büyükleriyle İlgili Efsaneler

5.5.Kesikbaşla İlgili Efsaneler

6.Tarihle İlgili Efsaneler

6.1.Tarihi Olaylarla İlgili Efsaneler

6.2.Tarihi Şahsiyetlerle İlgili Efsaneler

6.3.Tarihi ve Turistik Yerlerle İlgili Efsaneler

Bu başlıklar altında aşağıda efsanenin anlatıldığı yer, derleme tarihi, anlatan kaynak kişi, efsanelerin epizotunun anlaşılmasına yardımcı olan özeti ve efsane hakkında kısa bir değerlendirme birlikte sunulacaktır.

2.1. Oluşum ve Dönüşümle İlgili Efsaneler

2.1.1. Taş Kesilme Efsaneleri

Kütahya’da derlediğimiz efsanelerde şekil değiştirmeye sıklıkla rastlanmaktadır. Şekil değiştirme efsanelerde hep taşa dönüşme olarak karşımıza çıkmaktadır. Taş kesilme durumu daha çok ana-baba nasihatı dinlememe, Allah’a isyan etme, onun verdiği nimetlere karşı ve inananlarca kutsal sayılan şeylere karşı saygısızlık yapılması neticesinde ortaya çıkar. Buradan hareketle taş kesilmeyi “Yaradan”ın bir cezalandırması olarak görmek mümkündür. Efsaneler içerisinde belki de en inandırıcı olanlar da bunlardır denebilir.

Derlediğimiz efsanelerde görülen en sık taş kesilme sebepleri şu maddeler halinde sıralanabilir :

1. Beddualarla taş kesilenler,
2. Nimete saygısızlık sonucu taş kesilenler,
3. Günah işleme sonucu yaratıcı tarafından taş kesilenler,
4. İffetini koruma adına dua edip taş kesilenler.

1.EFSANE

ADI : Gelin Kayası

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Tunçbilek / Halil İbrahim Usta

DERLEME TARİHİ : Mayıs-2016

ÖZET :

1-Gelin alayının erkek evine doğru yola çıktığı sırada bir yandan da düğüne gelen misafirlere ikram için gözleme yapılır.

2- Gelin alayının erkek evine geldiği esnada gözleme yapan kadınlardan biri çocuğunun altını gözleme ile temizler.

3-Nimete yapılan bu saygısızlık neticesi orada bulunan herkes taş kesilir.

DEĞERLENDİRME

Anlatılan efsanelerde genellikle nimet dediğimiz Allah'ın lütfettiği ve bizim hizmetimize sunulanlara karşı yapılan saygısızlık neticesi taş olma motifi karşımıza çıkar. Bu tarz efsane anlatımları Anadolu'nun birçok yerinde görülmektedir. Nimet olarak kimi zaman bir ekmek bir gözleme ya da bir yufka karşımıza çıkar. Özellikle ekmek bizim nazarımızda hep en hassas olan nimettir. Atalarımız ekmeğin çöpe atılmamasını, yerde gördüğümüz zaman alınıp öpülerek yüksekçe bir yere konulmasını, ekmek kırcığı (tanesi) üzerine oturulmasını öğütlemiştir. Bu sebepten olsa gerek nimete karşı yapılan saygısızlık neticesi taş kesilme efsaneleri diğerlerine göre daha inandırıcı kabul edilir.

Bu metnin benzer varyantına Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde anlatılan 'Çocuk Taşı' efsanesinde (Sakaoğlu, 2009: 117) ve Sivas ilinde anlatılan 'Gelin Kayası' efsanesinde rastlanmaktadır (Özen, 2001: 122).

2.EFSANE

ADI : Taş Olan Kadın

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Çavdarhisar / Eda Kalın

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1-Kadın bahçede çalıştığı sırada bebeği altını pisler.

2-Kadın heybesinde bulunan yufka ile çocuğunu temizler.

3-Kadın oracıkta taş kesilir.

DEĞERLENDİRME

Birinci efsanemizde olduğu gibi nimete saygısızlık neticesi kadın taş olmuştur. Kadın, bebeğinin altını su ile ya da başka bir cisimle temizlemek yerine bunu yapmayıp heybesine yemek için koyduğu yufka ile temizlemeye kalkmıştır.

3.EFSANE

ADI : Beşik Kaya

KAYNAK ŞAHİS VE YER: Hisarcık / Adnan Ceylan

DERLEME TARİHİ : Mayıs-2016

ÖZET :

1-Kadın kucagındaki bebeğini kayalıklardan düşürür.

2-Kadın üzüntüyle Allah'a yakararak, "Allah'im beni de taş et" der.

3-Kadının duası kabul olur ve kadın taşa dönüşür.

DEĞERLENDİRME

Efsanemizin benzer varyantlarına başka bölgelerde de rastlamak mümkündür. Kadın, evladını kaybetmenin verdiği çaresizlik ve üzüntüyle Allah'a dua eder ve duası kabul olur. Anadolu insanı, acziyetinden olsa gerek çaresiz kaldığı ya da altından kalkamayacağı büyük olaylar karşısında "Allah'im ya canımı al ya da taş olayım da kurtulayım" duasını çok eder. Bu şekilde hem üzüntüsünün büyüklüğünü hem de çaresizliğini dile getirmiş olur.

4.EFSANE

ADI : Gelin Kayalığı

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Hisarcık / Adnan Ceylan

DERLEME TARİHİ : Mayıs-2016

ÖZET :

1-Babası kızını zorla bir gence verir, düğün dernek kurulur.

2-Gelin alayı yola çıktığında kız dua ederek “Allah’ım sevmediğim biriyle evleneceğime taş olayım daha iyi” der.

3-Kızın bu duası kabul edilir ve kız taş olur.

DEĞERLENDİRME

Kızın sevmediği biriyle zorla evlendirilmesi kız için dayanılmaz bir durumdur dolayısıyla o da çareyi dua etmede bulmuştur. Efsanenin diğer varyantlarında sevdiğine kavuşamayan gelinlerin “Beni ya taş et, ya kuş Allah’ım” diye dua ettikleri de görülür. Bunun yanı sıra kızın “Allah’ım beni sır et de beni bulamasınlar” şeklinde dua ettiği ve ortadan kaybolduğu da anlatılır.

Benzer varyant olarak; Bingöl Karlıova’da anlatılan ‘Gelin Taşı’ isimli efsane karşımıza çıkar (Duymaz, 1989: 358).

5.EFSANE

ADI : Papaz ve Davul Kaya

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Hisarcık / Adnan Ceylan

DERLEME TARİHİ : Mayıs-2016

ÖZET :

1-Babası kızını müslüman olmayan bir gence zorla verir.

2-Gelin alayı yola çıktığında kız dua ederek “Allah’ım müslüman olmayan biriyle evleneceğime beni taş et ” der.

3-Kızın bu duası kabul edilir ve kızla birlikte gelin alayını bekleyen davulcu ile papaz da taş olur.

DEĞERLENDİRME

Hem müslüman olmayan hem de sevmediği biriyle evlendirilmek istenen kızın çaresizliği ikiye katlandığından kız dua eder ve kendisiyle beraber orada kim var kim yoksa taş olur.

Erzincan Kemah’ta anlatılan; bir Türk kızının bir Ermeni delikanlıyla zorla evlendirilmek istenmesi üzerine kızın dua ederek taş olması (Kara, 1993: 121) benzer varyant olarak dile getirilebilir.

6.EFSANE

ADI : Taş Olan Çocuklar

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Gediz / Ramazan Karaduman

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1-İki kadın iki çocuğuyla beraber çamaşır yıkamaya gider.

2-Bir kadın çamaşır yıkarken diğeri yufka yapar.

3-Çocuklar tuvalete gideceklerini söyleyince anneleri nasıl temizlik yapmaları gerektiğini öğütler.

4-Çocuklar öğüdü dinlemezler, yufka ile temizlik yaparlar ve oracıkta taş olurlar.

DEĞERLENDİRME

Büyüklerin öğütlerini dinlememe çoğu zaman insan hayatında geri dönülmez sonuçlar doğurur. Efsanede, nimete yapılan saygısızlığın yanı sıra annenin öğüdünün dinlenmemesi de önemli yer tutmaktadır. Anadolu’da ata öğüdü baş üstüne konur. Ata’nın öğüdünü dinlemeyip, onların hoşnutluğunu kaybetme ve akabinde Allah tarafından cezalandırmanın görüldüğü pek çok efsane mevcuttur.

2.1.2.Pınarların ve Derelerin Oluşumuyla İlgili Efsaneler

Pınarların ve derelerin oluşumuyla ilgili efsaneler özellikle İslamiyet’in kabulü sonrası oluşturulmuştur. Efsanenin işlevlerinden olan ‘teşekkül ettikleri yere mana kazandırma’ ve ‘tedavi edici, koruyucu olma’ bu tür anlatıların içerisinde yer alır. Din büyüklerinin kerameti üzerine ortaya çıkan su, şifa kaynağı olarak görülür. Diğer yandan efsanenin teşekkül ettiği yer de bu olayla birlikte anılmaya başlar.

7.EFSANE

ADI : Balıklı Suyu

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Tavşanlı / Halil Özdemir

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1-Allah dostu olan Sarı İsmail isimli zatın yanında bir kız yaşar.

2-Bu kız Sarı İsmail’in hizmetini görür, yardımcılığını yapardı.

3-Kız her gün uzak bir çeşmeye gider, su alırdı.

4-Kızın bu şekilde çok yorulduğunu anlayan Sarı İsmail, atasını yere vurarak keramet gösterir ve bir anda yerden su çıkmaya başlar.

DEĞERLENDİRME

Bu tür efsaneler özellikle İslamiyet'in kabulünden sonra bir veli zatın keramet göstermesi sonucu ortaya çıkmaktadır. Derlediğimiz efsanede de bir Allah dostu ortaya çıkan zorluk karşısında keramet göstererek yerden su çıkartır. Bir başka açıdan bakıldığında da bu olay o zatın veliliğini de göstermiş olur.

Benzer varyantlar olarak Burdur Bucak'ta anlatılan 'Ulupınar' isimli efsaneyi (Acar, 2013: 194) ve Denizli'de anlatılan Merkez Efendi'nin asasını yere vurmasıyla suyun çıkması efsanesini örnek verebiliriz (Türktaş, 2012: 218).

8.EFSANE

ADI : Ilıcaksu Sarıkız

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Domaniç / İrfan Akbaş

DERLEME TARİHİ : Haziran-2016

ÖZET :

- 1- Sarıkız ile evlenmek isteyenler çoktur fakat Sarıkız'ın evlenmek gibi bir düşüncesi yoktur.
- 2- Bir süre sonra Sarıkız hakkında ileri geri konuşanlar olur.
- 3- Bunun üzerine Sarıkız'ın ağabeyleri onu Domaniç'te bir hocanın yanına bırakırlar.
- 4- Ancak Sarıkız'ın akşamları ortadan kaybolması hocayı tedirgin eder ve ağabeylerine haber eder.
- 5-Sarıkız'ın ağabeyleri gelir, onu ve yanındaki 40 kızını ibadet ederken bulurlar.
- 6- Sarıkız ve 40 kız sırlarının ortaya çıkmasından dolayı ortadan kaybolurlar.
- 7- Daha sonra kayboldukları yerden su çıkmaya başlar.

DEĞERLENDİRME

Efsanemizde, Türk kültüründe ve inancında önemli olan sayılardan kırk bulunmaktadır. Bazı sayılar formülistik özellik taşıdığı dolayısıyla kutsallığı da beraberinde getirir. Bu formülistik sayılara örnek olarak bir, üç, dört, beş, yedi, dokuz, on iki vb. verebiliriz. Bunun yanı sıra Sarıkız'ın sırrının ifşa olması ortadan kaybolmaları ile sonuçlanmıştır. Efsanemizin diğer varyantlarına baktığımızda ortadan kaybolma durumu; genelde kuş olma ya da burada olduğu gibi suyun meydana çıkması olarak görülmektedir.

2.2. Hayvanlarla İlgili Efsaneler

Hayvanlarla ilgili efsaneler belki de taş kesilmeden sonraki en yaygın olanıdır. Hayvana dönüşme motifi çok sık görülür efsanelerde. Hayvanların içinde de kuş önemli yer tutar. Efsaneleri incelediğimizde kuşa daha çok, zor durumda kalan ve iffetine laf atılan kızlar, üvey anne veya baba ile yaşamak zorunda kalan çocuklar dönüşür. Bunun yanı sıra kaplumbağaya dönüştürülerek cezalandırılan insanlar ve bazı hayvanların yaratılışıyla ilgili efsaneler de görülmektedir.

2.2.1. Kuşlarla İlgili Efsaneler

9.EFSANE

ADI : Karganın Uğursuzluğu

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Tavşanlı / Cemile Çakır

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1-Kadının biri bir gün katıldığı mevlit sonrası evine döner.

2-Dönüş yolunda önüne ala bir karga çıkar ve üç defa öter.

3-Kadın eve ulaştığında çok sevdiği bir yakınının ölüm haberini alır.

DEĞERLENDİRME

Karga rengi ve sesi açısından Anadolu'da olumsuz bir çağrışımla anılır. Kargalar, özellikle havanın bulutlu ve kapalı olduğu zamanlarda uçmalarından olsa gerek insan üzerinde bohemliğin simgesi olmuştur. Efsanemizde karganın hem ortaya çıkışı hem de üç kez ötmesi bir olumsuzluğun haberciliğini yapmıştır.

10.EFSANE

ADI : Kumru Kuşu

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Tavşanlı / Cemile Çakır

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1-İki küçük kardeş üvey anne eline düşer.

2-Bir gün mutfakta yemek yağı şişesini kırıp yağı dökerler.

3-Üvey annelerinden korkan çocuklar Allah'a dua ederek, kuşa dönüşürler.

DEĞERLENDİRME

İnsandan kuşa dönüşme motifini gördüğümüz bu efsanedeki kumru kuşu, tıpkı peygamber böceği gibi halk arasında öldürülmemesi gereken hayvanlardan sayılır. Buna sebep de, efsanede anlatıldığı gibi öksüz çocukların kumru kuşuna dönüştüğüne inanılmasındandır. Ayrıca kumru kuşunun tek eşli olması ve öldürüldüğünde geride kalan eşinin bir ömür yalnız kalacağı da düşünülür.

Babaları tarafından kandırılan çocukların “tak tak kabacık/ bizi aldattın babacık” demeleri üzerine, Allah tarafından guguk kuşunun yaratılmasıyla ilgili Muğla'da

anlatılan efsaneyi benzer varyant olarak değerlendirebiliriz (Önal, 2003: 135). Isparta’da anlatılan efsanede ise kumru kuşu, karşımıza ‘yağ döküm kuşu’ olarak çıkar (Göde, 2002: 88).

11.EFSANE

ADI : Karganın İşgüzarlığı

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Tavşanlı / Cemile Çakır

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1-Allah, kargayla “Cenazeler kırk gün dursun kırk günden sonra çıksın” diye haber yollar.

2-Karga bu haberi doğru iletmez, cenazelere “Kırk gün durup kırk günden sonra çatlayacaksınız” der.

3-Karga bunun üzerine cezalandırılır ve senede kırk gün su içmez.

DEĞERLENDİRME

Efsanede, karganın haberi doğru iletmemesinin sonucunda kırk gün su içmemeyle cezalandırılması öne çıkmaktadır. Bir başka dikkat çeken husus da formülistik sayı kabul edilen kırk rakamıdır.

2.2.2.Diğer Hayvanlarla İlgili Efsaneler

12.EFSANE

ADI : Misafiri Sevmeyen Annenin Sonu

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Tavşanlı / Cemile Çakır

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

- 1-İhtiyar adam bir evin kapısını çalıp yardım ister.
- 2-Kapıyı açan kadın adamı geri çevirir ve adam içinden beddua eder.
- 3-Kadın domuza dönüşür, bir süre sonra aynı adam tekrar geri gelir.
- 5-Oğlu adamı eve alır, bunun üzerine adam dua eder ve kadın eski haline döner.

DEĞERLENDİRME

Bu efsanemizde aslında ‘Hızır’ motifi de bulunmakta ancak hayvan motifinin daha baskın olduğu düşüncesiyle bu kategoride ele alındı. Domuz, bilindiği üzere dinimizde lanetlenmiş, eti de haram kılınmış bir hayvandır. Sevimsizliğin, gaddarlığın ve pisliğin timsali olarak bilinir. Bu nedenle edilen beddualarda sıkça karşımıza çıkar. Efsanede, kadının ihtiyara karşı hürmet göstermeyerek aşağılaması, böyle bir akibetle karşı karşıya kalmasına yol açmıştır.

Efsanemizin benzer varyantı; beddua sonucu kaplumbağaya dönüşen kız (Acar, 2013: 164) olarak Burdur ilinde anlatılan efsanede görülür.

13.EFSANE

ADI : Şehit Balıklar

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Tavşanlı / Fatma Sarı

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1- Balıklı havuzunda bulunan balıkların şehit olduğuna inanmayan bir sarhoş adam vardır.

2- Sarhoş adam haklılığını ispatlamak için balıkları bir tava içerisinde pişirmeye kalkar ama balıklar tavada pişmez.

3- Bunun üzerine balıkları çöpe atacak olur ama evde yangın çıkar.

4- Sarhoş adam yangında ölür, balıklar ise çoktan havuza geri dönmüşlerdir.

DEĞERLENDİRME

Hayvana dönüşme motiflerinden birinin zikredildiği bu efsanede, âşık olan gencin duasının kabulü neticesi balığa dönüştüğü görülüyor. Benzer efsanelerde de edilen duanın sonucunda insanın farklı hayvanlara dönüştüğü bilinmektedir. Hayvana dönüşüm, dileğin kabulü ile olduğu gibi; cezalandırma şeklinde de olmaktadır.

14.EFSANE

ADI : Tılsımlı Sivrisinek

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Çavdarhisar / Eda Kalın

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

- 1- İki adam hazine bulma amacıyla, derinliği 30 metreyi bulan bir kuyuya iner.
- 2- Kuyuya indiklerinde hazineyi bulurlar ve adamlardan bir tanesi altınları heybesine doldurmaya başlar.
- 3- Bu sırada tılsımlı bir sivrisinek adamın ağzından, burnundan girer ve adam ölür.

DEĞERLENDİRME

Eski dönemlerde, değerli eşyaların toprak altına gömüldükleri esnada başkaları tarafından kolay bulunmaması ya da korunması için de dua okutulduğu bilinir. Bu dua kimi zaman gömülen yere kimi zaman da bir hayvana yapılarak gömülen eşyaların korunacağı düşünülür. Metinde geçen bu sivrisinek de dualı kabul edilen tılsımlı bir hayvandır. Sivrisineğin bu hazineyi korumakla görevlendirilmesi o hayvanın tılsımlı olduğu kanaatini kuvvetlendirmekle beraber efsanenin olağanüstü lülük tarafını da ortaya koymaktadır.

Denizli Başkarıcı'da bulunan 'İn' mağarasıyla ilgili efsanede de, mağara içerisindeki hazinenin korunduğu ve alınamadığı anlatılır (Türktaş, 2012: 222).

2.3. Olağanüstü Varlık ve Olaylarla İlgili Efsaneler

Olağanüstü varlıklar ve olaylarla ilgili efsaneleri üç alt başlık altında ele aldık. Bunlar; cinler ve şeytanlarla ilgili efsaneler, tayy-i mekan motifiyle ilgili efsaneler ve rüyada haber verme ile ilgili efsaneler.

Cinler ve şeytanlarla ilgili beş, tayy-i mekan motifiyle ilgili iki ve rüyada haber verme ile ilgili olarak da bir efsanemiz vardır.

2.3.1.Cinler ve Şeytanlarla İlgili Efsaneler

15.EFSANE

ADI : Işıklı Cinler

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Tavşanlı / Altınova- Celal Çakır

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1-Sabaha karşı bir ışık alayının geçişi görülür.

2-Bu alay geçerken tef ve dümbek sesleri ortalığı kaplar.

3-Sesi duyan adam bu alayla karşı karşıya kalınca aklını kaybeder.

DEĞERLENDİRME

Cinlerin varlığı Kur'an-ı Kerim'de de geçmektedir. Allah (cc) Zariyat Suresi 56. Ayette "Ben, cinleri ve insanları ancak bana kulluk etsinler diye yarattım" buyuruyor. Cinler, efsane metinlerinde karşımıza ışık olarak çıkmaktadır. Bunun yanında bir başka ayırt edici özellikleri de gürültü çıkarmalarıdır. Bu gürültü davul, zurna, dümbek sesleri olarak benzer efsane varyantlarında da geçmektedir. Bunlardan hareketle efsanemizdeki ışık alayının cin taifesi olduğu ve gürültü çıkararak gittikleri anlaşılıyor.

Ancak kimi benzer varyantlar, yatırlar etrafında oluşturulmuştur. Buna örnek olarak Denizli Kefe Yaylası'nda bulunan yatırların konu edildiği efsaneyi (Türktaş, 2012: 307) gösterebiliriz.

16.EFSANE

ADI : Küçük Abdeste Oturan Kadın

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Tavşanlı / Altınova-Cemile Çakır

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

- 1- Cuma namazı saatinde tarlada çalışan kadının küçük abdesti gelir.
- 2- Küçük abdestini yapacağı sırada kadın, ayaklarının altından çan sesleri duyar.
- 3- Bir müddet sonra da karşısında garip varlıklar görerek bayılır.

DEĞERLENDİRME

Cinlerin farklı varlıklara bürünebildiği gibi doğrudan kendilerini gösterdikleri de olur. Cinler mesken tuttıkları yerlere insanların musallat olmasını istemediklerinde kendi varlıklarını hissettirirler. Benzer efsane anlatılarında cinlerin varlıklarını göstermesi şu şekilde olur. İnsanlar cinlere farkında olmadan zarar verirler ya da rahatsız ederler ve bunun neticesinde de cinler insanları cezalandırır. Bu cezalandırmaya halk arasında cin çarpması denilmektedir. Bu durumdan kurtulma ancak cinlerle temas kurabilen insanlardan yardım alma sayesinde mümkün olur inancı da yaygındır.

17.EFSANE

ADI : Küle Beveden Kadın

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Tavşanlı / Cemile Çakır

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1-Köyün çamaşırılığında kadın çamaşır yıkar.

2- Kadın, küçük abdestini çamaşırını yıkamak için kullandığı küle yapar.

3- Kadına oracıkta inme iner, konuşamaz olur.

DEĞERLENDİRME

Anadolu'da, kül üzerine küçük abdestini yapmama öğüdü küçük çocuklara sıkça yapılır. Zira cinlerin musallat olacağından korkulur. Cinlerin yaşamlarını sürdürdükleri mekanların pek de nezih ve temiz olmayan yerler olduğu düşünülür. Kül de bunlardan biridir. Kadının küçük abdestini küle yapması cinleri rahatsız etmiş ve kadını cezalandırmışlardır.

18.EFSANE

ADI : Çepişin Dile Gelmesi

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Tavşanlı / Erikli-Celal Çakır

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1- Bir adam atı ile giderken yolda bir çepiş (keçi) görür.

2- Sahipsiz olduğunu düşünür ve atına alır.

3- Adam çepişin dişi mi erkek mi olduğunu içinden geçirir.

4- Çepiş dile gelir "Sakın ha yoklama, eline dolacak kadar" der.

5- Adam çepişi attan atar sonra çepiş bir anda yok oluverir.

DEĞERLENDİRME

Keçinin konuşması ve sonrasında bir anda ortadan kaybolması olağanüstü varlıklardan kabul edilen cin veya şeytanın keçi kılığına girdiğini göstermektedir

ancak cin mi yoksa şeytan mı olduğu net değildir. Cin ve şeytanın hayvan kılığına girerek insanlara göründükleri benzer efsane anlatılarında da görülmektedir.

Burdur’da anlatılan ‘Kara Keçi’ isimli efsane (Acar, 2013: 90), ve Ağrı’da anlatılan ‘Oğrak’ isimli efsane (Alpaslan, 2010: 388), benzer varyant olarak örnek verilebilir.

19.EFSANE

ADI : Kambur Adam

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Tavşanlı / Ali Osman Gökçek

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1-Kamburluğu yüzünden neredeyse iki büklüm olan adam Moymul hamamına gelir.

2-Kimsenin olmadığı bir anda garip varlıklar şarkı söyleyerek ortaya çıkarlar.

3-Bu garip varlıklar adamın kamburluğunu fark ederek “Seni sırtındaki bu yükten kurtaralım ki daha güzel oyna” derler.

4-Bir süre sonra eğlence biter, adam sırtındaki yükten kurtulmuş bir şekilde hamamdan çıkar.

DEĞERLENDİRME

Cinler bu efsanemizde, pek tekin ve nezih kabul edilmeyen hamamda toplu olarak eğlence yapmaları ile anılmaktadır. Hamamların cinlerin evi olduğu ve geceleri ortaya çıktıkları inancı halk arasında yaygındır. Kimi efsanelerde cinler hamama gelenleri korkutmak ve kaçırmak için görünürler.

Bu efsane metninde olduğu gibi benzer varyantlarda da cinlerin toplu eğlencelerine insanları kattığını görürüz. Örnek olarak; Burdur’da anlatılan ‘Cinli Hamam’ efsanesini (Acar, 2013: 87) ve Ağrı’da anlatılan ‘Eski Hamam’ın Cinleri’ isimli efsaneyi (Alpaslan, 2010: 386) gösterebiliriz.

2.3.2. Tayy-i Mekan Motifiyle İlgili Efsaneler

20.EFSANE

ADI : Paşam Sultan

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Kütahya/Merkez – İhsan Tunçoğlu

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1- Kendi halinde, dükkanından pek dışarı çıkmayan ayakkabı tamircisi esnaf, Cuma namazlarına gitmediğinden Paşa'ya şikayet edilir.

3-Paşa bir Cuma namazı vakti dükkana gelir ve durumu ayakkabıcı tamircisine anlatır.

4-Ayakkabı tamircisi bir dolabın kapağını açar ve paşaya gözlerini kapatmasını söyler.

5-Paşa gözlerini kapatır ve kendisiyle ayakkabı tamircisini Kabe'de bulur.

6-Beraber Cuma namazlarını kırlarlar sonra vakit dolduğunda tekrar gözlerini kapatıp geri dönerler.

DEĞERLENDİRME

Tayy-i mekan için kısaca; keramet sahibi ermiş insanların süratle uzak bir yere gitmeleridir, denilebilir. Kısa bir zaman diliminde olan bu hadise, olağanüstülük içerdiğinden Anadolu'da anlatılan efsanelerde sıkça görülür. Bu tip tayy-i mekan motifinin işlendiği efsaneler daha çok din büyükleri ve ermiş kişiler etrafında oluşturulmaktadır. Bu olağanüstü durumun ifşa olması neticesinde de genellikle bu ermiş kabul edilen insanlar ortadan kaybolurlar.

Benzer efsane varyantları Burdur Bucak'ta 'Binamaz Hoca' (Sakaoğlu, 2009: 247), Diyarbakır'da 'Şeyh Maksud' (Yavuz, 2007: 74), Malatya'da 'Hamza Efendi' (Yağbasan, 1991: 46) olarak karşımıza çıkar.

21.EFSANE

ADI : Aşa Garı

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Tavşanlı / Altınova- Celal Çakır

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

- 1- Herkes, Aşa Garı diye bilinen kadının kötü yola saptığını, iffetini kaybettiğini söyler durur.
- 2- Aynı köyden biri o yıl hacca gider, hacca gittiğinde Aşa Garı'nın da orda olduğunu görür.
- 3- Bu adam köye döndüğünde Aşa Garı'nın köyden hiç ayrılmadığını öğrenir.
- 4- Adam köylüye bütün olup biteni anlatır ve hepsi birden Aşa Garı'dan af diler.

DEĞERLENDİRME

Bir önceki efsanemizde olduğu gibi ermiş kabul edilen bir kadının etrafında örgülenen bir efsane metni karşımıza çıkmaktadır. Keramet amaçlı anlatılan efsanelerden bir tanesidir. Benzer efsane metinlerinde, ermiş ya da meczup kabul edilen kadınların savaşlarda zorda kalan Türk askerlerine yardım ettikleri de geçmektedir.

Denizli'de anlatılan 'Eşe Aba' efsanesi (Türktaş, 2012: 233) bunlardan biri olarak zikredilebilir.

2.3.3. Rüyada Haber Verme ile İlgili Efsaneler

22.EFSANE

ADI : Ana Sultan

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Kütahya / Merkez - Mehmet Oğunday

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1- Hazine arayan bir adam Ana Sultan türbesini kazar.

2-Adam beklediğini bulamayıp evine eli boş döner.

3-Gece uykuya dalan adamın rüyasına Ana Sultan girer.

4- Ana Sultan rüyada adama; mezarını kazarken kolunu kanattığını ve abdestini bozduğunu söyler.

5-Adam rüyadan sonra mezara giderek Ana Sultan'a abdest aldirtir sonra da mezarı tamir eder.

DEĞERLENDİRME

Efsanelerde rüya motifinin yanında hep bir yatır, mezar ya da din büyüğü de olur. Din büyüklerinin ya da ermiş insanların yatırları ve türbeleri rüya motiflerinin olmazsa olmazıdır. Rüyada daha çok insana öğüt ve bunun yanı sıra sıkıntılı halden kurtulmanın anahtarını verirler. Ayrıca bu efsanede olduğu gibi, Allah dostu olarak görülen zatların türbelerinde rahatsız edildiklerinde de korkuyla karışık uyarı biçiminde rüyalara girdikleri de olur.

2.4. Açıklayıcı Efsaneler

Bu ana başlığımızın altında altı alt başlık olarak efsaneler sınıflandı. Yerleşim yerleriyle ilgili efsaneler başlığımız altında beş efsane, tabiat unsurlarıyla ilgili efsaneler başlığımız altında bir efsane, sularla ilgili efsaneler başlığımız altında dört efsane, ağaç, orman ve bitkilerle ilgili efsaneler başlığımız altında üç efsane, yer adlarıyla ilgili efsaneler başlığımız altında altı efsane, aşk ve sevgi ile ilgili efsaneler başlığımız altında da iki efsane olmak üzere toplamda yirmi bir efsane paylaşıldı.

2.4.1. Yerleşim Yerleriyle İlgili Efsaneler

23.EFSANE

ADI : Kütahya'nın İsmi

KAYNAK ŞAHİS VE YER: Kütahya / İhsan Tunçoğlu

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1- Çömlekçi dul bir kadın çanak çömlek pazarına gider, getirdiği testileri, çanakları, vazoları kısa zamanda satarak köyüne döner.

2- Şehirdeki çanak çömlek ustaları bir türlü onun gibi çömlek yapamadıklarından iflas edecek duruma gelirler.

3-Ustalar toplanıp bu kadını gizliden takip ettiklerinde kadının bugünkü Kütahya'nın bulunduğu yere geldiği ve küçük bir tepeden heybesine toprak doldurarak geri döndüğünü görürler.

4- Bu olaydan sonra bütün çanak çömlekçiler buraya toplanıp atölyeler açarak bir şehir kurar, bu şehre de seramik şehri anlamına gelen 'seramorum' derler.

DEĞERLENDİRME

Yerleşim yerleriyle ilgili efsanelerin oluşumunda o yerleşim yerinin eski adı veya o yerleşim yerinin adının hatırlattığı kavram ön plana çıkar. Burada Kütahya isminin doğuşunun seramik kavramından olduğu görülmektedir. Önce seramik anlamına gelen ‘seramorum’ daha sonra Frigler döneminde ‘kotiaeon’ ve son olarak Türk hâkimiyetine girildiğinde ise bugünkü ‘Kütahya’ ismi karşımıza çıkar.

24.EFSANE

ADI : Tavşanlı'nın İsmi

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Tavşanlı - Ali Kalay

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1-Osmanlı Sultanı Yıldırım Beyazıt ok atmayı sever ve sıkça ava çıkar.

2- Sultan çıktığı avlarda çokça tavşan avlayıp sarayına döner.

3-Sultan sonraları, ava gittiği ovaya bol tavşanı olduğundan ‘Tavşanlı’ der.

DEĞERLENDİRME

Yerleşim yerlerinin isimlerinde bulundurduğu kavramlar o yerin adı hakkında bize bilgiler verir. Tavşanlı isminin verilisinde karşımıza iki husus çıkmaktadır. Birinci husus Tavşanlı ismi içinde geçen tavşan kavramı, ikinci husus ise bu ismin Osmanlı Sultanı Yıldırım Beyazıt tarafından verilmesidir. Padişah veya din büyüklerinin yer adlarını koymaları benzer efsane metinlerinde de sıkça kendini göstermektedir.

25.EFSANE

ADI : Enne Köyü İsmi

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Kütahya / Mehmet Oğunday

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1-Kütahya Kalesi'ni devasa büyüklükteki insanlar yapar.

2-Nemrut dağından elden ele kayalar getirirler.

3-'Elden ele' zamanla 'Enne' olur ve köyün adı olarak kalır.

DEĞERLENDİRME

Yerleşim yerlerinin isimleri belirlenirken yaşanan önemli olayların etkili olduğu görülmektedir. Kale yapımı esnasında kayaların elden ele getirilmesi olağanüstülük taşısa da, köylünün bu yaşanan olayın gerçekliğine olan inancı üzerine köye bu ismin verildiği anlaşılmaktadır.

26.EFSANE

ADI : Devekayası Köyü İsmi

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Tavşanlı / Mehmet Demirkol

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1-Osmanlı döneminde buradan geçmekte olan bir kervandan ayrılan deve kayalıklardan düşer.

2-Bu olay sonrası köyün adı 'Devekayası' olarak kalır.

DEĞERLENDİRME

Bu metin, yer adının çağrıştırdığı kavram üzerine oluşturulan efsanelerden biridir. Ayrıca Türkler tarih boyunca geçimini hayvancılıktan sağlamışlardır. Bu sebepten olsa gerek yer isimlerinde hayvanlardan çokça esinlenilmiştir. Sonuç olarak her iki durumun etkisiyle bu efsanenin uydurulduğu söylenebilir.

27.EFSANE

ADI : Aliköy İsmi

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Tavşanlı / Aliköy- Fevzi Coşkun

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

- 1- Süleyman Şah'ın Anadolu'ya gönderdiği Türkmenlerden olan Kemal Sultan ve beraberindekiler şu an Aliköy'ün bulunduğu alana gelirler.
- 2- Kemal Sultan'la beraber gelenler burayı beğenmezler. Böyle bir yere köy konmaz derler.
- 3- Kemal Sultan ise burası âlâ köy olur der ve asasıyla birkaç yeri işaret eder.
- 4- Etrafindakiler Kemal Sultan'ın işaret ettiği yerleri kazar. Kazılan her yerden su çıkar.
- 5- Kemal Sultan'ın dediği âlâ köy, zamanla 'Aliköy' ismini alır.

DEĞERLENDİRME

Anadolu'da birçok yerleşim yeri, Allah dostu dediğimiz zatlardan esinlenilerek ismini almıştır. Bu efsane de onlardan sadece biridir. Önceleri 'âlâ köy' olan isim, 'Aliköy' halini alarak bu şekilde anılmaya başlamıştır.

2.4.2. Tabiat Unsurlarıyla İlgili Efsaneler

28.EFSANE

ADI : Bayramiç Tepesi

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Tavşanlı / Balıköy - Osman Göktaş

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1-Yağmurun yağmayıp kuraklık baş gösterdiğinde insanlar tepeye gider.

2-Burada kurban keser sonra da birbirlerini ıslayıp, yağmurun yağması umuduyla ayrılırlar.

3-Bir süre sonra da yağmurun yağdığına şahit olurlar.

DEĞERLENDİRME

Bu efsanede anlatıldığı gibi Anadolu'nun birçok yerinde böyle tepeler ya da mevkiler vardır. Bu tip efsanelerde yağmur yağdırma motifini görmekteyiz. İnsanlar, kutsal kabul edilen bu gibi tepelere giderek kendi inançlarına göre çeşitli ritüeller gerçekleştirir. Aslında bu tip yerlerin kutsallığında orada yaşamış bir ermiş insanın varlığını da dikkate almalıyız. Bu yerler o insanla özdeşleşir ve giderek bir bütün halini alır. Bir nevi onun yardımını ile istenilenin verileceği inancı kendini gösterir.

2.4.3. Sularla İlgili Efsaneler

29.EFSANE

ADI : Dönerler Kuyusu

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Kütahya / Mehmet Oğunday

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

- 1-Dönerler Cami'nin tam ortasında su kuyusu bulunur.
- 2-Bu kuyunun suyu cami ibadete kapandığında kurur.
- 3-Caminin açılmasıyla kendiliğinden su tekrar kaynamaya başlar.
- 4- Bu kuyudan içilen su, insanın niyetine göre şifa verir.

DEĞERLENDİRME

Anadolu'da anlatılan sularla ilgili efsanelerde karşımıza en çok çıkan motif içilen sudan şifa bulmadır. Efsanemizdeki suyun cami içerisinden çıkması ve bir dönem kuruyup sonra da tekrar kaynaması bu motifin inandırıcılığını da arttırmıştır.

30.EFSANE

ADI : Aksu Efsanesi

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Kütahya / İsmail Hakkı Oğuz

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

- 1-Konya'da bir beyin güzel kızı kötü hastalığa yakalanır.
- 2-Bey'in veziri kızı Kütahya'ya götürme teklifinde bulunur.
- 3-Bey kabul eder ve kızını Kütahya'ya gönderir.
- 4-Aksu mevkiinde çadır kurarlar ve orada çıkan sudan kız içmeye başlar.
- 5-Bir süre sonra kız eski sağlığına kavuşur.

DEĞERLENDİRME

Bu efsanede de karşımıza, içilen sudan şifa bulma motifi çıkmaktadır. Anadolu'da anlatılan benzer efsane metinlerinde; içilen su vesilesiyle mide rahatsızlığının geçtiği, ciltte çıkan çıban ve yaraların iyileştiği ile ilgili olarak birçok örnek görülmektedir.

Burdur'da anlatılan 'Barutlu Su' efsanesi (Acar, 2013: 74) ve Bursa İnegöl'de anlatılan 'Oylat' efsanesi (Önal, 2003: 208) bunlardan sadece ikisidir.

31.EFSANE

ADI : Ilıca Sarıkız

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Kütahya / Recep Göktaş

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

- 1-Ilıca Sarıkız denen hamama doktorların iyi edemediği hastalar getirilir.
- 2-Hasta hamama bırakılır, el ayak kesilince Sarıkız ortaya çıkar.
- 3-Sarıkız hastaya türlü baharatları sürer.
- 4-İyi olacak hasta iyi olur, iyi olmayacak hastayı ise Sarıkız suya çeker.

DEĞERLENDİRME

Efsanemize konu olan Sarıkız hakkında; dillere destan güzelliğinin yanı sıra vücudunda çıkan yaraların bu su ile şifa bulmasından ve sonrasında kendisini buraya gelen hastalara adadığından bahsedilir. Buradan hareketle efsanenin Sarıkız etrafında oluşturulduğu ancak ana motifin sudan şifa bulma olduğunu söylenebilir.

32.EFSANE

ADI : Kocapınar

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Tavşanlı / Altınova - Cemile Çakır

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1-Kocapınar denilen çeşmeye bıçak ve tarak bırakılır.

2-Yeni gelin olmuş kız çeşmeye getirilerek gözleri bağlanır.

3-Gelin kız önce tarağı bulursa kız, bıçağı bulursa erkek çocuk sahibi olur.

DEĞERLENDİRME

Türk kültüründe suyun ya da pınarın kutsallığı burada da görülmektedir. Bu tip çeşme ya da pınarların yanında bulunan ağaçlar da kutsal sayılır. Benzer efsane varyantlarında bu ağaçların dilek ağacı haline geldiği de olur.

Yazıya döktüğümüz bu metinde; erkeği ve kadını çağrıştıran nesnelere suya bırakılması ve akabinde seçilecek olan nesnenin, suyun ya da çeşmenin kutsallığıyla belirlendiği üzerine oluşturulan bir efsane karşımıza çıkar.

2.4.4. Ağaç, Orman ve Bitkilerle İlgili Efsaneler

33.EFSANE

ADI : Mehmetçik Çamı

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Tavşanlı / İsmail Demirel

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

- 1-Mehmetçik harp meydanında şehit düşer.
- 2-Şehit düştüğünde elinde bir çam filizi de vardır.
- 3-Bu çam filizini de mezarının başına dikerler.
- 4-Sonrasında bu çam filizi dallanıp budaklanmadan göğe yükselir.
- 5- Göğe yükselen bu ağaç ve diğer ağaçlar kutsal kabul edilir.

DEĞERLENDİRME

Ağaç bizim kültürümüzde önemli bir yer tutmaktadır. Şamanlıktan bu yana ağacın hususiyeti değişmemiştir. Ağaç, ölümsüzlüğün ve sonsuzluğun simgesi olmuştur. Günümüzde bir yatırın, türbenin etrafında muhakkak bir ağaç yükselir ve yatırdaki kutsallık ağaçta da kendini gösterir. İnsanlar ağaçlara renkli bez parçaları bağlar ve adak adarlar. Efsanemizde olduğu gibi bu kutsallığı kazanan ağaç veya ağaçları kesmek, kesene uğursuzluk getirir.

Erzincan'da Seydi Sultan türbesinin etrafında ardıç ağaçlarının kesilerek köprü yapıldığı ve köprünün bir gün sonra yıkıldığıyla ilgili efsane (Kara, 1993: 19) benzer varyant olarak gösterilebilir.

34.EFSANE

ADI : Çoban Murat Çamı

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Domaniç / Muhterem Tutuk

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1-Domaniç dağlarında yaşayan Çoban Murat şehre hiç inmezmiş.

2-Bir gün köyün muhtarı ölmüştür fakat muhtarı sevmediklerinden köye gömdürmezler.

3-Muhtarın karısı da kocasının cenazesini Çoban Murat'a çıkarır.

4-Çoban Murat, muhtarı bir çam ağacının altına dua ederek gömer.

5-Bir süre sonra köylülerin rüyasında muhtar cennette görülür.

6-Muhtar için dua eden Çoban Murat da hürmet görmeye başlar.

DEĞERLENDİRME

Kültürümüz içinde ağaç ile veli zat arasında sıkça bağlantı kurulur. Ağacın sonsuzluğu temsili ile veli zatların öldükten sonra tasarruflarını devam ettirdikleri inancı bununla ilintilidir. Aynı zamanda çam ağacı ulu bir ağaçtır. Bu tip ulu ağaçlar kesilmezler. Bu ağaçlara ayrı bir kutsallık katılarak altında mevlitler okutulur, herhangi bir isteğin kabulüne vesile yapılır.

35.EFSANE

ADI :Alfat Taşlama

KAYNAK ŞAHIS VE YER:Tavşanlı / Altınova - Mehmet Göktaş

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1-Erkek çocuğu olmayan kadın alfat ağacının yanına gelir.

2- “Kızı koydum, alfata taşladım; oğlana başladım” diyerek ağaç taşlanır.

3-Bir süre sonra erkek çocuk sahibi olunur.

DEĞERLENDİRME

Türk kültüründe ağacın kutsallığını gösteren efsanelerimizden birisi de bu. Aslında insanların birçoğu bu tip ağaçların neden kutsal kabul edildikleri hakkında bilgi sahibi değildir fakat ağacın kutsallığı inancına sıkı sıkıya bağlıdır.

Burdur Bucak Kahveler’de bulunan ‘Ulu Ağaç’ın etrafında çocuğu olmayanların döndükleri ve kısa süre sonra çocuklarının olduklarına dair anlatılan efsane (Acar, 2013: 77) benzer varyantlardan birisidir.

2.4.5. Yer Adlarıyla İlgili Efsaneler

36.EFSANE

ADI : Gelin Boğan

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Kütahya / İsmail Hakkı Oğuz

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1-Gelin evinden oğlan evine gitmek üzere gelin alayı yola çıkar.

2-İki mezar arasından geçen bir yoldan ilerlerken atlar ürker.

3-Atların ürkmesiyle gelin arabası uçuruma düşer.

DEĞERLENDİRME

Bu tip efsaneler Anadolu'da yaygın olarak anlatılır. Benzer efsane anlatılarında üstesinden gelinemeyecek bir durum karşısında insanın kendini kayalıklardan atmasını ve buralara bu acı olayın isminin verilmesini görürüz. Derlemiş olduğumuz bu efsanede de acı bir olayın yaşanması ve bu olay ile o yerin anılması karşımıza çıkmaktadır.

Malatya'da anlatılan 'Gelin Boğan' isimli efsane (Yağbasan, 1991: 112) benzer varyantlardandır.

37.EFSANE

ADI : Gelin Kayalığı

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Gediz / Ahmet Eker

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1- Gelin alayının oğlan evine götürüldüğü sırada atlar nedendir bilinmez ürker ve şahlanır.

2- Gelinin bulunduğu araba uçuruma düşer.

3-Bu olaydan sonra gelin, belli dönemler buraya gökten gelinliğiyle iner.

DEĞERLENDİRME

Bir önceki efsanemizde olduğu gibi bu efsanemizde de benzer bir hadiseyi görülür. Bu tip efsane anlatılarında çoğunlukla gelinlik kızlar yer alır. Kimi zaman bu kızların sevdiğine varamamasından kayalıklardan atlayarak intihar ettiği ve atladığı kayalığa isminin verildiği de olur.

Buna örnek olarak Sivas'ta anlatılan 'Kız Kayası' isimli efsane (Özen, 2001: 253) gösterilebilir.

38.EFSANE

ADI : Eğrigöz Dağı

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Emet / Ahmet Birol

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1-Sarp ve dört bir yanı uçurumla çevrili bir yerde kale kurulur.

2-Kale yerleşim yerine çok uzak olduğundan hükümdar adamlarıyla şehre iner.

3-Esnaf hükümdara bir gözü kör olduğundan kör göz lakabını takar.

4-Zamanla kalenin bulunduğu dağa da 'Eğrigöz' denmeye başlar.

DEĞERLENDİRME

Diğer efsanelerimizden farklı olarak, burada sözü edilen hükümdarın fiziksel özelliği üzerinden isim koyulmuştur. Yer isimleri verilirken o yerde yaşamış insanlara yakıştırılan isimler ön plana çıkar. Bununla ilgili olarak çok sayıda efsane Anadolu'da anlatılmaktadır.

Bunlardan biri, Denizli Kale ilçesinin Şerelli köyünün isminin 'Şer Ali' olarak bilinen köylünün isminden esinlenilerek verildiğini anlatan efsanedir (Türktaş, 2012: 244).

39.EFSANE

ADI : Kanlı Kuyu

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Emet / Ahmet Birol

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1-Fatih Sultan Mehmet döneminde Eflak Prensi Vlad Tepes ve askerleri esir alınır.

2-Eflak Prensi Vlad Tepes ve otuz askeri Eğrigöz Kalesi'nde hapsedilir.

3-Otuz asker bu kalede derin bir kuyuya atılarak öldürülür ve buraya sonrasında 'kanlı kuyu' adı verilir.

DEĞERLENDİRME

Efsanenin sıklıkla ortaya çıkışı, olağandışı bir olayın neticesinde olmaktadır. Bu olaya abartı katılarak olduğundan fazla anlam yüklenir. Bu efsanede de, bir kuyu etrafında örgülenerek gerçekleşen acı bir olayın anlatımı mevcuttur.

40.EFSANE

ADI : Kılıç Kaya

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Emet / Ahmet Birol

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1-Eğrigöz Dağı'nda tek parça halinde olan devasa bir kayayı Hz. Ali kılıcı ile ortadan ikiye böler.

2-İkiye ayrılan kayalardan birine kale yapılır, diğeri ise 'kılıç kaya' olarak adlandırılır.

DEĞERLENDİRME

Hz. Ali efsanelerde atı ve kılıcıyla çokça anılır. Bu anılma onun haşmetini, heybetini göstermenin yanında anlatılan olaya kutsallık da katmış olur. Burada Hz. Ali'nin kayayı ikiye ayırmada kılıcını kullanması sebebiyle bahse konu kayanın ismi kılıç olarak akılda kalmıştır.

41.EFSANE

ADI : Sultan Bağı

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Kütahya / Mehmet Oğunday

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1-Yıldırım Beyazıt Germiyan Beyi'ne damat olduğunda kendine ait bir bina yapılmasını emreder.

2-Bunun üzerine bağlık, bahçelik bir yere güzel bir bina yapılır ve yaz aylarında burada konaklamaya başlar.

3-İnsanlar tarafından burası bir müddet sonra 'Sultanbağı' olarak adlandırılmaya başlar.

DEĞERLENDİRME

Yer adlarıyla ilgili efsanelerde yerin işlevi ve efsanede geçen kişinin ismi önem arz eder. Bu efsanemizde bahse konu yerin bağ olarak kullanılması ve Osmanlı Sultanı Yıldırım Beyazıt'ın etrafında olayın kurgulanması yer ve mekan ismini 'Sultanbağı' olarak anılır hale getirmiştir.

2.4.6. Aşk ve Sevgi İle İlgili Efsaneler

42.EFSANE

ADI : Balıklı

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Tavşanlı / Ali Sarı

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET

:

1-İki âşık genç her gün Balıklı Havuzu'nda buluşurlar.

2-Bir gün oğlanın askerliği Çanakkale'ye çıkar.

3- Oğlan ile kız son kez Balıklı'da buluşurlar.

4- Oğlan kıza “Eğer şehit olur da geri dönmezsem her gün bu vakitte buraya gelirsin. Rabbim beni buraya balık yapsın, seni böylece her gün görmüş olurum” der.

5- Oğlan Çanakkale'ye gider bir süre sonra şehit haberi gelir.

6- Kız da oğlanın dediği gibi her gün aynı vakitte Balıklı'ya giderek suya bakıp dua eder.

DEĞERLENDİRME

Kültürümüzde birbirine kavuşamayan sevenler konulu çok fazla efsane bulabilmek mümkündür. Kavuşmadan, ya kız dünyaya gözünü yumar ya da erkek. Çoğunlukla bu yaşanan aşklar da sancılıdır. Kızın zengin, oğlanın fakir olması ya da yakalanılan ölümcül bir hastalık sebebiyle sürekli acı çekilir. Dolayısıyla mutlu sonla biten aşk efsaneleri neredeyse yok gibidir. Efsanemizde de ölüm, sevenleri ayırır ancak oğlanın şehitlik makamına ermesiyle duası kabul olmuş ve balığa dönüşmüştür.

Balık, benzer efsane varyantlarında cephede savaşan ve yaralanan askerleri temsil eder. Balıkların üzerinde bulunan lekeler de savaş sırasında olan yara izlerini çağrıştırır.

43.EFSANE

ADI

: Kız Tokaç Attı

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Tavşanlı / Fevzi Coşkun

DERLEME TARİHİ

: Temmuz-2016

ÖZET

:

- 1-Kız aynı obada yaşadığı bir delikanlıya aşık olur fakat delikanlının bundan haberi yoktur.
- 2- Annesi kızıdan bu sevdadan vazgeçmesini ister zira obada bulunan ulu çamın üzerinden çamaşır tokacını geçirmesi gerekir.
- 3- Kız ümitsizliğe kapılır ancak delikanlının bu sevdadan haberi olduğunu duyunca fikri değişir.
- 4- Kızın tokacı atmaya karar vermesi üzerine obaya haber salınır.
- 5-Kız, tokacı atmadan evvel dua eder ve sonra ulu çamın önünde toplanan kalabalığın gözü önünde tokacı ulu çamın üzerinden geçirir.
- 6- Delikanlı bunun üzerine kızla evlenmeyi arzular fakat Yunan'a karşı cepheye gitmek zorundadır.
- 7- Kız yola koyulan delikanlıya "Seni ölünceye kadar bekleyeceğim" diyerek bağırır.
- 8- Kız ulu çamın altında delikanlıyı bekler ama cepheden dönen olmaz.

DEĞERLENDİRME

Birbirine kavuşamayan sevenler konulu efsanelerden biridir. Efsaneleşen aşk hikayelerinde sevenlerin birbirine kavuşmaları için bir şartın yerine getirilmesi ya da tabii tutulan sınavdan başarılı olunması gerekmektedir. Derlediğimiz bu efsanede, ulu çamın üzerinden tokaçın geçirilme şartı karşımıza çıkar. Bu şartın yerine getirilmesiyle evliliğin yolu açılmaktadır. Bunun yanında efsanede ağaç kültü göze çarpmaktadır. Kutsallaştırılan ağaç, 'uluçam' olarak nitelenmiştir.

2.5. Dinî Efsaneler

Bu efsanelerin hemen hepsinin dini motifler üzerine kurulmaları ve İslamiyet’le ilgili oluşları en önemli yönleridir. Dini efsanelerde kutsallık ve olağanüstülük, diğer efsane türlerinde olduğu gibi her zaman ön plandadır.

Toplumda saygınlık kazanmış, kerametler göstermiş bazı kişilerin ölümleri, öldükten sonra da mezarları ya da türbeleri ile ilgili bazı efsaneler anlatılır. Dini efsanelerin çoğunda dolaylı da olsa kıssadan hisse çıkarma özelliği görülür. Ermiş ya da veli olarak bilinen kişilerin keramet gösterdiğine inanılır dolayısıyla bu efsanelerin kahramanları halk arasında gerçek ve kutsal olarak kabul edilir. Çaresiz kalan insanlar, adları etrafında dini efsaneler oluşan, kutsal sayılan yerlere adaklar adayıp kurban keserler.

Dini efsaneler başlığı altında derlemiş olduğumuz efsaneler; izlerle ilgili efsaneler, Hızır ile ilgili anlatılan efsaneler, yatır ve mezarlıklarla ilgili efsaneler, din büyükleriyle ilgili efsaneler ve kesikbaşla ilgili efsaneler olmak üzere beş alt başlıkta ele alındı.

2.5.1. İzlerle İlgili Efsaneler

44.EFSANE

ADI : Hz.Ali’nin Atı Düldül’ün Ayak İzi

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Emet / Hüseyin Doğanay

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1-Hz. Ali, atı ‘düldül’ ile Eğrigöz Kalesi’ne gelerek devasa kayayı, kılıcıyla ikiye ayırır.

2-Bu sırada atı ‘düldül’ün ayak izi kayaya geçer.

DEĞERLENDİRME

İzlerle ilgili olan efsanelerin büyük bir bölümü Hz. Ali ve onun atı Düldül ile ilgilidir. Efsanelerde Hz. Ali'nin el izi ya da atının ayak izi mutlaka yer alır. Bunda Hz. Ali'nin peygamberimiz Hz. Muhammed'in (sav) damadı ve dördüncü halife olmasının etkili olduğu söylenilebilir. Hz. Ali'nin atı aslında peygamberimiz Hz. Muhammed'in(sav) atıdır. Hz. Peygamber'in daha sonra bu atı damadı Hz. Ali'ye hediye ettiği bilinir.

Yozgat'ta Hz. Ali'nin atı Düldül'ün ayağının bastığı yerden su çıkması ve kayada ayağının izinin kalması (Karadavut, 1992: 137), Ağrı Diyadin ilçesinde Meya Harabelerinde Hz. Ali'nin atı Düldül'ün ayak izlerinin bulunması (Alpaslan, 2010: 181) gibi benzer efsane varyantlarına rastlanılır.

45.EFSANE

ADI : Fatma Ana'nın Ayak İzi

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Tavşanlı / Altınova Köyü - Sabiha Göktaş

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1-Altınova Köyü'nde bulunan kaya üzerinde Hz. Fatıma çocuklarının ihtiyacını giderir.

2-İhtiyaçlarını giderdiği sırada Hz. Fatıma'nın ayak izleri kaya üzerine geçer.

DEĞERLENDİRME

Hz. Fatıma, Hz. peygamberimizin dört kızından en küçüğüdür. Hz. Ali ile evlenmiş ve peygamberimizin soyunu devam ettirmiştir. Hz. Fatıma'nın yüzü çok beyaz olduğundan 'Fatımatü'z Zehra' olarak da anılır. Bu tip efsaneler Alevi-Bektaşî kültürünün yoğun olarak yaşandığı yerlerde anlatılmakla beraber farklı kültür

ortamlarında da Hz. Fatıma'nın ayak izi ya da el izi üzerine oluşturulmuş efsane anlatıları da görülmektedir.

2.5.2. Hızır ile İlgili Anlatılan Efsaneler

46.EFSANE

ADI : Misafir Taşı

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Simav / Ramazan Gündoğdu

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1- Köye gelen misafir, köy camisinin bahçesinde hangi taşa oturursa, taşın sahibinin evine gidermiş.

2- Misafiri sevmeyen bir köylü ise gelen misafirin oturmaması için cami bahçesine sivri bir taş koyar.

3-Bir gün köylü, bu sivri taşa oturan misafiri evine götürmek zorunda kalır.

4-Evine getirdiği misafire sadece ekmek ve kavun veren köylü, odadan çıkarak misafiri anahtar deliğinden izlemeye başlar.

5- Köylü, misafirin kestiği ekmeğin ve kavunun bir süre sonra tekrar bütün hale geldiğini görür.

6-Sabah olduğunda misafiri yolcu eden köylü, kavun ve ekmeğin hâlâ bütün olduğunu fark eder.

7-Köylü, misafirden geriye kalan kavunu kestiğinde kavunun çekirdekleri altın olur.

DEĞERLENDİRME

Kuran-ı Kerim’de (Kehf suresi 59-81) Hz. Musa ile birlikte anılan Hızır’ın, ab-ı hayat içerek ölmezliğe kavuşan veli olduğu düşünülmektedir.

Türk kültüründe Hızır’ın; darda kalanların ve çaresiz düşenlerin yardımına koştuğu inancı hayli kuvvetlidir. Halk arasında “Kul bunalmayınca Hızır yetişmez”, “Hızır gibi yetiştin”, “Her vaktini hazır bil, her gördüğünü Hızır bil” gibi çokça deyim ortaya çıkmıştır. Hızır zor durumlarda imdada yetişen, iyi insanları maddi ve manevi anlamda ödüllendiren, kötü insanları ise cezalandıran, bereket ve zenginliğe ulaştıran yanları ile de anılmaktadır.

Hızır, efsanelerde çoğu zaman insanların karşısına fakir ve üstü başı perişan bir şekilde, bazen de aksakallı bir ihtiyar olarak çıkar. İnsanlar küçük bir imtihana tutulur. Eğer imtihan kazanılırsa insan ödüllendirilir fakat kaybederse bedduaya maruz kalarak cezalandırılır.

2.5.3. Yatırlar ve Mezarlıklarla İlgili Efsaneler

47.EFSANE

ADI : Al Dede

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Kütahya / Merkez - Rıdvan Kalyon

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1-Menderes Caddesi’nin yapımı esnasında yol üzerinde bulunan mezar yıkılmak istenir.

2- Mezarın üzerine giden iş makinesinin her defasında paletleri kırılır.

3-Tüm denemelere rağmen yıkılamayan mezar, yerinde bırakılmak zorunda kalınır.

DEĞERLENDİRME

Anadolu'da bu tip efsanelere çokça rastlanır. Yol yapımında, bina yapımında vb. inşaat çalışmalarında dozerler ya da kepçeler çalışamaz hale gelir. Eğer ısrar edilirse yıkımı yapacak olan kişinin rüyasına mezarda metfun olan zat girerek onu uyarır. Derlediğimiz bu efsanenin de, benzer efsane varyantlarında olduğu gibi, bir mezar etrafında oluşturulduğu görülüyor.

Muğla Fethiye'de 'Ahmet Gazi Türbesi' (Önal, 2003: 322), Burdur'da 'Yedi Kardeşler' türbesi (Acar, 2013: 121) ile ilgili olarak anlatılan efsanelerde de yıkılmayan türbe bahsi geçmektedir

48.EFSANE

ADI : Sultanbağı Yatırları

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Kütahya / Merkez - Mehmet Ünlü

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1-Sultanbağı mezarlığında Allah dostu diye bilinen çok sayıda zatın yatırları bulunur.

2-Bu yatırlarda metfun olan Allah dostlarının, atların ayak sesleri ve mehter marşı eşliğinde Kıbrıs Savaşı'na gittikleri düşünülür.

DEĞERLENDİRME

Allah dostlarının halk nezdinde inanılan en büyük kerameti savaflara katılmalarıdır. Bu motifi özellikle Çanakkale ve Kıbrıs savaşında görürüz. Hatta bazı efsanelerde Osmanlı döneminde yapılan seferlere katıldıkları da anlatılmaktadır. Savaflara katılan bu veli zatlar, bazen kendi askerine görünerek onlara moral verirler bazen de düşmana görünerek korku salarlar.

Muğla'da 'Sığın Dede' (Önal, 2003: 379-384) etrafında oluşturulan efsanede de bu motifi görmek mümkündür.

49.EFSANE

ADI : Somuncu Baba (Ekmekçi Dede)

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Tavşanlı / Tunçbilek – Halil İbrahim Usta

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

- 1- Allah dostu olarak kabul edilen Somuncu Baba'nın hayvanlarla konuştuğu öğrenilir.
- 2- Bu kerametın ifşa olmasıyla Somuncu Baba ölür ve öldüğü yerde türbe yapılır.
- 3- Yıllar sonra yol çalışmaları sebebiyle türbe yıkılmak istenir fakat her defasında dozerin bıçakları kırılır. Dinamit atılır ancak patlamaz.
- 4- Bunun üzerine türbenin yıkılmasından vazgeçilerek yol türbenin yanından geçirilir.

DEĞERLENDİRME

'Al Dede' isimli efsanenin benzer varyantlarından biridir. Türbe veya mezar etrafında oluşturulan bu efsanelere Anadolu'nun değişik yerlerinde rastlanılır.

Erzurum'da 'Öksürük Baba' ve 'Çifte Kardeşler' olarak bilinen türbeler de yol yapımı için yıkılmak istenir fakat başarılmaz (Seyidoğlu, 1997: 47).

2.5.4. Din Büyükleriyle İlgili Efsaneler

Horasan'dan Anadolu'ya gelen erenler, dervişler Anadolu insanının islamiyeti tanımına ve yaşamasına zemin hazırlamışlardır. İslamiyetin geniş kesimlere

yayılmasında öncü rol oynayarak şehirlerin manevi mimarları olarak kabul edilmişlerdir. Birçok yerleşim yerinin isimlerinin belirlenmesinde onlardan esinlenilmiştir.

Bir diğer husus da, bu veli zatların öldükten sonra da dünya üzerinde manevi tasarruflarının devam ettiğine inanılmasıdır. Bu sebepten olsa gerek insanlar dara düştüğünde, sıhhatleri bozulduğunda ya da çaresiz kaldığında türbelerine giderek, dua edip, adak adarlar.

Bunun yanında halk arasında üçler, yediler, kırklar olarak bilinen insanlar da Allah'ın sevdiği kullardır. Bunlar her dönemde yaşamış ve insanları doğru yola sevk etmişlerdir.

Her devirde, dünyayı idare ettikleri düşünülen peygamberimizin temsilcisi konumunda olan ve 'kutup' olarak adlandırılan bir kişi yaşar. Bu kişinin sağında ve solunda bulunan iki yardımcısıyla beraber hepsi 'üçler' olarak isimlendirilir. Bunun yanında âlemin dört yanında idareyi devam ettiren dört kişiyle beraber diğer üç kişi düşünüldüğünde 'yediler' adını alır. Üçler ve yedilerden sonra dereceleri itibariyle daha düşük olan kırk kişi gelir, bunlara da 'kırklar' denir (Pala, 2004).

50.EFSANE

ADI : Somuncu Baba (Ekmekçi Dede)

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Tavşanlı / Tunçbilek – Mustafa Taşdemir

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1-Somuncu Baba diğer ismiyle 'Ekmekçi Dede' çobanlık yapar, köylünün hayvanlarını otlatır.

2- Bir gün hayvanları otlatıp köye geri döndüğünde bir köylünün ineğinin olmadığını fark eder.

3-İneğin sahibi ile birlikte hayvanı aramaya çıkarlar, çok geçmeden Somuncu Baba, ineği bulur.

4- İneğin sahibi olan kadın, Somuncu Baba'nın hayvanın karşısında garip hareketler yaptığını görünce merakla ne yaptığını sorar.

5- Somuncu Baba, ineğin eziyetten dolayı gelmek istemediğini ve az ileride buzalandığını söyler.

6- Bunun üzerine ineğin sahibi kadın bağırarak “çoban inekle konuştu” deyip köye doğru koşmaya başlar.

7- Somuncu Baba ise sırrın ifşa olmasından dolayı oracıkta ruhunu Hakk'a teslim eder.

DEĞERLENDİRME

Bütün çobanların koruyucu atası ve hayvan sürülerinin koruyucusu olan Çoban Ata kültürü, uzun süre hayvancılıkla uğraşan göçebe Türklerin arasında popüler olmuştur. Nitekim Orta Asya'da yaşayan çobanlar evden çıktıkları ilk gün Zengi Baba, Hakim Baba, Enver Baba adına sadaka verir, hayvanlarının korunmasını onlardan isterler. İslamiyet'in kabulü sonrası veli kültürü ile kesişen çoban kültürünün anlam açısından, beslemek, artırmak ve yönetmek gibi birtakım kavram çalarlığı da ortaya çıkmıştır. Özetle hayvanların ve çobanların koruyucusu olan atalar zamanla babalara dönüşmüştür (Bayat, 2007: 81-85). Efsanemizde de görüldüğü üzere 'Çoban Ata' kültürü ağır basmaktadır. Aynı zamanda dini efsanelerin en önemli unsuru olan velilerin keramet göstermesi de görülmektedir.

51.EFSANE

ADI : Kemal Sultan

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Tavşanlı/Aliköy – Fevzi Coşkun

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1- Süleyman Şah'ın Anadolu'ya yerleştirdiği Türkmenlerden olan Kemal Sultan, Aliköy'de dergâh kurar.

2- Kemal Sultan'ın yanında kendisine hizmet eden bir kız vardır. Köyde yaşayan bir aile Kemal Sultan'ı bu kız ile karalar.

3- Kemal Sultan bu iftira karşısında uzun müddet sabreder ancak artık dayanamaz.

4- Kemal Sultan şöyle dua eder: “Allah bizi dünyada da ahirette de iyi komşularla bir arada buldursun”.

5- Kemal Sultan Hakk'a teslim olduktan sonra türbesinin yanına, kendisine iftira eden aileden kim gömülürse gömülsün cesedi toprak üstüne çıkar.

DEĞERLENDİRME

Dinî efsanelerin omurgasını oluşturan veli zatların keramet göstermesi bu efsanede görülmektedir. Bu keramet, Kemal Sultan'ın ettiği duanın sonucunda cesetlerin toprak üstüne çıkması olarak gösterilebilir. Aynı zamanda veli zatların öldükten sonra da tasarruflarını devam ettirdiklerine şahit olunur.

Anadolu'da anlatılan birçok dinî efsanede de Allah dostlarının ettiği duanın akabinde gerçekleşen olumlu ya da olumsuz olayları görmek mümkündür.

52.EFSANE

ADI : Gaip Efendi

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Kütahya - Mehmet Özcan

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1-Horasan Erenleri'nden olan Gaip Efendi, ölmeden evvel müridlerine vasiyette bulunur.

2- Öldükten kırk gün sonra mezarının açılmasını, eğer cesedi bozulduysa bir kenara atılmasını söyler.

3-Gaip Efendi'nin ölümünden kırk gün sonra vasiyeti üzerine mezarı açılır ve cesedinde hâlâ terinin kurumadığı görülür.

DEĞERLENDİRME

Dinî efsaneler içinde motif olarak en çok karşılaşılan, öldükten sonra bozulmayan cesetlerdir. Veli dediğimiz zatların yaşadıkları sürede gösterdikleri kerametlerin yanı sıra ölümden sonra da bu tasarruflarını devam ettirdiklerine inanılır. Efsanemizdeki bir başka motif ise formülistik sayı olarak kabul edilen “kırk”tır.

Burdur'da ‘Hacı Rahmi Sultan’ (Acar, 2013: 103) ve Erzincan'da ‘Sultan Melik’ (Kara, 1993: 52) etrafında oluşturulan ve bozulmayan ceset motifinin yer aldığı benzer varyantlar mevcuttur.

53.EFSANE

ADI : Sarı İsmail Dede

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Tavşanlı / Dedeler Köyü - Arif Sezmiş

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1-Bir sohbet meclisinde Horasan Erenleri'nden Sarı İsmail, Emir Sultan'ın elinden düşen tesbihi alır.

2- Yanında bulunan selvi ağacına “Eğil ya selvi ağacı” der ve tesbihi oraya asar.

3- Sohbet sonunda tesbihini arayan Emir Sultan'a, Sarı İsmail “Ya Emir Sultan, tesbihini selvi ağacı almış” der.

4-Emir Sultan durumu anlar ve Sarı İsmail'e 'uzun kollu' lakabını takar.

DEĞERLENDİRME

Anadolu'da İslamiyet'in yayılmasında ve kök salmasında önemli rol alan erenlerden sadece birisidir Sarı İsmail. Hünkâr Hacı Bektaş Veli'nin öğrencisi olan Sarı İsmail Tavşanlı'ya gelerek burada islam hizmetine başlar. Efsanemizde Sarı İsmail'in ağaç ile konuşmak suretiyle keramet gösterdiği bu olay etrafında oluşturulan 'uzun kollu' yakıştırmasını görüyoruz.

54.EFSANE

ADI : Sarı İsmail Dede

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Tavşanlı / Mülayim Esen

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1-Sarı İsmail'in yanında onun hizmetlerini gören küçük bir kız vardır.

2-Sarı İsmail'e torunu yaşında kızla nikâhsız yaşıyor iftirasını atarlar.

3-Bu iftira Kütahya kadısı Müsellem Paşa'nın kulağına gidince Sarı İsmail'i huzuruna çağırır.

4-Kadı suçlamaları Sarı İsmail'in yüzüne karşı söyler ve ekler "Ateşle pamuk bir arada durur mu hiç".

5-Bunun üzerine Sarı İsmail koynundan pamuğa sarılmış kuru çıkarır fakat kor pamuğu yakmıyordur.

6-Büyücülükle Sarı İsmail'i suçlayan kadı, korun patlamasıyla gözlerini kaybeder.

DEĞERLENDİRME

Benzer efsane varyantlarında Allah dostları farklı şekillerde iftiralara uğramışlardır. En çok maruz kaldıkları iftira da iffetlerine yöneliktir. Bu iftiraldan keramet göstererek kurtulurlar. Gösterilen keramete inanmayanlar ise cezalandırılarak bu yanlıştan dönmeleri beklenir. Derlediğimiz efsanede kadı, gözleriyle gördüğü bu keramete inanmayarak gözlerinden olmuştur.

Denizli’de ‘Merkez Efendi’ etrafında oluşturulan efsanede de atılan iftirayı ve Merkez Efendi’nin buna kerametle verdiği cevabı görürüz (Türktaş, 2012: 193).

55.EFSANE

ADI : Sarı İsmail Dede

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Tavşanlı / Dedeler Köyü - Muzaffer Doğan

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1-Dedeler Köyü’nde metfun Sarı İsmail Dede’nin türbesinde asılı olan süngü Kıbrıs savaşı sırasında üç gün yerinden kaybolur.

2- Üç gün sonra ise süngü, ucu kanlı bir şekilde geri gelmiştir.

DEĞERLENDİRME

Allah dostları etrafında en çok anlatılan kerametlerden biri savaflara katılmalarıdır. Savaflarda askerlere yol gösterdikleri ya da onlarla birlikte bizzat savaştıkları söylenir. Sarı İsmail Dede’nin türbedarından derlediğimiz bu efsane de sözünü ettiğimiz bu keramet etrafında oluşturulmuştur.

Burdur’da ‘Divan Baba’ (Acar, 2013: 106) ve Isparta’da ‘Pamıcak Şih’ (Göde, 2010: 220) ile ilgili olarak benzer efsaneler oluşturulmuştur.

56.EFSANE

ADI : Kalburcu Ahmet Efendi

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Kütahya / Şükrü Atakan

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1-Seferden dönen Osmanlı askeri, Ahmet Dede ile karşılaşır.

2-Ahmet Dede, yorgun ve susuz oldukları belli olan askerlere kalburuyla su ikram eder.

3- Kalburdan bir damla dahi boşa akmayan sudan, askerler kana kana içer.

DEĞERLENDİRME

Kütahya-Eskişehir yolu üzerinde türbesi bulunan Ahmet Dede, o bölgenin manevi lideri olarak kabul edilir. Rivayet edilen bu olay vesilesiyle kendisine ‘kalburcu’ lakabı yakıştırılmıştır. Kalburcu Ahmet Dede’nin kerameti olarak karşımıza çıkan bu durum Anadolu’da birçok efsanede yer alır. Allah dostunun tükürüğü ile çok az bir yemeğin bereketlenerek çoğaldığı ve koca bir orduya yettiği bu örneklerden biridir.

Denizli’de ‘Koyun Baba’ ve ‘Yeter Sultan’ (Türktaş, 2012: 296) etrafında oluşturulan efsanelerde de ‘az yiyecekten çok kişiyi doyurma’ motifini görürüz.

57.EFSANE

ADI : Kalburcu Ahmet Efendi

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Kütahya / Ahmet Eker

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1- Kütahya'dan Ankara'ya kömür götüren kamyoncuyu, Kalburcu Dede diye bilinen Kalburcu Ahmet Efendi durdurur.

2- Kamyoncuya nereye gittiğini sorar, sonra da dönerken kendisine ekmek getirmesini ister.

3- Kalburcu Dede, kömürü götürüp geri dönen kamyoncuyu gece vakti aynı yerde durdurur.

4- Ekmeği unuttuğundan dolayı kamyoncunun pişman olduğunu gören Kalburcu Dede “Üzülme oğul Allah 1'ine 1000 versin” diyerek onu gönderir.

5- Yıllar sonra, kendisine dua edilen bu adamın sayamayacağı kadar kamyonu olur.

DEĞERLENDİRME

Efsanemizde iki motiften bahsedebiliriz. İlki, veli zatın anlık olarak ortaya çıkıp görünür olması, diğeri ise duasının kabul görmesi. Halk nezdinde, onların hoşnutluğunun kazanılması Allah'ın hoşnutluğunun kazanılması anlamına denk gelir. Bu yönüyle efsane anlatılarında, Allah dostlarının hayır duasını alanların mükâfatlandırıldığı, onların âhını alanların da cezalandırıldığı görülür.

58.EFSANE

ADI : Şeyh Salih Efendi

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Kütahya / Merkez - Veli Akkan

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1- Horasan Erenleri'nden olan Şeyh Salih Efendi ölmeden evvel müridlerine vasiyette bulunur.

2-Öldükten elli iki gün sonra mezarının açılmasını, eğer cesedi bozulduysa mezarının üzerine nalbur dükkânı, bozulmadıysa küçük bir türbe yapılmasını söyler.

3-Şeyh Salih Efendi'nin mezarını sel suları götürerek, cesedini kefeniyle birlikte açığa çıkarır.

4-Açığa çıkan cesedine baktıklarında; kefeninin kuru, alnında da üç damla ter olduğunu görürler.

DEĞERLENDİRME

Derlediğimiz bu efsanede; öldükten sonra bozulmayan ceset motifi görülür. Öldükten sonra bozulmayan ceset aslında bir anlamda ölen veli zatın bir kerametidir. Bir diğer dikkat çeken husus da 'elli iki' sayısıdır. Anadolu'da kişi, ölümünün elli ikinci günü mevlit, dua ve hayırla anılır. Bunun yanında kişinin ölümü sonrası yedisi, kırkı gibi formülistik sayıları içeren günlerde de mevlitler okutulup, yemekler dağıtılır.

2.5.5. Kesikbaşla İlgili Efsaneler

59.EFSANE

ADI : Murat Dede

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Kütahya / Mehmet Aydemir

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1- Düşmanla harp sırasında Murat Dede'nin kellesini bedeninden ayırırlar.

2-Murat Dede bir süre kellesi elinde düşmanla savaşmaya devam eder.

3-Yere yığıldığında ise yarasından sıcak ve soğuk su kaynamaya başlar.

4-Yarasından kaynayan bu su ile yıkanarak defnedilir.

DEĞERLENDİRME

Menkıbelere de konu olan ‘kesikbaş’ motifinin ana kaynağı Alevi ve Bektaşî kültüründe önemli bir yeri olan ve Kerbela olayı olarak da bilinen Hz. Hüseyin’in şehit edilmesini içeren ‘kesikbaş’ anlatımlarıdır (Ocak, 1989: 27-33).

Kesikbaş motifinin yer aldığı efsaneler Anadolu coğrafyasında sıkça görülür. Genellikle savaşlarda yaşanan kahramanlıklar üzerine anlatılır. Özellikle İslamiyet’in yayılması amacıyla yapılan savaşları ve fetihleri anlatan efsanelerde ‘kesikbaş’ motifi karşımıza çıkar.

Denizli’de Ellez adındaki askerın Romalılarla savaş halindeyken kafasının kopması olayının anlatıldığı efsane (Türktaş, 2012: 307) benzer varyantlardandır.

60.EFSANE

ADI : Cemalettin Sultan

KAYNAK ŞAHİS VE YER: Kütahya / Merkez- Veli Akkan

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1-Timur, Kütahya çarşısında gezdiği sırada ayağa kalkmayan Ayakkabıcı Cemalettin’in kellesinin vurulmasını emreder.

2-Kellesi vurdurulan Ayakkabıcı Cemalettin bir süre elinde kellesiyle koşar ve şu an mezarının bulunduğu yerde yere yığılır.

DEĞERLENDİRME

Kesikbaşla ilgili efsane anlatımlarında kahramanlıkların yanı sıra manevi mertebe sahibi insanların kerametlerinden de bahsedilir. Ayakkabıcı Cemalettin, kellesinin vurulduğu âna kadar sıradan bir ayakkabıcı olarak bilinirken, kellesini koltuğunun

altına alıp koşması ile ‘sultan’ lakabını almış ve insanlar nezdinde kıymet kazanmıştır.

2.6. Tarihle İlgili Efsaneler

Tarihle ilgili efsaneler ana başlığımız altında üç alt başlıktan bahsettik. Bu başlıklar sırasıyla: “Tarihî olaylarla ilgili efsaneler, tarihî şahsiyetlerle ilgili efsaneler ve tarihî ve turistik yerlerle ilgili efsaneler”. Bu alt başlıklar altında toplam on altı efsaneyi ele aldık.

2.6.1. Tarihi Olaylarla İlgili Efsaneler

61.EFSANE

ADI : Kütahya Kalesinin Alınışı

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Kütahya / Ali Günhan

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1-Bizans İmparatorluğunun hâkimiyeti altındaki kaleyi fethetmek çok güçtür.

2-Bütün uğraşlara rağmen kale bir türlü fethedilemez, bunun üzerine başka bir yol denenir.

3-Kara koyun ve kara keçilerin boynuzlarına mum, tüyelerine de çingiraklar takarak gece vakti kaleye sürülür.

4-Bizans askerleri karanlıkta kendilerine doğru gelen bu sürüyü cin, peri sanıp korkarak kaleden kaçarlar ve kale fethedilmiş olur.

DEĞERLENDİRME

Efsanemizde olağanüstü güçler diyebileceğimiz cinlerin insan nezdindeki etkileri, çağrışımları görülür. Her ne kadar koyun ve keçiden bahsedilse de boynuzlarına takılan mumlar ve tüyelerine takılan çingraklar cinlerin tasvirinde kullanılmaktadır. Anadolu’da anlatılan efsanelerde cinler; etrafa ışık saçan ve çan, çingirak sesi çıkaran olağanüstü varlık olarak nitelendirilirler.

2.6.2. Tarihi Şahsiyetlerle İlgili Efsaneler

62.EFSANE

ADI : Hezar Dinar

KAYNAK ŞAHİS VE YER: Kütahya / Halil Karaman

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

- 1- Kütahya’yı fetheden Selçuklu kumandanı Hezar Dinar ölümü sonrası Hıdırlık Dağı’nda gömülür.
- 2- Hezar Dinar için yapılan kubbeye 1000 dinar harcanır ve 1000 dinarla gömülür.
- 3- Ölümünden sonra hazinesinde de 1000 dinar olduğu görülür.
- 4- Ayrıca yaşadığı süre içerisinde bir adama ikramda bulunacağı zaman da 1000 altın verdiği söylenir.

DEĞERLENDİRME

Hezar Dinar’la ilgili anlatılan bu efsanemizde karşımıza formülistik sayı olarak ‘1000’ rakamı çıkar. Bu tip efsanelerde adı geçen kahramanın büyüklüğünü,

haşmetini ortaya koyma adına bu şekilde formülistik sayılar kullanılır ya da fiziki olarak abartılı nitelemeler yapılır.

63.EFSANE

ADI : Ana Sultan

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Kütahya / Şükrü Atakan

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1-Sultan Yıldırım Beyazıt bir sefer dönüşü askerleriyle beraber dinlenmeye çekilmiştir.

2-O esnada askerlerin yorgun ve susuz olduğunu gören bir kadın onlara içinde saman parçaları olan suyu ikram eder.

3-Yıldırım Beyazıt bu hali görür ve kadına çıkışarak neden böyle yaptığını sorar.

4-Kadın “ikram ettiğim su soğuktu, eğer saman koymasaydım kana kana içecekler ve hasta olacaktı” der.

5-Bu cevap Yıldırım Beyazıt’ın çok hoşuna gider ve kendisine ‘Ana Sultan’ der. Ölümünden sonra da Ana Sultan’a türbe yaptırır.

6-Sonraları türbe ziyaretçi akınına uğrar, hatta türbede hazine arayanlar dahi çıkar.

DEĞERLENDİRME

Efsanede Sultan Yıldırım Beyazıt’ın övgüsüne mazhar olan kadının bir anda insanlar nezdinde kıymetinin arttığı görülür. Benzer efsanelerde de bu şekilde övgüye mazhar olmuş insanların keramet ehli olarak görüldüğü ve zamanla efsaneleşerek bulunduğu bölgede bir çekim alanı oluşturduğu söylenilebilir.

64.EFSANE

ADI : Kazıklı Voyvoda (Drakula)

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Emet / Ahmet Birol

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1-Eflak Prensi olan Kazıklı Voyvoda veya Drakula olarak bilinen Vlad Tepes Eğrigöz Kalesi'nde esir tutulur.

2-Sarp bir kayalık üzerine kurulu ve dört bir tarafı uçurumla çevrili, tek bir girişi ve çıkışı olan kaleden kaçabilen tek kişinin 'Drakula' olduğu söylenir.

DEĞERLENDİRME

Eflak Prensi olan Vlad Tepes, esir tuttuğu insanları kazığa geçirerek öldürdüğünden Kazıklı Voyvoda olarak; Macarlar tarafından da 'drakul' yani şeytan olarak bilinir. Vlad Tepes'in kazığa geçirdiği insanların kanlarını fiçılara doldurduğu ve sonra onları içtiğinden 'Drakula' yani vampir olduğu da anlatılır.

65.EFSANE

ADI : Timur

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Kütahya / Kadir Ertürk

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1- Ankara savaşından sonra Timur, Kütahya'ya gelir.

2-Çarşıda yürüdüğü esnada Ayakkabıcı Cemalettin'in ayağa kalkmadığını gören Timur hiddetlenir ve emir buyurarak kellesini vurdurur.

3- Timur, sonra hamama gider, yıkanıp çıkacağı sırada çıkış kapısı duvarla örülür.

4- Tam yedi kez dışarı çıkmayı dener ama başaramaz her defasında kapı duvarla örülür.

5- Timur, kellesini vurdurduğu zatın veli olduğunu anlayarak Allah'a tövbe eder ve tövbesinden sonra duvar açılır.

DEĞERLENDİRME

Türk-Moğol soyundan olan Timur, Altınordu Devleti'ni yıkarak kendi imparatorluğunu kurar ve Anadolu'ya yönelir. Yıldırım Beyazıt ile Ankara Savaşı'nda karşılaşır ve savaş sonunda Beyazıt esir düşer.

Bu savaştan sonra Kütahya'ya gelen Timur etrafında oluşturulan bu efsanede; Allah dostuna karşı yapılan yanlış karşısında yapanın cezalandırılması ve akabinde tövbe etme motifi ağır basar. Ayrıca formülistik sayı olan 'yedi' de efsanemizde yer almaktadır.

66.EFSANE

ADI : Saru Batu Bey

KAYNAK ŞAHİS VE YER: Domaniç / Halil İbrahim Usta

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1-Bizans ordusuyla Domaniç Ovası'nda yapılan savaş esnasında Osman Bey'in kardeşi olan Saru Batu Bey bir çam ağacının dibinde şehit düşer.

2-Saru Batu Bey kanıyla sulanan bu çam ağacının dibine gömülür. Yaz aylarında Saru Batu Bey'in mezarı başında ışık hüzmelerinin çıktığı görülür.

3-İnsanlar sonraları bu çam ağacına ve civardaki diğer ağaçlara yanan kandiller asmaya başlar. Böylelikle adı da ‘Kandilli Çam’ olarak kalır.

DEĞERLENDİRME

Görüldüğü üzere efsanemizde ağaç kültü yer almaktadır. Mezar ve yanı başında bulunan çam ağacı kutsallaşmıştır. Ulu ağaç olarak zikredilen ve ölümsüzlüğü simgeleyen çam ağacına kandiller asılması bu sebeptendir. Ayrıca mezar başında görülen ışık huzmelerinin kaynağının Erenlerin toplantı yapması olarak değerlendirilmesi Saru Batu Bey’e manevi bir kıymet yüklemiştir.

Benzer varyant olarak; Denizli Babadağ’da ‘Oğuz Dede’ etrafında oluşturulan efsane (Türktaş, 2012: 293) gösterilebilir.

67.EFSANE

ADI : Ebe Ana

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Domaniç / Muzaffer Doğan

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1-Osmanlı kuruluş yıllarında Domaniç’te düşmanla mücadelede kahramanlık gösteren Ebe Ana’nın kucağına doğmayan çocuk da yok gibidir.

2-Yine bir gün doğumdan döndüğü sırada yanına bir grup atlı gelir.

3-Ebe Ana atlıların niyetini anlayınca kaçmaya başlar ve karşısına çıkan kayaya “açıl ya kaya” der, kayanın açılmasıyla içeri girer ve kurtulur fakat bir göğsü dışarıda kalır. Rivayete göre; göğsünden damlayan süt, toprağa şifa kaynağı olur.

4-Kayanın bulunduğu yere yapılan türbeyi ziyarete gelenler bir miktar toprak alıp evlerine götürerek şifa beklerler.

DEĞERLENDİRME

Ebe Ana'nın kayaya açıl demesi ve bunun üzerine kayanın açılması efsanede öne çıkmaktadır. Keramet ehli bir insanın yapabileceği bir hâl vardır ortada. Ayrıca göğsünden damlayan sütün şifalı olarak kabul edilmesi şifalı toprak motifini akla getirmektedir.

Şifalı toprak motifine Burdur Çeltikçi'de anlatılan 'Dede Yatırı' efsanesinde de (Acar, 2013: 130) şahit olunur.

2.6.3. Tarihi ve Turistik Yerlerle İlgili Efsaneler

68.EFSANE

ADI : Kütahya Kalesi

KAYNAK ŞAHİS VE YER: Kütahya / Ali Günhan

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1- Bir zamanlar Kütahya'da yaşamış uzun, iri ve güçlü insanlar liderlerinin emriyle yan yana dizilirler.

2-Bir ucu Nemrut Dağı'na kadar uzanan bir sıra oluştururlar.

3-Nemrut Dağı'ndan aldıkları kayaları elden ele Kütahya'ya taşıyarak liderleri için görülmemiş büyüklükte bir kale yaparlar.

DEĞERLENDİRME

Olağanüstülüğün efsanelerin alamet-i farikası olduğu belirtilse sanırsız bu ifade yanlış olmaz. Omurgasını olağanüstü insanların oluşturduğu bu efsanede olduğu gibi,

mantıkla izah edilemeyen hadiseler sonradan efsane olarak türetilmiştir. Devasa büyüklükte olan insanlar ve liderlerinin yaşı bu olağanüstülüğü gösterir.

69.EFSANE

ADI : Ulu Cami Sütunlarının Taşınması

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Kütahya / Mehmet Oğunday

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1- Ulu Cami'nin yapımı sırasında Çavdarhisar'dan dört mermer sütun getirilmesi gerekir.

2-İki manda sahibi olan adama giderler ancak adam mandalarına nazar degeceğinden korkar.

3-Bunun üzerine adamın endişesini gidermek için bir fikir ortaya atarak adamı ikna ederler.

4-Devasa büyüklükteki mermer sütunları mandalar dizleri üzerine çökmüş bir halde Kütahya'ya getirir.

5-Çarşı içine gelindiğinde sütunların üzerine çıplak cambaz çıkartılarak halkın dikkati dağıtılır.

6-Bu sayede halk, cambaza bakmaktan dizleri üstünde giden mandalara bakmayı akıl edemez.

DEĞERLENDİRME

Efsane, her ne kadar 'cami' etrafında oluşturulmuş olsa da, olağanüstülük ihtiva eden devasa büyüklükte ve ağırlıkta olan mermer sütunların nasıl taşındığı ve kaldırıldığı dikkat çekmektedir.

Sultan Yıldırım Beyazıt tarafından yapımına başlanan ve Ankara savaşından sonra da oğlu Musa Çelebi tarafından tamamlanan Ulu Cami, Sultan 2. Abdülhamid tarafından da onarıma alınarak son şeklini almıştır. Ulu Cami, Kütahya'ya gelindiğinde ilk ziyaret edilecek Selatin camilerinin en büyüğüdür.

70.EFSANE

ADI : Ilıca Harlek

KAYNAK ŞAHİS VE YER: Kütahya / Merkez – İhsan Tunçoğlu

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1-Hayvanları otlatmaya giden Sarıkız'a mağaranın içerisinden ses gelir:

2-“Harleyem de mi gelem, gürleyem de mi?”

3-Ertesi gün yine aynı ses gelir mağaradan.

4-Kız bu sefer “Harla da gel ey mübarek” der.

5-Bunun üzerine mağaradan harıl harıl sular boşanır.

DEĞERLENDİRME

Turizm amaçlı üretilen efsanelerden birini görüyoruz. Üretilen bu tip efsaneler, o bölgeyi bir çekim alanı haline getirerek gelen ziyaretçi sayısını arttırmaktadır. Metnimizde geçen Sarıkız'ın başından geçen bu olay vesilesiyle hem o mevki hem de çıkan su, cazibe merkezine dönüşerek ‘harlek’ adıyla anılır olmuştur. Ayrıca efsanenin toplumsal işlevlerinden; bulunduğu yere mana kazandırma ile koruyucu ve tedavi edici rolü karşımıza çıkar.

71.EFSANE

ADI : Yoncalı Kaplıcaları

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Kütahya / İhsan Tunçoğlu

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1- Cilt hastalığına yakalanan Selçuklu Sultanı Alaaddin Keykubat'ın kızı Gülümser Hatun 'un yüzü ve vücudu bozulmakta, derisi dökülmektedir.

2- Alaaddin Keykubat, insan içine çıkmak istemeyen Gülümser Hatun'u Yoncalı'ya göndererek orada bir çadır kurdurur.

3-Gülümser Hatun, burada tüyleri dökülmüş, vücudu yara bere içinde olan bir tilkinin çamurlu suya girdiğini ve orada bir süre debelendiğini görür.

4- Vücudunun her yeri çamur içinde kalan tilki ertesi gün tekrar gelir. Gülümser Hatun, tilkinin tam üç hafta çamurlu suya girdikten sonra tüyelerinin pırıl pırıl parladığını fark eder.

5- Bunun üzerine Gülümser Hatun da çamurlu suya girer, çamuru bütün vücuduna sürer ve her geçen gün vücudundaki ve yüzündeki yaralar iyileşir.

6-Sultan bu durumu görünce buraya hamam ve cami yaptırır.

DEĞERLENDİRME

Bir önceki efsanede olduğu gibi burada da turizm çerçevesinde üretilmiş bir efsane görmekteyiz. Suyun güzelleştiriciliği ve şifa kaynağı olması ekseninde oluşturulan bu efsane sayesinde, Yoncalı bölgesi ün kazanarak ziyaretçi akınına uğramaktadır. Bu noktada efsane türünün inandırıcılık tarafının da ortaya çıktığı söylenebilir.

72.EFSANE

ADI : Kemer Hamamı

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Kütahya / İbrahim Gök

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1- Timur, Ankara Savaşı'ndan sonra Kütahya'ya geldiğinde Allah dostu olarak bilinen Ayakkabıcı Cemaleddin'in kellesini vurdurup hamama gider.

2- Hamamdan tövbe ederek çıkmayı başaran Timur, hamamcıya dönerek ona belinden çıkarttığı altın kemeri verir.

3- Hamamcıya "Hamamının başına bir şey gelir de yıkılırsa bu kemeri satar, tekrar yaptırırın" der.

4-O günden sonra hamamın adı 'Kemer Hamamı' olarak kalır.

DEĞERLENDİRME

Tarihi ve turistik yerler etrafında oluşturulan efsanelerdeki kahramanlar ya da başrol oynayan kavramlar, o yere isim olarak verilir. Verilen bu isim ile anılan yer, ün kazanır. Bunun yanında, anlatılan efsanenin unutulmamasını ve nesiller boyu devamı da sağlanmış olur.

73.EFSANE

ADI : Yaylacık Ormanları

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Tavşanlı / Domaniç- İbrahim Küçük

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1-Tavşanlı-Domaniç arasında bulunan Yaylacık Ormanları'nda başıboş gezen atların Osmanlı Döneminde seferlere katılan atlar olduğu ve günümüze kadar çoğalarak sayılarının arttığı söylenir.

DEĞERLENDİRME

Efsanemiz yakın zamanda üretilmiş olanlardandır. Efsanenin, teşekkül ettiği yere mana kazandırma yönü görülmektedir. Halk arasında üretilen bu efsanenin, o bölgenin geçmişi ile ilgili olduğu kanısı oluşmaktadır. Zira Domaniç ilçesi Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarında önemli merkezlerden biridir.

74.EFSANE

ADI : Mızık Çamı

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Domaniç / İrfan Akbaş

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1-Domaniç ilçesinde bulunan yaklaşık 800 yıllık olduğu düşünülen çam ağacında, Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Gazi'nin beşiğinin sallandığı anlatılmaktadır.

DEĞERLENDİRME

Bir önceki efsanemizde değindiğimiz husus burada da geçerlidir. Bu efsane de Domaniç'in tarihteki konumuyla alakalı olup, teşekkül ettiği yere mana kazandırmıştır.

Domaniç'e gelen insanların Mızık Çamı'nı ziyaret etmeden şehirden ayrılmamaları efsane türünün inandırıcılığını ortaya koymaktadır.

75.EFSANE

ADI : Analıca Mescidi

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Kütahya / Rıdvan Kalyon

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

- 1-Birbirini çok severek evlenen çiftlerin çocukları olmamaktadır.
- 2-Bu dertle kucağına taş alarak Allah'a yakaran kadın, bir süre sonra bayılır.
- 3-Kadın ayıldığında kucağındaki taşın bebeğe dönüştüğünü görür.
- 4-Kadındaki bu hal duyulunca ölümünden sonra adına mescid yapılır.

DEĞERLENDİRME

Şu an hâlâ ibadete açık olan mescid ile ilgili olarak oluşturulan bu efsanede, kadının temiz bir kalple ettiği duanın kabul olmasından yola çıkarak efsanelerin topluma iyiliği özendirme işlevini görürüz. Mantığın zorlandığı bir durum olan kadının kucağındaki taşın bebeğe dönüşmesi, efsanenin olağanüstülük özelliğini yansıtmaktadır. Mescidin 'analıca' olarak anılması efsanenin devamlılığını sağlayarak unutulmasını engellemiştir.

76.EFSANE

ADI : Takkacılar Camii

KAYNAK ŞAHIS VE YER: Kütahya / Recep Kurteri

DERLEME TARİHİ : Temmuz-2016

ÖZET :

1-Kütahya Kalesi'nin Bizans hâkimiyetinde bulunduğu sırada kale yer altından Takkacılar Cami'sine bağlıdır. O dönem buranın, kale eşrafı tarafından kilise olarak kullanıldığı ve akabinde kalenin Türk hâkimiyetine girmesiyle kilisenin camiye dönüştürüldüğü söylenir.

DEĞERLENDİRME

Bilindiği üzere ecdadın fethedilen yerlerde yaptığı ilk iş, kiliselerin camiye dönüştürülmesidir. Bu açıdan bakıldığında efsanemizde bu geleneğe bir atıf da vardır. Cami etrafında oluşturulan bu efsanede gizem ve merak uyandıran unsur olarak, kilisenin yer altından kaleye bağlanması karşımıza çıkmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.KÜTAHYA EFSANELERİNİN MOTİF YAPISI

Bu bölümde öncelikli olarak motif kavramı üzerine dile getirilen düşünceleri zikredip devamında da derlemiş olduğumuz efsanelerin motif listesini hazırlarken bağlı kaldığımız S. Thompson'ın altı ciltlik “Motif İndex Of Folk Literature” eserini kısaca tanıtmaya çalıştık. Son olarak da derlediğimiz efsanelerin motiflerini tespit edip motif indeks eserine bağlı olarak numaralandırdık.

3.1. Motif Kavramı

Türk Dil Kurumu'nun hazırladığı ‘Türkçe Sözlük’te motif; “bir eserde sık sık tekrarlanan süsleyici öge”, ana motif için ise “Bir sanat eserinde sık sık tekrarlanarak ona özellik kazandıran motif, laytmotif” (TDK, 2005: 1409) şeklinde geçmektedir.

Motif İndeks eserinin sahibi S. Thompson ise; “Motif, bir masaldaki en küçük unsur olup, bu unsur gelenekte sürekli bir varoluş gücüne sahiptir. Bu güce sahip olabilmek için bu unsur görülmemiş ve çarpıcı bir özelliğe sahip olmak zorundadır.” şeklinde motifi açıklamıştır.

Bunun ardından motifin bu kabiliyete sahip olması için tabiatüstü bazı vasıfların olması gerektiğini söyleyen Thompson, üç ana gruba dikkat çeker. Bunlardan ilki şahıslar, tanrılar, olağanüstü varlıklar (devler, periler,cüceler vb.) ikinci grup; olayların geri planındaki sihirli eşyalar, değişik inanışlar ve benzeri unsurlardır. Üçüncü grup ise tek tek hadiselerdir (Sakaoğlu, 1980: 24).

S. Thompson masalda geçen her unsurun motif olarak kabul edilemeyeceğini, kabul edilebilmesi için farklı özelliklere haiz olması gerektiğini şu cümlelerle dile getirir:

“Motif terimi çok esnek bir şekilde bir masaldaki herhangi bir unsur için kullanıldığında kesinlikle unutulmamalıdır ki, geleneğin bir parçası olabilmek için bir unsur insanların onu hatırlayacağı ve tekrar edeceği geleneğe has bir özelliğe

sahip olmak zorundadır. Sahip olunan bu özellik sıradan ve bayağı bir özellik değil farklılığı gösteren bir özelliktir.”

“Motif’in en önemli işlevi ve özelliği, onun epitetler gibi bir kapsülün içine sıkıştırılmış epizot veya kalıplar oluşturması ve böylece anlatıların temel temasını hatırlatmasıdır. Esas itibarıyla, motifler de, kalıplar da, formüller de vs. gibi metni yapısal açıdan değerlendiren birimler, sözlü gelenek ürünlerini hatırlatmaya ve anlatı kurgusunu yaratmaya yardımcı olmaları yönünden önemlidir” (Arvas, 2009: 68).

Özetle motifler iki özelliğe sahiptir. Bunlardan ilki; motifin, metni bir sonraki aşamaya çıkarmasıdır ki buna doğurgan motif de denmektedir, motifin diğer bir özelliği ise içinde bulunduğu metni süslemesidir (Türktaş, 2012: 58-59).

3.2. “Motif Index Of Folk-Literature” Eseri

Halk anlatılarının tasnifine yönelik çalışmalardan biri olan S. Thompson’un “Motif Index Of Folk-Literature” eserinin ilk baskısı 1932-36 yıllarında yapılmıştır. İlk baskısından sonra 1955-58 yıllarında tekrar basılmıştır.

Halk bilimi alanında yapılan çalışmalarda başucu eser olarak gösterilen ve kısaca “Motif Index” olarak adlandırılan Thompson’ın bu çalışmasının ilk beş cildinde motif kataloğu, altıncı cildinde ise katalogta bulunan kavram ve kaynakların alfabetik indeksi yer alır (Çobanoğlu, 2008: 119).

Motif İndeks’te geçen konu başlıkları ve bunların karşılığı olan harfler aşağıdaki şekildedir:

A. Mitolojik Mitler

B. Hayvanlar

C. Tabu

D. Sihir

E. Ölüm

F. Olağanüstülükler

G. Devler

H. İmtihanlar

J. Akıllılar ve Aptallar

K. Aldatmalar

L. Kaderin Ters Dönmesi

M. Geleceğin Tayini

N. Şans ve Tarih

P. Toplum

Q. Mükâfatlar ve Cezalar

R. Esirler ve Kaçaklar

S. Anormal Zulümler

T. Cinsiyet

U. Hayatın Tabiatı

V. Din

W. Karakter Özellikleri

X. Mizah

Z. Çeşitli Motif Grupları (Thompson, 1955: I: 29-35).

Bunların yanı sıra eserde herhangi bir ana başlığın altında bulunan motife farklı ana başlıklar altında da karşılaşılabılır. S. Thompson bu tip benzer motiflerde diğer ana başlıklara da göndermeler yapmıştır. Örnek vermek gerekirse; Olağanüstü bir varlıkla ilgili bir motif; mitolojik, hayvan vb. ana başlıklar altında da yer alabilir (Arvas, 2009: 67).

3.3. Kütahya Efsanelerinin Motif İndeksi

Derlediğimiz efsane metinlerinin tek tek ele alınıp incelenmesiyle ortaya çıkartılan motifler S. Thompson'ın "Motif Index Of Folk Literature" adlı eserine bağlı kalarak sunulmuştur. Tespit edilen motifler, "Motif Index Of Folk Literature" adlı eserdeki şekliyle numaralandırıldı. Derlediğimiz efsanelerde yer almayan motif numaraları motif listesinde gösterilmedi.

A.Mitolojik Motifler

A0 Yaratıcı (Tanrı)

11. Efsane: Allah, cenazeler kırk gün dursun da kırk günden sonra çıksın diye kargayla haber yollar.

A901 Ayak İzi

44. Efsane: Hz. Ali kılıcını atının üzerindeyken sallar, bu sırada atının ayak izi de kayaya geçer.

45. Efsane: Hz. Fatıma çocuklarının ihtiyacını giderdiği sırada Hz. Fatıma'nın ayak izleri kaya üzerine geçer.

A903 Hayvanların neden olduğu topografik özellikler

44. Efsane: Kılıcını atının üzerindeyken sallar, bu sırada atının ayak izi de kayaya geçer.

A942 Sıcak su kaynağının kökeni

59. Efsane: Murat Dede kellesini elinden bırakarak yere yığılır. Yere yığılmasıyla beraber yarasından sıcak ve soğuk su kaynamaya başlar. Halen Murat Dağı'nda sıcak su ile soğuk su birbirine yakın yerlerden çıkar.

A1500 Geleneklerin Menşei

21. Efsane: Halen de insanlar yağmur duası için Aşa Garı'nın mezarının olduğu yer diye düşünülen alana gidip dua ederler.

A1617 Yer adının kökeni

4. Efsane: Bu dua üzerine kim var kim yoksa taş olur. O günden bugüne burası gelin kayalığı olarak anılır.

23. Efsane: Bu şehre de seramik şehri anlamına gelen ‘seramorum’ denmiş. Sonrasında sırasıyla Friglerin şehre hakim olmasıyla ‘kotiaeon’, Türklerin şehri ele geçirmesiyle şehir ‘Kütahya’ ismini almış.

24. Efsane: Bu avlarda çokça tavşanın avlanması üzerine Yıldırım Beyazıt buraya, tavşanı bol anlamında olan ‘Tavşanlı’ ismini verir.

25. Efsane: Bu anlatılan olaydan mütevellid ‘elden ele’ zamanla ‘enne’ye dönüşerek köyün şu anki ismi haline gelmiştir.

26. Efsane: Devenin ölümü sonrası köy, deve ile anılmaya başlar. Zamanla köyün ismi ‘Devekayası’ olarak kalır.

27. Efsane: Etrafındakiler Kemal Sultan’ın işaret ettiği yerleri kazar. Kazılan her yerden su çıkar. Böylece Kemal Sultan’ın dediği âlâ köy, zamanla ‘Aliköy’ ismini alır.

33. Efsane: Bu askerin şehit olduğu anda elinde bulunan çam filizi askerin mezarı başına dikilir. Daha sonra bu orman ‘Mehmetçik Çamları’ diye anılmaya başlanır.

36. Efsane: Tam bu dar yoldan geçerken gelin arabasını çeken atlar, bir anda ürker ve gelin arabası biraz ilerideki kayalıkların oradan uçuruma düşer. Bu olay sonrası buraya gelin boğan denilir.

37. Efsane: Gelinin bulunduğu araba uçuruma düşer. Gelin, sevdiğine kavuşmadan bu dünyadan göçer. Sonrasında burası gelin kayalığı olarak anılır.

38. Efsane: Zamanla ‘körgöz’ün kalesi’ olarak bilinen kale ‘eğrigöz’ olarak anılmaya başlar. Sonraları kalenin bulunduğu dağa da Eğrigöz Dağı denilmeye başlar.

39. Efsane: Bu 30 asker, kale içerisinde bulunan kuyuya atılarak öldürülür. Bu olay sonrası bu çukurun ismi ‘kanlı kuyu’ olarak kalır.

40. Efsane: Rivayete göre Hz. Ali gelir ve tek kılıç darbesiyle bu devasa kayayı ortadan ikiye böler. Bir parçasının ismi ‘kılıç kaya’ olarak kalır.

41. Efsane: Yıldırım Beyazıt, yaz aylarında buraya gelerek konaklar. O günden bu yana burası sultanın bağı yani ‘Sultanbağı’ olarak anılır.

A1735 İnsanın şekil değiştirmesiyle ortaya çıkan hayvan

10. Efsane: Üvey annelerinden korkan çocuklar Allah’a dua ederek kumru kuşuna dönüşür.

12. Efsane: İhtiyar adam, geri çevrilmediği için olsa gerek yine Allah’a dua eder. Domuz suretine dönen kadın, tekrar eski haline döner.

A2522 Bir hayvan niye sevilmez

9. Efsane: Dönüş yolunda önüne ala bir karga çıkar ve kadına bakarak üç defa öter. Kadın eve ulaştığında çok sevdiği bir yakınının ölüm haberini alır.

A2777 Niye bazı ağaçlar kutsaldır

33. Efsane: Şehit olan askerin elinde bulunan çam filizi mezarı başına dikilir. Bu ağaçlardan kesmek kesene uğursuzluk getirdiğinden dokunulmaz.

34. Efsane: O olaydan sonra artık Murat Dede hürmet görmeye başlar. Onun aşılacağı çamları kesmezler, onun aşılacağı çam ağaçlarının altında mevlitler okuturlar.

35. Efsane: Kadınlar taş attığı sırada “Kızı koydum alfata taşladım, oğlana başladım” nakaratını söylerler. Bir müddet sonra ağacı taşıyan kadınların erkek çocuğu olur.

66. Efsane: Erenler’in toplantı yaptığı düşüncesiyle insanlar, bu çam ağacına ve civardaki diğer ağaçlara yanan kandiller asmaya başlar.

B. Hayvanlar

B165 Hayvanların dillerinin öğrenilmesi

50. Efsane: İneğin sahibi, Somuncu Baba’nın ineğin karşısında garip el kol hareketleri yaptığını görür. İneğin sahibi olan köylü dayanamaz ve Somuncu Babaya:

“Ne oldu?” diye sorar. Somuncu Baba bunun üzerine: “İnek, senin yaptığın eziyetten dolayı gelmek istemiyor ve bu yüzden az ileride buzalamış” der.

B275 Cezalandırılan hayvan

11. Efsane: Karga bunun üzerine cezalandırılır ve senede kırk gün su içmez.

C. Tabu (yasak)

C423 Olağanüstülükleri ifşa etme

8. Efsane: Çok geçmeden Sarıkız'ı ve yanındaki 40 kızını ibadet ederken bulurlar. Sarıkız ve 40 kız sırlarının ortaya çıkmasından dolayı ortadan kaybolurlar.

49. Efsane: Çobanlık yapan Allah dostu Somuncu Baba'nın inekle konuştuğu bir köylü tarafından görülür. Bu kerametini ifşa olmasıyla Somuncu Baba oracıkta ölür.

59. Efsane: Murat Dede'nin o halinin görülmesi üzerine keramet ifşa olur ve Murat Dede kellesini elinden bırakarak yere yığılır.

C851.1.1 Çocuğun altını ekmekle temizleme

1. Efsane: Gelin alayının erkek evine geldiği esnada gözleme yapan kadınlardan biri çocuğunun altını gözleme ile temizler.

2. Efsane: Bizans döneminde Arizona antik kentinde yaşayan bir kadın, altını pisleten çocuğunun temizliğini heybesinde bulunan yufka ile yapar.

6. Efsane: Çocuklar tuvalete giderler ama annelerinin öğütlerini dinlemezler. Yufka ile altlarını temizlerler.

D.Sihir (Büyü)

D102 Seytanın hayvana dönüşmesi

18. Efsane: Adam korkudan ne yapacağını bilemez, çepişi attan atar. Adamın attan attığı çepiş bir anda ortadan kaybolur.

D154.1 Kişinin kumruya dönüşmesi

10. Efsane: Bu korkuyla Allah'a dua ederler. Bu dua neticesinde bu iki çocuk Allah tarafından kumru kuşuna dönüşür.

D231 İnsanın taş kesilmesi

1. Efsane: Gelin alayının erkek evine geldiği esnada gözleme yapan kadınlardan biri çocuğunun altını gözleme ile temizler ve bir anda herkes taşa dönüşür.

2. Efsane: Kadın, altını pisleten çocuğunun temizliğini heybesinde bulunan yufka ile yapar. Nimetin bu işte kullanılmasından olsa gerek, kadın bir anda taş olur.

3. Efsane: Kadın Allah'a "Beni de taş et Allah'ım" diye dua eder. Kadının bu duası kabul olur ve kadın taşa dönüşür.

4. Efsane: Kız "Allah'ım müslüman olmayan biriyle evleneceğime taş olayım" der. Bu dua üzerine kim var kim yoksa taş olur.

5. Efsane: Gelin alayı geldiğinde, gelinin Allah'a dua etmesiyle beraber davulcuyla papaz da taş olur.

6. Efsane: Çocuklar tuvalete giderler ama annelerinin öğütlerini dinlemezler. Yufka ile altlarını temizleyince ikisi birden taş olur.

D525 Beddua ile dönüşme

12. Efsane: Kapıyı açan kadın adamı geri çevirir ve adam içinden beddua eder. Kadın domuza dönüşür.

D1242.1 Sihirli su

29. Efsane: Caminin tam ortasında yer alan bu kuyudan çıkan su şifa kaynağı olarak kabul edilir. Su içilmeden önce neye niyet edilirse o isteğin yerine geleceğine inanılır.

30. Efsane: Bey'in kızı için Aksu Tepesi'nde çadır kurarlar. Bir müddet sonra Aksu'nun suyu ve havası şifa olmaya başlar.

31. Efsane: Ilıca Sarıkız'a insanlar hekimlerin iyi edemediği hastaları getirir. Hastayı "Ya dirilsin dirilere, ya ölsün ölülere karışsın, iki rahmetten birine kavuşsun" diye hamama bırakırlar.

32. Efsane: Kocapınar diye bilinen uzunca havuzu olan çeşmenin herhangi bir yerine bıçak ve tarak bırakılır. Eğer tarak önce bulunursa kız, bıçak önce bulunursa erkek çocuk sahibi olacağına kanaat getirilir.

D1254 Sihirli asa

7. Efsane: Bunun üzerine keramet sahibi Sarı İsmail'in asasını yere vurmasıyla yerden suyun fişkırması bir olur.

27. Efsane: Kemal Sultan ise burası 'âlâ köy' olur der ve asasıyla birkaç yeri işaret eder. Etrafindakiler Kemal Sultan'ın işaret ettiği yerleri kazar. Kazılan her yerden su çıkar.

D1503.10. Sihirli bitki yaraların iyileşmesine yardımcı olur

31. Efsane: Hamamda el ayak kesilince Sarıkız ortaya çıkar, iyi olacak hasta ise havanda türlü baharatlar döğür, vücuduna sürer.

D1567.4 Erenlerin su kaynağı oluşturması

7. Efsane: Bunun üzerine keramet sahibi Sarı İsmail'in asasını yere vurmasıyla yerden suyun fişkırması bir olur.

27. Efsane: Kemal Sultan ise burası 'âlâ köy' olur der ve asasıyla birkaç yeri işaret eder. Etrafindakiler Kemal Sultan'ın işaret ettiği yerleri kazar. Kazılan her yerden su çıkar.

D1712.3 Rüyanın yorumlanması

22. Efsane: Ana Sultan'ın türbesi yapıldıktan sonra hazine arayan bir adam bu türbeyi kazar. Adamın o gece rüyasına Ana Sultan girer. Ana Sultan, adama; mezarı kazarken kolunu kanattığını ve abdestini bozduğunu söyler.

48. Efsane: Allah dostlarının mezarlarında çeşitli sebeplerden rahatsız edildiklerinde birçok insanın rüyasına girdiği de olur.

49. Efsane: Somuncu Baba dozeri kullanan adamın rüyasına girer. Bunun üzerine türbenin yıkılmasından vazgeçilerek yol türbenin yanından geçilir.

D1810.8.3 Rüyada ikaz

22. Efsane: Ana Sultan'ın türbesi yapıldıktan sonra hazine arayan bir adam bu türbeyi kazar. Adamın o gece rüyasına Ana Sultan girer. Ana Sultan, adama; mezarı kazarken kolunu kanattığını ve abdestini bozduğunu söyler.

48. Efsane: Allah dostlarının mezarlarında çeşitli sebeplerden rahatsız edildiklerinde birçok insanın rüyasına girdiği de olur.

49. Efsane: Somuncu Baba dozeri kullanan adamın rüyasına girer. Bunun üzerine türbenin yıkılmasından vazgeçilerek yol türbenin yanından geçilir.

D2121 Sihirli yolculuk

20. Efsane: Eskici Baba iş önlüğünü üzerinden çıkarır, büyükçe bir dolabın kapağını açar ve Paşa'ya dönerek: "Paşam buyurun içeri girin sizinle bir yolculuğa çıkacağız, lütfen gözlerinizi kapayın" der. Paşa söylenileni yapar ve bir süre sonra Paşa gözlerini açar. Paşa gözlerini açtığında hayretler içinde kalır zira Mekke'ye gelmişlerdir.

21. Efsane: Köylü, hacca gittiğinde Aşa Garı'nın da orada olduğunu görür ve çok hicap duyarak şaşırır. Köyüne geri dönen köylü, Aşa Garı'nın köyden hiç ayrılmadığını öğrenir.

F. Olağanüstülükler

F401.3 Hayvan şeklindeki şeytan, cin, ruh

18. Efsane: Adam korkudan ne yapacağını bilemez, çepişi attan atar. Adamın attan attığı çepiş bir anda ortadan kaybolur.

F402 Cinler

15. Efsane: Camdan baktığında sanki ellerinde fener varmış gibi ışık saçarak ve gürültü çıkararak karanlıkta yürüyen fakat insana benzemeyen varlıklar görür.

16. Efsane: Kadın, küçük abdestini yapacağı esnada çan sesleri duymaya başlar. Bacaklarına anlam veremediği şeyler dolanır. Karşısında garip varlıklar görür.

17. Efsane: Köyün çamaşırılığında çamaşır yıkayan kadınlardan biri küçük abdestini, çamaşırını yıkamak için kullandıkları küle yapar. Kadına oracıkta inme iner, bir daha konuşamaz olur.

18. Efsane: Adam korkudan ne yapacağını bilemez, çepişi attan atar. Adamın attan attığı çepiş bir anda ortadan kaybolur.

19. Efsane: Bir müddet sonra adamın bulunduğu yerde garip varlıklar şarkı söyleyerek ortaya çıkar. Bir süre sonra kambur adam da onlara katılır, hep beraber oynarlar.

F411 Ruhlar nasıl seyahat eder

15. Efsane: Camdan baktığında sanki ellerinde fener varmış gibi ışık saçarak ve gürültü çıkararak karanlıkta yürüyen fakat insana benzemeyen varlıklar görür.

F511.0.4 Kesik başla savaşıma

59. Efsane: Murat Dağı Ilıca Hamamları'nın olduğu yerde harp esnasında düşman, Murat Dede'nin kellesini bedeninden ayırır. Murat Dede, o halde düşmanı kırar geçirir.

F531 Kocaman kimse veya dev

25. Efsane: Bunu, o devrin dev büyüklüğündeki insanları, yan yana dizilerek, taşları elden ele taşımak suretiyle yapmışlardır.

F575.1 Olağanüstü güzellikteki kız

30. Efsane: Selçuklu Devleti'nin son zamanlarında Konya'da bir Bey'in, güzelliği dillere destan bir kızı varmış.

61. Efsane: Kralın on parmağında on marifet olan güzel bir de kızı varmış.

F610 Olağanüstü güçlü insan

25. Efsane: Bunu, o devrin dev büyüklüğündeki insanları, yan yana dizilerek, taşları elden ele taşımak suretiyle yapmışlardır.

F700 Olağanüstü yerler

28. Efsane: Bayramiç Tepesi'ne insanlar yağmur duası maksadıyla giderler. İlk olarak adaklık kurban keserler ve akabinde dua ederler. Sonra da birbirlerini ıslayarak tepeden ayrılırlar. Bir süre beklendikten sonra yağmurun yağdığına herkes şahit olur.

F810 Olağanüstü ağaçlar, bitkiler ve meyveler

33. Efsane: Daha sonra bu orman 'Mehmetçik Çamları' diye anılır. Bu ağaçlardan kesmek kesene uğursuzluk getirdiğinden dokunulmaz.

35. Efsane: Erkek çocuğu olmayan kadınlar, alfat ağacının olduğu yere gelerek ağacı taşlar. Bir müddet sonra ağacı taşıyan kadınların erkek çocuğu olur.

46. Efsane: Misafir, ekmeği ve kavunu her kestiğinde, kavun ve ekmek tekrar bütün haline gelir.

F833 Olağanüstü kılıç

40. Efsane: Hz. Ali gelir ve tek kılıç darbesiyle bu devasa kayayı ortadan ikiye böler.

F900 Keramet

50. Efsane: Çobanlık yapan Allah dostu Somuncu Baba'nın inekle konuştuğu bir köylü tarafından görülür.

46. Efsane: Ev sahibi merakla kavunu kestiğinde, çekirdeklerinin altın olduğunu fark eder.

47. Efsane: Al Dede olarak bilinen Ali Dede'nin mezarı yol çalışmaları esnasında dozerle yıkılmak istenir fakat daha ilk denemede dozerin paletleri kırılır.

49. Efsane: Yıllar sonra yol çalışmaları sebebiyle türbe yıkılmak istenir fakat her defasında dozerin bıçakları kırılır. Dinamit atılır ancak patlamaz.

51. Efsane: Kemal Sultan Hakk'a teslim olduktan sonra türbesinin yanına, kendisine iftira eden aileden kim gömülürse gömülsün cesedi toprak üstüne çıkar.

52. Efsane: Müridler, 40 gün sonra Gaip Efendi'nin vasiyeti gereği mezarı açarlar. Kefeni açtıklarında görürler ki Gaip Efendi'nin alnındaki ter hala kurumamıştır.

53. Efsane: Yanında bulunan selvi ağacına "Eğil ya selvi ağacı" diyor ve ağacın eğilmesiyle tesbihi ağacın dalına asıyor.

54. Efsane: Bunun üzerine Sarı İsmail, koynundan pamuğa sarılmış kuru çıkarır ama düşünüldüğünün aksine kor pamuğu yakmıyordur.

55. Efsane: Sarı İsmail Dede'nin türbesinde asılı olan süngü, Kıbrıs savaşı sırasında üç gün yerinden kaybolur. Üç gün sonra ise süngü, ucu kanlı bir şekilde geri gelir.

56. Efsane: Askerlerin su içtiği kalburdan bir damla su boşa akmaz ve askerlerin susuzluğu gider.

57. Efsane: Kalburcu Dede, bu pişmanlığı görür ve "Üzülme oğul Allah 1'ine 1000 versin" diyerek onu gönderir. Sonra ortaya çıkar ki kendisine dua edilen bu adamın sayamayacağı kadar kamyonu olur.

58. Efsane: Bakarlar ki kefeni, sel sularıyla hiç ıslanmamış. Üstüne üstlük Şeyh Salih Efendi'nin alnında da üç damla ter vardır.

59. Efsane: Murat Dede kellesini elinden bırakarak yere yığılır. Yere yığılmasıyla beraber yarasından sıcak ve soğuk su kaynamaya başlar.

60. Efsane: Ayakkabıcı Cemalettin, kellesini koltuğunun altına alır ve şu an metfun bulunduğu yere kadar koşup, orada yere yığılır.

67. Efsane: Ebe Ana kaçarken karşısına devasa bir kaya çıkar. Kayaya "Açıl ya taş" der ve kaya açılır.

75. Efsane: Bir gün kucağına taş alarak Allah'a yakarır ve kendinden geçerek bayılır. Kadın ayıldığında kucağındaki taşın bebek olduğunu görür.

F980 Hayvanlarla ilgili olağanüstü olaylar

14. Efsane: Bu sırada bir sivrisinek ortaya çıkar ve adamın ağzından, burnundan girer. Adam bir anda oracıkta ölür.

F1088 Olağanüstü kaçışlar

64. Efsane: Sarp kayalıklar üzerine kurulu, dört tarafı uçurumla kaplı, sadece bir giriş ve çıkışı bulunan bu kaleden kaçabilen tek kişi Vlad Tepes olmuştur.

H. İmtihanlar

H326 Aşk imtihanı: Hüner

43. Efsane: Duadan sonra kız, ulu çamın önünde toplanan kalabalığın gözü önünde tokacı ulu çamın üzerinden geçirir. Delikanlı bunun üzerine kızla evlenmeyi arzular.

M. Geleceğin tayini

M430 Şahısların bedduası

12. Efsane: İhtiyar adam bir evin kapısını çalıp yardım ister. Kapıyı açan kadın adamı geri çevirir. Bunun üzerine adam içinden kadına beddua eder.

N. Şans ve kader

N170 Şansın açılması

57. Efsane: Sonra ortaya çıkar ki kendisine dua edilen bu adamın sayamayacağı kadar kamyonu olur.

N848.0.2 Yardımcı hızır

46. Efsane: Gelen misafiri Hızır bilen ev sahibi biraz şaşkınlık biraz da utanma duygusuyla camiye gider ve sivri taşın yerine düz bir taş koyar.

P. Cemiyet

P10 Padişah

24. Efsane: Sultan Yıldırım Beyazıt ok atmayı çok sevdiğinden sıkça ava çıkar sonra sarayına geri döner.

41. Efsane: Sultan Yıldırım Beyazıt, buraya kendine ev yapılmasını emreder. O günden bu yana burası sultanın bağı yani 'Sultanbağı' olarak anılır.

63. Efsane: Yaşlı kadın, Sultan Yıldırım Beyazıt ve askerlerine su ikram ederek Sultan'ın övgüsünü alır.

71. Efsane: Selçuklu Sultanı Alaeddin Keykubat Yoncalı'ya hamam ve cami yaptırır.

P30 Prenses

61. Efsane: Kralın kızı da işlemekte olduğu gergefi odasında olduğu gibi bırakarak kaçır.

P40 Din adamları

40. Efsane: Hz. Ali gelir ve tek kılıç darbesiyle bu devasa kayayı ortadan ikiye böler.

P50 Beyler

30. Efsane: Bey bu teklifi kabul eder ve kızını Kütahya'ya gönderir. Bey'in kızı için Aksu Tepesi'nde çadır kurarlar.

P252 Üvey anne

10. Efsane: Üvey anneleri bu iki masum yavruya iyi davranmamaktadır.

P233 Baba ve oğul

68. Efsane: Bu sırada 1000 yaşına yaklaşmış olan liderlerinin, bir de oğlu vardır.

P340 Hoca ve talebe

52. Efsane: Gaip Efendi, ölmeden evvel müridlerine "Ben öldükten 40 gün sonra mezarım açılınsın, eğer cesedim bozulduysa atın gitsin beni bir yere" der.

58. Efsane: Şeyh Salih Efendi ölmeden önce müridlerine “Beni buraya gömün, 52 gün sonra mezarımı açın eğer etim kemikten ayrıldıysa mezarımın üzerine nalbur dükkanı yapın, yok eğer etim kemikten ayrılmadıysa küçük bir türbe yapın” der.

P411 Köylüler

21. Efsane: Köyüne geri dönen köylü, Aşa Garı'nın köyden hiç ayrılmadığını öğrenir. Bunun üzerine adam bütün olup biteni anlatır köylüye.

34. Efsane: Bir süre sonra köylüler, muhtarı cennette görür. Köylüler bu durumu kadına sorar.

46. Efsane: Köy camisinin bahçesinde her köylüye ait bir taş bulunmuş. Köye gelen misafir hangi taşın üstüne oturursa, o taşın sahibinin evine misafir olurmuş.

50. Efsane: Somuncu Baba diğer ismiyle Ekmekçi Dede çobanlık yaparmış. Köylünün hayvanlarını otlatmış.

P412 Çobanlık

49. Efsane: Çobanlık yapan Allah dostu Somuncu Baba'nın inekle konuştuğu bir köylü tarafından görülür.

50. Efsane: Ekmekçi Dede çobanlık yaparmış. Köylünün hayvanlarını otlatmış.

P414 Avcılık

24. Efsane: Sultan Yıldırım Beyazıt ok atmayı çok sever ve sıkça tavşan avına giderdi.

P453 Ayakkabıcı

20. Efsane: Kütahya'da Eskici Baba diye tanınan kendi halinde, dükkanından pek dışarı çıkmayan, gelen müşterileriyle yakından ilgilenen ve sözü dinlenen ayakkabı tamircisi esnaf varmış.

60. Efsane: Timur çarşıda yürüdüğü esnada, ayakkabıcılık yapan Cemalettin'in ayağa kalkmadığını görür.

P461 Asker

20. Efsane: Askerin şehit olduğu anda elinde bulunan çam filizi askerin mezarı başına dikilir.

39. Efsane: Bu 30 asker, kale içerisinde bulunan kuyuya atılarak öldürülür.

42. Efsane: Bir gün oğlanın askerliği Çanakkale'ye çıkar. Oğlan Çanakkale'ye gider, bir süre sonra şehit haberi gelir.

56. Efsane: Osmanlı kumandanı askerleriyle beraber seferden dönerken dinlenmek üzere konaklarlar.

61. Efsane: Bizans askerleri karanlıkta kendilerine doğru gelen bu sürüyü cin, peri sanıp korkarak kaleden kaçarlar ve kale fethedilmiş olur.

63. Efsane: Bu esnada yakınlarda bulunan bir kadın, yorgun olan askerlere su ikram eder ama suyun içerisine saman çöpleri de atar.

P600 Gelenekler

28. Efsane: İlk olarak adaklık kurban keserler ve akabinde dua ederler. Sonra da birbirlerini ıslayarak tepeden ayrılırlar.

32. Efsane: Daha sonra evliliğinin ilk gecesinin akabinde gelin buraya getirilerek gözleri bağlanır ve bıçak veya tarağı bulması istenir.

Q. Mükâfatlar ve Cezalar

Q145.1.1 İçilen sudan sağlık bulma

29. Efsane: Bu kuyudan içilen su, insanın niyetine göre şifa verir.

Q395 Saygısızlıklar cezalandırılır

1. Efsane: Gözleme yapan kadınlardan biri çocuğunun altını gözleme ile temizler ve bir anda herkes taşa dönüşür.

2. Efsane: Nimetin bu işte kullanılmasından olsa gerek, kadın bir anda taş olur.

6. Efsane: Yufka ile altlarını temizleyince ikisi birden taş olur.

Q433 Hapsederek cezalandırma

39. Efsane: Eflak Prensi olan Vlad Tepes ve beraberinde 30 askeri Eğrigöz Kalesi'nde hapsedilmiştir.

64. Efsane: Eflak Prensi 'Kazıklı Voyvoda' ya da 'Drakula' olarak bilinen Vlad Tepes, Eğrigöz Kalesi'nde esir tutulur.

Q551.3.2 Hayvana dönüştürerek cezalandırma

12. Efsane: Bunun üzerine kadının cezalandırılması için adam, Allah'a dua eder. Kadın, domuz suretine girer.

Q551.3.4 Taşa dönüştürülerek cezalandırılma

1. Efsane: Gözleme yapan kadınlardan biri çocuğunun altını gözleme ile temizler ve bir anda herkes taşa dönüşür.

2. Efsane: Nimetin bu işte kullanılmasından olsa gerek, kadın bir anda taş olur.

6. Efsane: Yufka ile altlarını temizleyince ikisi birden taş olur.

Q556 Beddua ile cezalandırma

12. Efsane: Kapıyı açan kadın adamı geri çevirir ve adam içinden beddua eder. Kadın domuza dönüşür.

S. Anormal Zulümler

S31 Zalim üvey anne

10. Efsane: Üvey anneleri bu iki masum yavruya iyi davranmamaktadır. Bu sebepten çocuklar üvey annelerinden çok korkarlar.

S260 Kurbanlar

28. Efsane: İlk olarak adaklık kurban keserler ve akabinde dua ederler. Sonra da birbirlerini ıslayarak tepeden ayırırlar.

T. Cinsiyet

T10 Aşık olma

42. Efsane: Zamanın birinde birbirine aşık iki nişanlı genç varmış.

43. Efsane: Bu obada yaşayan kız, bir delikanlıya aşık olur fakat delikanlının bundan haberi yoktur.

T540 Mucizevi doğum

75. Efsane: Kadın ayıldığında kucağındaki taşın bebek olduğunu görür.

T131 Evlenme şartları

43. Efsane: Annesi kızıdan bu sevdadan vazgeçmesini ister zira obada bulunan ulu çamın üzerinden çamaşır tokacını geçirmesi gerekir.

V. Din

V1.6.1.1 Kutsal dağlar ve tepeler

28. Efsane: Bayramiç Tepesi'ne insanlar yağmur duası maksadıyla giderler. İlk olarak adaklık kurban keserler ve akabinde dua ederler.

V1.7.1 Kutsal ağaç

33. Efsane: Daha sonra bu orman 'Mehmetçik Çamları' diye anılır. Bu ağaçlardan kesmek kesene uğursuzluk getirdiğinden dokunulmaz.

35. Efsane: Erkek çocuğu olmayan kadınlar, alfat ağacının olduğu yere gelerek ağacı taşlar. Bir müddet sonra ağacı taşıyan kadınların erkek çocuğu olur.

V50 Dua

3. Efsane: Daha sonra kadın Allah'a "Beni de taş et Allah'ım" diye dua eder.

4. Efsane: Kız Allah'a dua eder: "Allah'ım müslüman olmayan biriyle evleneceğime taş olayım."

5. Efsane: Gelin alayı geldiğinde, gelinin Allah'a dua etmesiyle davulcuyla beraber papaz da taş olur.

10. Efsane: Çocuklar, üvey annelerinin hışmından korkar. Bu korkuyla Allah'a dua ederler.

12. Efsane: Bunun üzerine kadının cezalandırılması için adam, Allah'a dua eder.

34. Efsane: Murat Dede de cenazeyi gömerken "Allah'ım bu zamana kadar ben senin misafirlerine baktım, sen de bu misafirime bak diye dua edip, amin dedim" der.

42. Efsane: Kız da oğlanın dediği gibi her gün aynı vakitte bu havuza gider, suya bakıp dua eder.

43. Efsane: Kız, tokacı atmadan evvel dua eder: "Allah'ım beni horandama mahçup etme."

51. Efsane: Allah'a şöyle dua eder: "Allah bizi dünyada da ahirette de iyi komşularla bir arada buldursun."

54. Efsane: Sarı İsmail, Kadı'nın bu suçlaması karşısında dua edip Allah'a sığınır.

57. Efsane: Kalburcu Dede, bu pişmanlığı görür ve "Üzülme oğul Allah 1'ine 1000 versin" duasıyla onu gönderir.

75. Efsane: Bir gün kucağına taş alarak Allah'a yakarır ve kendinden geçerek bayılır.

V112.2 Cami

69. Efsane: Kütahya Ulu Cami'nin yapımı ya da tamiratı sırasında Çavdarhisar'dan dört mermer sütun getirilmesi gerekir.

71. Efsane: Sultan bunun üzerine Yoncalı'ya hamam ve cami yaptırır.

75. Efsane: Bu olay duyulunca kadına hürmet edilir ve öldükten sonra da şu an hala ibadete açık olan mescidi yaparlar, adına da 'Analıca Mescidi' denilir.

76. Efsane: Kalenin Türk hakimiyetine geçmesiyle beraber kilise olarak kullanılan bu yer de camiye dönüştürülmüştür.

V113 Türbeler

22. Efsane: Adam, korkuya kapılarak hemen türbeye gider. Ana Sultan'a abdest aldırır ve türbenin zarar verdiği bölümünü de tekrar yapar.

49. Efsane: Bunun üzerine türbenin yıkılmasından vazgeçilerek yol türbenin yanından geçirilir.

51. Efsane: Kemal Sultan Hakk'a teslim olduktan sonra türbesinin yanına, kendisine iftira eden aileden kim gömülürse gömülün cesedi toprak üstüne çıkar.

55. Efsane: Dedeler Köyü'nde metfun bulunan Sarı İsmail Dede'nin türbesinde asılı olan süngü, Kıbrıs savaşı sırasında üç gün yerinden kaybolur.

58. Efsane: Bunun üzerine müridleri Şeyh Salih Efendi'yi buldukları yerde gömerek mezarının üstüne vasiyeti gereği küçük bir türbe yaparlar.

63. Efsane: Hükümdarın övgüsünü alan kadın halk nezdinde de itibar görür. Kadının ölümü üzerine mezarına türbe yaptırılır.

67. Efsane: Bu sebepten, onun türbesini ziyarete gelenler bir miktar toprak alıp yutarlar veya bir heybeye koyup evlerine götürürler.

V113.0.1 Türbelerde kerametler

55. Efsane: Dedeler Köyü'nde metfun bulunan Sarı İsmail Dede'nin türbesinde asılı olan süngü, Kıbrıs savaşı sırasında üç gün yerinden kaybolur.

V206 Hazreti Hızır

46. Efsane: Gelen misafiri Hızır bilen ev sahibi biraz şaşkınlık biraz da utanma duygusuyla camiye gider ve sivri taşın yerine düz bir taş koyar.

V220 Erenler

66. Efsane: Mezardan etrafa yayılan bu ışık hüzmeleri, Erenler'in Saru Batu Bey'i ziyaret ederek toplantı yapmaları olarak yorumlanır.

V222 Erenlerin görünen olağanüstülükleri

50. Efsane: Çobanlık yapan Allah dostu Somuncu Baba'nın inekle konuştuğu bir köylü tarafından görülür.

53. Efsane: Yanında bulunan selvi ağacına “Eğil ya selvi ağacı” diyor ve ağacın eğilmesiyle tesbihi ağacın dalına asıyor.

54. Efsane: Bunun üzerine Sarı İsmail, koynundan pamuğa sarılmış kuru çıkarır ama düşünüldüğünün aksine kor pamuğu yakmıyordur.

56. Efsane: Askerlerin su içtiği kalburdan bir damla su boşa akmaz ve askerlerin susuzluğu gider.

59. Efsane: Murat Dede kellesini elinden bırakarak yere yığılır. Yere yığılmasıyla beraber yarasından sıcak ve soğuk su kaynamaya başlar.

60. Efsane: Ayakkabıcı Cemalettin, kellesini koltuğunun altına alır ve şu an metfun bulunduğu yere kadar koşup, orada yere yığılır.

67. Efsane: Ebe Ana kaçarken karşısına devasa bir kaya çıkar. Kayaya “Açıl ya taş” der ve kaya açılır.

75. Efsane: Bir gün kucağına taş alarak Allah'a yakarır ve kendinden geçerek bayılır. Kadın ayıldığında kucağındaki taşın bebek olduğunu görür.

V222.1.3 Seçkin adam üzerine gökten ışık iner

66. Efsane: Etrafa yayılan bu ışık huzmeleri, Erenler'in Saru Batu Bey'i ziyaret ederek toplantı yapmaları olarak yorumlanır.

V340 İnanmaya gösterilen olağanüstülükler

13. Efsane: Balıkların şehit olduğuna inanmayan sarhoş adam, balıkları bir tava içerisinde pişirmeye kalkar ama balıklar tavada pişmez.

V463 Şehit olma

13. Efsane: Balıklı Havuzu'nda bulunan balıkların şehit olduğuna inanmayan bir sarhoş adam varmış.

33. Efsane: Bu askerin şehit olduğu anda elinde bulunan çam filizi askerin mezarı başına dikilir.

42. Efsane: Oğlan Çanakkale'ye gider, bir süre sonra şehit haberi gelir.

43. Efsane: Kız ulu çamın altında delikanlıyı bekler ama cepheden dönen olmaz.

66. Efsane: Osman Bey'in kardeşi olan Saru Batu Bey bir çam ağacının dibinde şehit düşer. Saru Batu Bey, kanıyla sulanan bu çam ağacının dibine gömülür.

V532 Mekke'ye giderek hacı olma

21. Efsane: Yine aynı köyden biri o yıl hacca gitmiş. Köylü, hacca gittiğinde Aşa Garı'nın da orada olduğunu görür.

Z. Çeşitli Motif Grupları

Z71.1 Formülistik sayı: 3 (üç)

9. Efsane: Dönüş yolunda önüne ala bir karga çıkar ve kadına bakarak üç defa öter.

55. Efsane: Kıbrıs savaşı sırasında üç gün yerinden kaybolur. Üç gün sonra ise süngü, ucu kanlı bir şekilde geri gelir.

58. Efsane: Üstüne üstlük Şeyh Salih Efendi'nin alnında da üç damla ter vardır.

71. Efsane: Tilki tam üç hafta çamurlu suya girer çıkar.

Z71.5 Formülistik sayı: 7 (yedi)

65. Efsane: Tam yedi kez dışarı çıkmayı dener ama başaramaz her defasında kapı duvarla örülür.

Z71.12 Formülistik sayı: 40 (kırk)

8. Efsane: Çok geçmeden Sarıkız'ı ve yanındaki 40 kızı ibadet ederken bulurlar.

11. Efsane: Allah, cenazeler kırk gün dursun da kırk günden sonra çıksın diye kargayla haber yollar.

52. Efsane: Müridler, 40 gün sonra Gaip Efendi'nin vasiyeti gereği mezarı açarlar.

Z71.16.21 Formülistik sayı: bin (1000)

57. Efsane: Kalburcu Dede, bu pişmanlığı görür ve “Üzülme oğul Allah 1'ine 1000 versin” duasıyla onu gönderir.

62. Efsane: Kütahya'yı fetheden Selçuklu kumandanı Hezar Dinar, Hıdırlık Dağı'na 1000 altınla gömülür. Daha sonra mezarı üzerine yapılan kubbeye de 1000 dinar harcanır.

68. Efsane: Bu sırada 1000 yaşına yaklaşmış olan liderlerinin, bir de oğlu vardır.

Z141 Sembolik renk: kara (ala)

9. Efsane: Dönüş yolunda önüne ala bir karga çıkar ve kadına bakarak üç defa öter.

61. Efsane: Bir gece kara koyun ve kara keçi sürülerini bir araya toplayıp bunların boynuzlarına mumlar diker.

68. Efsane: O güne kadar ölümlle hiç karşılaşmamış olan baba, oğlunu kara toprağa verir.

SONUÇ

Kütahya, İç Ege bölümünde yer alan eski yerleşim merkezlerinden biridir. Eski tarihlerden bu yana Ege Bölgesi ihtişamlı medeniyetlere başkentlik yapmıştır. Kütahya da bu zenginlikten payını alarak kültürel anlamda adından söz ettirmiştir. Ayrıca İç Ege’de bulunan Kütahya, bir yandan İç Anadolu ile diğer yandan da Marmara ile köprü vazifesi görmektedir. Özellikle Frigler ve sonrasında Bizans döneminde Kütahya kültür başkentliği yapmıştır. Sonrasında ise Selçuklu ve Osmanlı Devleti himayesinde de bu özelliğini korumuştur. Milli Mücadele dönemine gelindiğinde ise Kütahya, kurtuluşun mayalandığı şehir olmuştur.

Kütahya, tarihi süreç içerisinde türlü savaflara ve göçlere maruz kalmakla birlikte bu durum çok kültürlülüğü de sağlamıştır. Biz de, bu kültürel zenginlik doğrultusunda konumuzu ‘Kütahya Efsaneleri’ olarak belirledik. Kütahya ili sınırları içerisinde anlatılan efsaneler ile ilgili olarak akademik anlamda bir çalışma yapılmamıştır. Dolayısıyla il sınırları içerisinde anlatılan efsaneler unutulma sorunuyla karşı karşıyadır. Bu çalışma vasıtasıyla Kütahya il merkezi ve ilçelerinde, halen anlatılan ve bunun yanında unutulmaya yüz tutmuş efsaneleri kayıt altına alıp, Halk Bilimi inceleme yöntemleri kullanarak, tek bir kaynaktan toplama amaçlanmıştır. Bu sayede efsaneler gelecek nesillere taşınarak devamlılık sağlanacak ve unutulma ile karşı karşıya kalınmayacaktır.

Çalışmamızın kapsamını Kütahya il merkezi ve ilçeleri ile sınırlı tuttuk. İl sınırları dışında yer alan efsane örneklerini çalışmamıza katmadık. Öncelikli olarak Kütahya hakkındaki yazılı kaynakları tespit ederek konumuzla ilgili kısımları inceleyip kaynak göstererek faydalanma yoluna gittik. Sonrasında alan araştırması yapılarak görüşme yöntemi ile kaynak kişilerle görüşüldü. Bu görüşmeler, imkan dahilinde görsel ve sesli olarak kayda alınıp yazıya geçirildi. Bunun yanında özellikle türbe ziyaretlerinde gerçekleştirilen adak adama, kurban kesme gibi ritüelleri gözlem yöntemiyle yerinde gördük.

Çalışmamız üç bölümden oluştu. Giriş bölümünde Kütahya ilinin tarihi, coğrafi durumu, iklimi, bitki örtüsü, ekonomik ve sosyo-kültürel yapısı hakkında genel bir bilgilendirme yapıldı.

Birinci bölümde; efsanenin tanımı, efsanenin özellikleri, efsanenin teşekkülü, efsanelerin sınıflandırılması, efsanenin toplumsal işlevi ve efsanenin diğer halk anlatılarıyla olan ilişkilerinden bahsedilmiştir. Bunun yanında Türkiye’de efsane alanında yapılmış olan bazı yüksek lisans, doktora/doçentlik tezleri, sempozyumlarda sunulan tebliğler ve yayınlanan makalelerin künyeleri verilmiştir.

İkinci bölümde; derlediğimiz efsanelerin her birinin ayrı ayrı özetleri çıkarılmıştır. Bu özetin yanı sıra motif yapısı ve eğer varsa benzer varyantları hakkında kısa bir değerlendirme yapılmıştır. Ayrıca bu bölümde; derlenen yer, kaynak kişi ve derleme zamanı hakkında bilgi verilmiştir.

Üçüncü bölümde motif kavramı ve S. Thompson’ın ‘Motif Index Of Folk Literature’ adlı eseri hakkında bilgi verilmiştir. Bunun akabinde derlenen efsanelerin motifleri, ‘Motif Index Of Folk Literature’ adlı esere bağlı kalmak suretiyle numaralandırılarak çıkarılmıştır.

Çalışmanın sonunda yer alan ekler kısmında ise derlemiş olduğumuz efsanelerin ham hali yer aldı. Metinlerin özünde bir değişiklik yapılmamış sadece düşük cümleler ve anlatım bozuklukları giderilmeye çalışılmıştır. Metinlerin altında kaynak kişinin ismi, yaşı, eğitim durumu ve mesleği belirtilmiştir. Ayrıca kaynak kişilerin listesinin yanı sıra bazı efsanelerle ilgili fotoğraflara da ekte yer verildi.

Kütahya’da özellikle dini efsaneler ve tarihle ilgili efsaneler sınıflandırması altında gösterdiğimiz metinlerin diğerlerine oranla daha fazla olduğunu söylemek mümkündür. Bu durumu hem Osmanlı öncesi hem de Osmanlı sonrası Kütahya’nın önemli kültürel şehirlerden biri olmasına bağlayabiliriz. Horasan Erenleri olarak anılan; İslamiyet’in yayılmasına ve yaşanmasına vesile olan zatların adeta Kütahya ve çevresini etkileri altına aldıkları görülür. Diğer yandan Germiyanoglu Beyliği’nin Kütahya’da varlık göstermesi ve sonrasında Yıldırım Beyazıt’ın Kütahya’ya damat olması da Kütahya’yı tarihî açıdan ön plana çıkarmıştır.

Yapılan bu çalışma ile Kütahya sınırları içinde anlatılan tüm efsanelerin derlendiğini ifade etmek mümkün değildir. Hemen hemen herkesin bir efsane bildiği kabul edilirse, efsane halkasının daha da genişleyeceği söylenebilir. Bundan sonrası için derlenmeyi bekleyen efsanelere ulaşılarak yazıya geçirme ve Kütahya özelinde bir efsane kataloğuna sahip olma hedeflenmelidir.

KAYNAKÇA

Acar, H. (2013), *Burdur Efsaneleri Üzerine Bir Araştırma*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), M.Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Alptekin, A.B. (2012), *Efsane ve Motifleri Üzerine*, Akçağ Yay. Ankara.

Alpaslan, İ. (2010), *Ağrı Efsaneleri*, Ağrı Kitapları Dizisi, İzmir.

Anlaroğlu, F. (1968), *Dilden Dile Nesilden Nesile Anadolu Efsaneleri*, cilt 1, Onur Yay. Ankara.

Arvas, A. (2009), *Dede Korkut Destanı ve Kıpçak Sahası Epik Destan Geleneği*, Doktora Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

Atatürk'ün Doğumunun 100.Yılına Armağan Kütahya (1981), Kütahya İli 100.Yıl Kutlama Komitesi, İstanbul.

Bayat, F. (2007), *Türk Mitolojik Sistemi 2*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.

Baydemir H. (2011), *Özbek Efsaneleri*, Fenomen Yay. Erzurum.

Boratav, P. N. (1974), *Türk Efsaneleri*, Folkloru Doğru, S.35, Mayıs-Haziran, s.12-20.

Boratav, P. N. (1974), *100 Soruda Türk Folkloru*, Gerçek Yayınevi, İstanbul.

Burdurlu, İ. Z. (1966), *Ülkemin Efsaneleri*, Tudem Yay. İzmir.

Coşkun, F. (1997), *Tavşanlı'da Zaman*, Nurol Matbaacılık, Ankara.

Çobanoğlu, Ö. (2001), *"Mit ve Mitoloji Nedir?"*, Türk Dünyası Ortak Edebiyatı Türk Dünyası Edebiyat Tarihi, cilt 1, AKMB Yayınları, Ankara, s. 6.

Çobanoğlu, Ö. (2003), *Türk Halk Kültüründe Memoratlar ve Halk İnançları*, Akçağ Yay. Ankara.

Çobanoğlu, Ö. (2008), *Halk Bilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*, Akçağ Yay. Ankara.

Derman, B. (1996), *Efsaneler Dünyasında Anadolu*, Say Yay. Ankara.

Dönmez, Y. (1981), “Kütahya ve Çevresinin Fiziki Coğrafyası”, Atatürk’ün Doğumunun 100. Yılına Armağan, İstanbul, s. 1-30.

Duymaz, A. (2001), *Kazdağı ve Sarıkız Efsaneleri*, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S.5, Balıkesir, s. 88-102.

Ekici, M. (2010), *Halk Bilgisi Derleme ve İnceleme Yöntemleri*, Geleneksel Yayıncılık, Ankara.

Elçin, Ş. (1986), *Halk Edebiyatına Giriş*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Eliade M. (1993), *Mitlerin Özellikleri*, Simavi Yayınları, İstanbul.

Ergun, M. (2001), “Efsaneler” Türk Dünyası Ortak Edebiyatı Türk Dünyası Edebiyat Tarihi, C.II, AKM Yay. Ankara, s.1.

Ergun, M. (1997), *Türk Dünyası Efsanelerinde Değişme Motifi 1.Cilt İnceleme*, Türk Dil Kurumu Yay. Ankara.

Göde, H. A. (2010), *Isparta Efsaneleri*, Fakülte Kitapevi, Isparta.

Görkem, İ. (2006), *Elazığ Efsaneleri*, İnceleme-Metinler, Manas Yay. Elazığ.

Günhan, A. (2009), *Kütahya ve Yöresi Folklorundan Damlalar*, Kütahya Belediyesi Yayınları, Kütahya.

Kara, R. (1993), *Erzincan Efsaneleri Üzerine Bir Araştırma*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Karadavut, Z. (1992), *Yozgat Efsaneleri (İnceleme-Metin)*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Karakoç, K. (2003), *Kütahya Araştırmaları*, Kütahyalılar Kültür ve Dayanışma Derneği, Bursa.

Kurtoğlu, M. (2005), *Urfa Efsaneleri*, Kent Yayınları, İstanbul.

Kütahya İl Kültür Turizm Müdürlüğü, Kütahya Tanıtım Broşürü.

Kütahya Ansiklopedisi (1999), Kütahya Belediyesi Kültür Yayınları, Kütahya.

Luthi M. (2006), “*Masalın Efsane, Menkabe, Mit, Fabl ve Fıkra Gibi Türlerden Farkı*” (Çev. Sevgül Sönmez), Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar I. Hzl. M. Öcal Oğuz vd. Geleneksel Yayıncılık, Ankara, s. 349-353.

Ocak, A.Y. (1984), *Türk Halk İnançlarında ve Edebiyatında Evliya Menkıbeleri*, Ankara.

Ocak, A.Y. (1989), *Türk Folklorunda Kesikbaş*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara.

Orkun, H. N. (1943), *Türk Efsaneleri*, Çınar Yay. İstanbul.

Önal M. N. (2003), *Muğla Efsaneleri (Araştırma-İnceleme)*, Muğla Üniversitesi Yay. Muğla.

Önder, M. (1966), *Anadolu Efsaneleri*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay. Ankara.

Önder, M. (1995), *Efsaneleri-Destanları-Hikâyeleriyle Şehirden Şehre Anadolu*, İş Bankası Yayınları, Ankara.

Özen, K. (2001), *Sivas Efsaneleri*, Dilek Matbaası, Sivas.

Pala, İ. (2004), *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yayınları, İstanbul.

Pınar, M. (2004), *Çağlar Boyunca Gediz*, Eskigediz Belediyesi Kültür Yayınları -1-, Gediz.

Rayman, H. (2001), *Bayburt Efsaneleri*, Bayburt Belediyesi Kültür Yay., Bayburt.

Sakaoğlu, S. (2002), “*Masallar Hakkında Genel Bilgiler*” *Türk Dünyası Edebiyat Tarihi*, cilt 2, AKMB Yayınları, Ankara, s. 131.

Sakaoğlu, S. (2003), *101 Türk Efsanesi*, Akçağ Yayınları, Ankara.

Sakaoğlu, S. (2009), *Efsane Araştırmaları*, Konya.

Sepetçioğlu, M. N. (2005), *Türk İslam Efsaneleri*, İrfan Yayıncılık, İstanbul.

Seyidoğlu, B. (2005), *Erzurum Efsaneleri*, Erzurum Kitaplığı, İstanbul.

Taburoğlu, Ö. (2011), Kent Efsaneleri, Doğubatu Yayınları, Ankara.

Thompson, S. (1955), Motif Index Of Folk Literature, Indiana University Press, Bloomington.

Tunçoğlu, İ. (2008), Dünyada İlkler ve Sırlar Kenti Kütahya, Kütahya.

Türkmen, F. (1993), Sahada Folklor Derleme Teknikleri, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir.

Türktaş, M. M.(2012), *Denizli Efsaneleri*, Doktora Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

Yaldız, A. (2002), *Hayvanlarla İlgili Efsaneler*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Yağbasan, Y. K. (1991), *Malatya Efsaneleri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

Yazır, M. H. (2011), Kuran-ı Kerim Meali, İstanbul.

Yıldız, H. D. (1981), “Kütahya’nın Tarihçesi”, Atatürk’ün Doğumunun 100. Yılına Armağan, İstanbul, s. 35-51.

Kaynak Kişiler Listesi

Efsaneleri ekseriyetle büyüklerden ya da baba ve annesinden duyduklarını ifade eden kaynak kişilerle ilgili bilgileri sırasıyla; soyadı, adı, doğum yeri, yaşı, eğitimi, işi ve anlattığı efsane numarası olarak aşağıda belirttik.

Akbaş, İrfan; Domaniç, 35, üniversite mezunu, öğretmen:8, 74.

Akkan, Veli; Kütahya, 60, lise mezunu, esnaf: 58, 60.

Atakan, Şükrü; Kütahya, 75, lise mezunu, emekli: 56, 63.

Aydemir, Mehmet; Simav, 40, üniversite mezunu, öğretmen: 59.

Biol, Ahmet; Emet, 50, üniversite mezunu, öğretmen: 38, 39, 40,64.

Ceylan, Adnan; Kütahya, 51, yüksekokul mezunu, memur: 3, 4, 5.

Çakır, Celal; Tavşanlı, 76, ilkokul mezunu, emekli: 15, 18, 21.

Çakır, Cemile; Tavşanlı, 73, ilkokul mezunu, ev hanımı: 9, 10, 11, 12, 16, 17, 32.

Demirel, İsmail; Tavşanlı, 50, ilkokul mezunu, işçi: 33.

Demirkol, Mehmet; Tavşanlı, 54, üniversite mezunu, emekli: 26.

Doğan, Muzaffer; Domaniç, 60, ortaokul mezunu, emekli: 55, 67.

Doğanay, Hüseyin; Emet, 40, üniversite mezunu, öğretmen: 44.

Eker, Ahmet; Kütahya, 63, üniversite mezunu, memur: 37, 57.

Ertürk, Kadir; Tavşanlı, 32, lise mezunu, esnaf: 65.

Esen, Mülayim; Tavşanlı, 85, ilkokul mezunu, çiftçi: 54.

Gök, İbrahim; Tavşanlı, 47, lise, işçi: 72.

Göktaş, Sabiha; Tavşanlı, 52, ilkokul mezunu, ev hanımı: 45.

Göktaş, Osman; Tavşanlı, 52, ilkokul mezunu, çiftçi: 28.

Göktaş, Mehmet; Tavşanlı, 55, lise mezunu, emekli: 35.

Göktaş, Recep; Tavşanlı, 57, üniversite mezunu, emekli: 31.

Gökçek, Ali Osman; Tavşanlı, 56, üniversite mezunu, memur: 19.

Gündoğdu, Ramazan; Simav, 52, lise mezunu, esnaf: 46.

Kalay, Ali; Harmancık, 56, üniversite mezunu, memur: 24.

Kalın, Eda; Gediz, 28, üniversite mezunu, öğretmen: 2, 14.

Kalyon, Rıdvan; Kütahya, 60, yüksekokul mezunu, esnaf: 47, 75.

Karaduman, Ramazan; Simav, 53, üniversite mezunu, memur: 6.

Karaman, Halil; Tavşanlı, 58, lise mezunu, emekli: 62.

Küçük, İbrahim; Altıntaş, 58, lise mezunu, emekli: 73.

Kurteri, Recep; Tavşanlı, 32, üniversite mezunu, memur: 76.

Oğunday, Mehmet; Aslanapa, 61, lise mezunu, esnaf: 22, 25, 29, 41, 69.

Oğuz, İsmail Hakkı; Kütahya, 90, yüksekokul mezunu, emekli: 30, 36.

Özcan, Mehmet; Tavşanlı, 50, üniversite mezunu, öğretmen: 52.

Özdemir, Halil; Tavşanlı, 81, ilkokul mezunu, çiftçi: 7.

Sarı, Ali; Tavşanlı, 35, üniversite mezunu, öğretmen: 42.

Sarı, Fatma; Tavşanlı, 34, üniversite mezunu, öğretmen: 13.

Sezmiş, Arif; Tavşanlı, 50, ortaokul mezunu, çiftçi: 53.

Taşdemir, Mustafa; Simav, 65, ilkokul mezunu, emekli: 50.

Tutuk, Muhterem; Domaniç, 27, üniversite mezunu, memur: 34.

Usta, Halil İbrahim; Tavşanlı, 60, lise mezunu, emekli: 1, 49, 66.

Ünlü, Mehmet; Tavşanlı, 50, üniversite mezunu, öğretmen: 48.

EKLER

Ek 1: Metinler

1. Oluşum ve Dönüşümle İlgili Efsaneler

1.1. Taş Kesilme Efsaneleri

1. Gelin Kayası

Tavşanlı-Harmancık yolu üzerinde bulunan kayalığa verilen ‘gelin kayası’ ismi ile ilgili olarak anlatılan olay şu şekildedir:

İki gencin düğünü vardır ve kurulan gelin alayı Harmancık yolu üzerinde bulunan erkek evine doğru yola çıkar. Bu sırada bir yandan da erkek evinde, düğüne gelen misafirlere ikram için gözleme yapılır. Gelin alayının erkek evine geldiği esnada gözleme yapan kadınlardan biri çocuğunun altını gözleme ile temizler ve bir anda herkes taşa dönüşür.

Halil İbrahim USTA

60/ilkokul/emekli

2. Taş Olan Kadın

Çavdarhisar ilçesinde Bizans döneminden kalma başsız bir kadın heykeli için anlatılan olay şu şekildedir:

Bizans döneminde Arizona antik kentinde yaşayan bir kadın, altını pisleten çocuğunun temizliğini heybesinde bulunan yufka ile yapar. Nimetin bu işte kullanılmasından olsa gerek, kadın bir anda taş olur.

Eda KALIN

28/üniversite/öğretmen

3. Beşik Kaya

Hisarcık ilçesinde bulunan ve sallanan beşik görünümünde olan kaya ile ilgili olarak şu olay anlatılır:

Kadının biri kayalıkların üzerinden bebeğini uçuruma düşürür. Daha sonra kadın Allah'a "Beni de taş et Allah'ım" diye dua eder. Kadının bu duası kabul olur ve kadın taşa dönüşür. O taş hala Hisarcık'ta bir kayanın üzerinde bir beşik gibi sallanır fakat hiçbir şekilde yere düşmez.

Adnan CEYLAN

51/yüksekokul/memur

4. Gelin Kayalığı

Hisarcık ilçesinde bulunan ve ‘gelin kayalığı’ ismi verilen yer ile ilgili olarak anlatılan olay şöyledir:

Bir kızı çok eski zamanlarda zorla, müslüman olmayan bir gence vermek isterler. Sonunda kızın babası, kızı gence verir; düğün dernek kurulur. Gelin alayı şuanki gelin kayalığı denen yere geldiğinde, kız Allah’a dua eder: “Allah’ım müslüman olmayan biriyle evleneceğime taş olayım.” Bu dua üzerine kim var kim yoksa taş olur. O günden bugüne burası gelin kayalığı olarak anılır.

Adnan CEYLAN

51/yüksekokul/memur

5. Papaz ve Davul Kaya

Hisarcık ilçesinde şuan gelin kayalığı diye bilinen yerin tam karşısında bulunan kayalıklarla ilgili anlatılan olaya göre:

Gelin Kayalığı'nın tam karşısında yer alan bu kayalıkta, erkek tarafının davulcusu ve bir papaz, gelin alayının gelmesini bekler. Gelin alayı geldiğinde, gelinin Allah'a dua etmesiyle davulcuyla beraber papaz da taş olur. Sözü edilen bu davul kayanın içine girilip taş ile vurulduğunda davul sesi duyulur.

Adnan CEYLAN

51/yüksekokul/memur

6. Taş Olan Çocuklar

Gediz ilçesinde birbirine yapışık şekilde bulunan çocuk heykeli hakkındaki rivayet şöyledir:

İki kadın iki çocuğuyla beraber çamaşır yıkamaya giderler. Bir kadın çamaşır yıkarken diğeri yufka yapar. Çocuklar tuvalete gideceklerini annelerine söyler. Anneleri çocuklara tuvalet sonrasında nasıl temizlik yapacaklarını öğretir. Çocuklar tuvalete giderler ama annelerinin öğütlerini dinlemezler. Yufka ile altlarını temizleyince ikisi birden taş olur.

Ramazan KARADUMAN

53/üniversite/memur

1.2.Pınarların ve Derelerin Oluşumuyla İlgili Efsaneler

7. Balıklı Suyu

Sarı İsmail diye bilinen Allah dostunun kerametiyle ortaya çıktığı söylenen suyla ilgili anlatılan olay şöyledir:

Tavşanlı ilçesinde Sarı İsmail denen Allah dostunun yanında bir kız yaşar. Bu kız Sarı İsmail'in hizmetlerini görmektedir. Kız, su almak için eve hayli uzak olan çeşmeye gidip gelmektedir. Sarı İsmail, kızın su getirmekten yorgun düştüğünü görür ve kızın yorgun düşmesine dayanamaz. Bunun üzerine keramet sahibi Sarı İsmail'in asasını yere vurmasıyla yerden suyun fişkırması bir olur.

Halil ÖZDEMİR

81/ilkokul/çiftçi

8. Ilıcaksu Sarıkız

Domaniç ilçesinde ünü herkesçe duyulan, bilinen Ilıcaksu (Sarıkız) ile ilgili anlatılan olay şöyledir:

Güzelliği ile etrafa nam salan Sarıkız ile evlenmek isteyenler çoktur fakat Sarıkız'ın evlenmek gibi bir düşüncesi yoktur. Bir süre sonra Sarıkız hakkında ileri geri konuşanlar olur. Bunun üzerine Sarıkız'ın ağabeyleri onu Domaniç'te bir hocanın yanına bırakırlar. Sarıkız, hoca ve karısıyla birlikte yaşamaya başlar. İlerleyen zamanlarda Sarıkız'ın akşamları ortadan kaybolması hocayı tedirgin eder ve ağabeylerine haber eder. Ağabeyleri hemen yola çıkıp gelirler. Gelir gelmez Sarıkız'ın odasına girerler ama odada bulamazlar. Ağabeyleri aramaya başlar Sarıkız'ı. Çok geçmeden Sarıkız'ı ve yanındaki 40 kızını ibadet ederken bulurlar. Sarıkız ve 40 kız sırlarının ortaya çıkmasından dolayı ortadan kaybolurlar. Daha sonra kayboldukları yerden su çıkmaya başlar. O günden sonra bu yerin adı Sarıkız olarak kalır ve kaynayan suda beliren her su kabarcığı Sarıkız ile 40 kızın nefesi olarak bilinir.

İrfan AKBAŞ

35/üniversite/öğretmen

2.Hayvanlarla İlgili Efsaneler

2.1.Kuşlarla İlgili Efsaneler

9. Karganın Uğursuzluğu

Kargayla ilgili olarak anlatılan ve onun uğursuz bir hayvan oluşundan bahsedilen olay şu şekildedir:

Kadının biri, katıldığı mevlit sonrasında evine dönmek üzere yola çıkar. Dönüş yolunda önüne ala bir karga çıkar ve kadına bakarak üç defa öter. Kadın bir anlam veremez, yoluna devam eder. Kadın eve ulaştığında çok sevdiği bir yakınının ölüm haberini alır. Bu ölüm haberini aslında karga öterek vermiştir.

Cemile Çakır

73/ilkokul/ev hanımı

10. Kumru Kuşu

Kumru kuşunun insanlar nezdindeki kutsallığının kaynağı ile ilgili olarak anlatılan olay şu şekildedir:

İki küçük kardeş annelerinin ölümü üzerine öksüz kalırlar. Babaları daha sonra başka bir kadınla evlenir. Üvey anneleri bu iki masum yavruya iyi davranmamaktadır. Bu sebepten çocuklar üvey annelerinden çok korkarlar. Bir gün çocuklardan biri, oyun oynadığı sırada şişede bulunan yemek yağını düşürerek kırar. Şişedeki yağ, olduğu gibi yere dökülür. Çocuklar, üvey annelerinin hışmından korkar. Bu korkuyla Allah'a dua ederler. Bu dua neticesinde bu iki çocuk Allah tarafından kumru kuşuna dönüşür.

Cemile Çakır

73/ilkokul/ev hanımı

11. Karga'nın İşgüzarlığı

Kargayla ilgili olarak anlatılan ve ölenin cesedinin 40 gün sonra çürümesiyle ilişkilendirilen olay şu şekildedir:

Allah, cenazeler kırk gün dursun da kırk günden sonra çıksın diye kargayla haber yollar. Karga haberi doğru iletmez ve cenazelere “kırk gün durup kırk günden sonra çatlayacaksınız” der. Karga bunun üzerine cezalandırılır ve senede kırk gün su içmez.

Cemile Çakır

73/ilkokul/ev hanımı

2.2.Diğer Hayvanlarla İlgili Efsaneler

12. Misafiri Sevmeyen Annenin Sonu

Bir kadının, misafire hürmet etmemenin karşılığı olarak domuz suretine dönmesiyle ilgili olarak anlatılan olay şu şekildedir:

İhtiyar ve muhtaç görünen adam bir eve misafir olmak ister ve bir evin kapısını çalar. Kapıyı açan kadın, adamın haline bakar, onu aşağılar, eve almaz. Bunun üzerine kadının cezalandırılması için adam, Allah'a dua eder. Bir süre sonra aynı adam eve geri gelir. Bu sefer adama kapıyı, kadının oğlu açar ve adamı eve alır. Adam bakar ki kadın, domuz suretine dönmüş. İhtiyar adam, geri çevrilmediği için olsa gerek yine Allah'a dua eder. Domuz suretine dönen kadın, tekrar eski haline döner.

Cemile Çakır

73/ilkokul/ev hanımı

13. Şehit Balıklar

Tavşanlı ilçesinde Balıklı Havuzu'nda bulunan balıklarla ilgili olarak anlatılan olay şu şekildedir:

Balıklı Havuzu'nda bulunan balıkların şehit olduğuna inanmayan bir sarhoş adam varmış. Bunu etrafındaki halka da söylemiş ama kimse itimat etmezmiş bu adama. Bunun üzerine sarhoş adam, haklılığını ispatlamak için balıkları bir tava içerisinde pişirmeye kalkar ama balıklar tavada pişmez. Daha sonra balıkları çöpe atacak olur ama bu sefer de evde yangın çıkar. Yangında sarhoş adam ölür, balıklar ise çoktan havuza geri dönmüşlerdir.

Fatma Sarı

34/üniversite/öğretmen

14. Tılsımlı Sivrisinek

Çavdarhisar ilçesinde Bizans döneminden kalma hazineleri bulmaya çalışanların akibetiyle ilgili anlatılan olay şu şekildedir:

Çavdarhisar'da Bizans'tan kalma hazineleri arayan iki adam derinliği 30 metreyi bulan bir kuyuya iner. Kuyuya indiklerinde hazineyi bulurlar. Adamlardan bir tanesi altınları heybesine doldurmaya başlar. Bu sırada bir sivrisinek ortaya çıkar ve adamın ağzından, burnundan girer. Adam bir anda oracıkta ölür. Bunu gören diğer adam kaçır, kurtulur. Adamı öldüren sineğin tılsımlı olduğu kabul edildiğinden, bir daha o kuyuya inen olmaz.

Eda Kalın

28/üniversite/öğretmen

3.Olağanüstü Varlık ve Olaylarla İlgili Efsaneler

3.1.Cinler ve Şeytanlarla İlgili Efsaneler

15. Işıklı Cinler

Yılın belli zamanlarında Tavşanlı ilçesi Altınova köyünde köylülerin, fener ışıklarıyla etrafı aydınlatan ve tef ile dümbelek sesleri çıkartan varlıkları sabaha karşı gördüklerine dair efsane şu şekildedir:

Sabah namazı vaktine yakın bir zamanda uyanan adam, dışarıdan bir gürültü geldiğini fark eder. Camdan baktığında sanki ellerinde fener varmış gibi ışık saçarak ve gürültü çıkararak karanlıkta yürüyen fakat insana benzemeyen varlıklar görür. Bir süre öylece yürürler sonra birden ortadan kaybolurlar. Bu olay cinlerin eğlencesi olarak kabul edilir. Bu varlıkları görenlerin göğe yükseldiğine ve birebir karşı karşıya kalırsan da aklını kaybedeceğine inanılır.

Celal Çakır

76/ilkokul/emekli

16. Küçük Abdeste Oturan Kadın

Cin ve Őeytanların pek tekin olmayan yerlerde yaŐadığına ve rahatsız edildiklerinde kendilerini rahatsız edeni de sıkıntıya soktuklarına dair anlatılan bir başka efsane Őyledir:

Cuma namazı saatinde tarlada çalışan kadının küçük abdesti gelir. Bunun zerine küçük abdestini yapmak ister. Yapacağı esnada kadın, an sesleri duymaya başlar. Bacaklarına anlam veremediği Şeyler dolanır. Karşısında garip varlıklar görür. Kadın daha fazla dayanamayarak bayılır.

Cemile akır

73/ilkokul/ev hanımı

17. Kle Beveden Kadın

Cinlerin ve Őeytanların pek tekin olmayan ortamlarda bulunmasına dair; bir kadının kle bevletmesi sonucu başından geçtiği söylenen olay Őyledir:

Köyün çamaŐırlıĐında çamaşır yıkayan kadınlardan biri küçük abdestini, çamaŐırları yıkamak için kullandıkları kle yapar. Kadına oracıkta inme iner, bir daha konuşamaz olur.

Cemile akır

73/ilkokul/ev hanımı

18. Çepişin Dile Gelmesi

Cinler ve Őeytanların hayvan kılığına girerek konuştuklarına dair anlatılan efsane Şu Şekildedir:

Tavşanlı'ya bağlı Erikli köyü tarafından bir adam atı ile giderken yolda bir çepiş (keçi) görür. Sahipsiz olduğunu düşünerek atına alır. Adam, çepişin dişi mi erkek mi olduğunu içinden geçirir. Adam aklından geçirirken bir anda çepiş dile gelir "Sakın ha yoklama eline dolacak kadar" der. Adam korkudan ne yapacağını bilemez, çepişi attan atar. Adamın attan attığı çepiş bir anda ortadan kaybolur.

Celal Çakır

76/ilkokul/emekli

19. Kambur Adam

Hamam gibi yerler nezih olmayan ortamlardan kabul edildiğinden buraların cinler ve şeytanlar tarafından kullanıldığına dair anlatılan efsane şu şekildedir:

Köyün birinden bir kambur adam Moymul Hamamı'na gelir. Kamburluğu yüzünden neredeyse iki büklümdür bu adam. Hamama geldiğinde kimsecikler yoktur. Bir müddet sonra adamın bulunduğu yerde garip varlıklar şarkı söyleyerek ortaya çıkar. Bir süre sonra kambur adam da onlara katılır, hep beraber oynarlar. Oyun esnasında bu adamın kamburluğu fark edilir. “ Seni sırtındaki bu yükten kurtaralım daha güzel oyna ” derler. Kambur adam sırtındaki yükten kurtulur ve güneşin doğmasıyla birlikte hamamdan çıkar.

Ali Osman Gökçek

56/üniversite/memur

3.2.Tayy-i Mekan Motifiyle İlgili Efsaneler

20. Paşam Sultan

Kütahya'da dönemin Paşa'sı ile Eskici Baba olarak bilinen Allah dostu arasında geçen olay şöyle rivayet edilir:

“Kütahya'da Eskici Baba diye tanınan kendi halinde, dükkanından pek dışarı çıkmayan, gelen müşterileriyle yakından ilgilenen ve sözü dinlenen ayakkabı tamircisi esnaf varmış. Ancak bu gönül adamının cuma namazlarına gittiğini gören pek yoktur fakat dükkanında da cuma namazı vaktinde bulunmazmış. Herkes merak eder olmuş Eskici Baba'nın cuma vakti ne yaptığını. Eskici Baba'nın esnaf komşuları dönemin paşasına yani valisine giderler ve bu durumu anlatırlar. Paşa da bir müddet sonra Eskici Baba'nın dükkanına gelir ve sözü cuma namazına getirir. Paşa : “Baba darılmazsan bana söyler misin? Cuma vakti ne yaparsın?” Bunun üzerine Eskici Baba: “Paşam bir cuma vakti tekrar dükkanıma buyursanız” der. Sonra bir cuma vakti Paşa dükkana gelir. Eskici Baba iş önlüğünü üzerinden çıkarır, büyükçe bir dolabın kapağını açar ve Paşa'ya dönerek: “Paşam buyurun içeri girin sizinle bir yolculuğa çıkacağız, lütfen gözlerinizi kapayın” der. Paşa söylenilene yapar ve bir süre sonra Paşa gözlerini açar. Paşa gözlerini açtığı anda hayretler içinde kalır zira Mekke'ye gelmişlerdir. Burada beraber cuma namazlarını kılarlar. Paşa şaşkınlıkla Eskici Baba'ya dönerek: “Baba rüyada mıyız?” der. Eskici Baba : “Hayır, gerçeğin ta kendisindeyiz” der. Paşa, Eskici Baba'ya, damadının burada asker olduğunu ve onu görmek istediğini söyler. Eskici Baba'yla beraber damadının evine giderler, kapıyı Paşa'nın kızı açar. O da şaşkınlık içinde babasının buraya nasıl geldiğini sorar. Paşa ise “Bir şey sorma” der. Bir müddet kaldıktan sonra Eskici Baba, vaktin bittiğini ve gözlerini kapatmasını söyler Paşa'ya. Bir anda tekrar kendilerini Kütahya'da bulurlar. Dükkana geldiklerinde meraklı kalabalık bu durumu sorar. Eskici Baba ve Paşa bir rivayete göre bu sırrı açıkladıkları için orada ruhlarını teslim ederler. Bir rivayete göre de uzun süre yaşarlar ve vasiyetleri gereği yan yana defnedilirler” (Tunçoğlu, 2008:128).

21. Aşa Garı

Allah dostu diye görülen zatların kerametlerinden biri de aynı zaman içerisinde farklı mekanlarda bulunmalarıdır. Bir başka ifadeyle bu, tayy-i mekan halidir. Bununla ilgili olarak anlatılan efsane şu şekildedir:

Köyün birinde Aşa Garı diye bilinen bir kadın yaşarmış. Herkes bu kadının kötü yola saptığını, iffetini kaybettiğini söyler dururmuş. Yine aynı köyden biri o yıl hacca gitmiş. Köylü, hacca gittiğinde Aşa Garı'nın da orada olduğunu görür ve çok hicap duyarak şaşırır. Köyüne geri dönen köylü, Aşa Garı'nın köyden hiç ayrılmadığını öğrenir. Bunun üzerine adam bütün olup biteni anlatır köylüye. Bunu duyan herkes, anlatılanlar karşısında utanır, Aşa Garı'dan af diler.

Hâlen insanlar yağmur duası için Aşa Garı'nın mezarının olduğu yer diye düşünülen alana gidip dua ederler.

Celal Çakır

76/ilkokul/emekli

3.3.Rüyada Haber Verme ile İlgili Efsaneler

22. Ana Sultan

Yıldırım Beyazıt'ın iltifatına mazhar olmuş Ana Sultan'ın manevi yönüne dair anlatılan olay şu şekildedir:

Ana Sultan'ın türbesi yapıldıktan sonra hazine arayan bir adam bu türbeyi kazar. Adamın hazine arayışı sonuçsuz kalarak, eli boş bir şekilde evine geri döner. Adamın o gece rüyasına Ana Sultan girer. Ana Sultan, adama; mezarı kazarken kolunu kanattığını ve abdestini bozduğunu söyler. Adam, korkuya kapılarak hemen türbeye gider. Ana Sultan'a abdest aldırır ve türbenin zarar verdiği bölümünü de tekrar yapar.

Mehmet Oğunday

61/lise/esnaf

4. Açıklayıcı Efsaneler

4.1. Yerleşim Yerleriyle İlgili Efsaneler

23. Kütahya'nın İsmi

Kütahya'nın ismiyle ilgili anlatılan efsane şöyledir:

“Çömlekçi dul bir kadın çanak çömlek pazarına gidermiş. Getirdiği birbirinden güzel testileri, çanakları, vazoları kısa zamanda satar köyüne dönermiş. Öyle ki müşterileri kadının yolunu gözler, satın alabilmek için etek dolusu para harcarlarmış. Şehirdeki çanak çömlek ustaları bir türlü onun gibi çömlek yapamazlarmış. Neredeyse iflas edecek duruma gelmişler. Bir gün toplanıp bu kadını pazar dönüşü gizliden takip etmişler. Kadın bugünkü Kütahya'nın bulunduğu yere gelmiş, küçük bir tepeden heybesine toprak doldurmuş ve geri dönmüş. Bu olaydan sonra bütün çanak çömlekçiler buraya toplanıp atölyeler açarak bir şehir kurmuşlar. Bu şehre de seramik şehri anlamına gelen 'seramorum' demişler. Sonrasında ise Friglerin şehre hakim olmasıyla 'kotiaeon' ismini almış. Türklerin şehri ele geçirmesiyle şehir 'Kütahya' ismini almış” (Tunçoğlu, 2008:125).

24. Tavşanlı'nın İsmi

Tavşanlı'nın ismine dair anlatılan olay şöyledir:

Yıldırım Beyazıt Germiyoğlu Beyliği'ne damat olduktan sonra sık sık Tavşanlı Ovası'na ava gelir, burada ok atardı. Bu avlarda çokça tavşanın avlanması üzerine Yıldırım Beyazıt buraya, tavşanı bol anlamında olan 'Tavşanlı' ismini verir.

Ali Kalay

56/üniversite/memur

25. Enne Köyü İsmi

Enne Köyü'nün ismine dair rivayet edilen olay Şu Şekildedir:

Kütahya Kalesi'nin yapımı esnasında kalenin hükümdarı, mahiyetindeki insanlara Nemrut Dağı'ndan devasa büyüklükteki kayaları getirtmiŐtir. Bunu, o devrin dev b y kl ğindeki insanları, yan yana dizilerek, taşları elden ele taşımak suretiyle yapmışlardır. Bu anlatılan olaydan mütevellid 'elden ele' zamanla 'enne'ye dönüşerek köyün Şuanki ismi haline gelmiştir.

Mehmet Oğunday

61/lise/esnaf

26. Devekayası Köyü İsmi

Devekayası Köyü'nün ismi ile ilgili anlatılan olay şöyledir:

Burası, Osmanlı Devleti zamanında kervanların yol güzergahında bulunan bir köydür. Bu sebepten, köye uğramayan kervan neredeyse yok gibidir. Bir gün, yine bir kervan uğrar. Kervanın konaklamayı tamamlayıp yola koyulduğu sırada bir deve, kervandan ayrılarak kayalıklardan yere düşer. Devenin ölümü sonrası köy, deve ile anılmaya başlar. Zamanla köyün ismi 'Devekayası' olarak kalır.

Mehmet Demirkol

56/üniversite/emekli

27. Aliköy İsmi

Tavşanlı'ya bağılı Aliköy'ün ismi ile ilgili olarak anlatılan efsane şu şekildedir:

Süleyman Şah'ın Anadolu'ya gönderdiği Türkmenler'den olan Kemal Sultan ve beraberindekiler şuan Aliköy'ün bulunduğu alana gelirler. Kemal Sultan'la beraber gelenler burayı beğenmezler. Böyle bir yere köy konmaz derler. Burasının kurak bir yer olduğunu söylerler. Kemal Sultan ise burası âlâ köy olur der ve asasıyla birkaç yeri işaret eder. Etrafindakiler Kemal Sultan'ın işaret ettiği yerleri kazar. Kazılan her yerden su çıkar. Böylece Kemal Sultan'ın dediğı âlâ köy, zamanla 'Aliköy' ismini alır (Coşkun, 1997: 285)

4.2.Tabiat Unsurlarıyla İlgili Efsaneler

28. Bayramiç Tepesi

Bayramiç Tepesi olarak bilinen yer ile alakalı olarak inanılan ve icra edilen olay Şu Şekildedir:

Bayramiç Tepesi'ne insanlar yağmur duası maksadıyla giderler. İlk olarak adaklık kurban keserler ve akabinde dua ederler. Sonra da birbirlerini ıslayarak tepeden ayrılırlar. Bir sũre beklendikten sonra yağmurun yağdığına herkes Şahit olur.

Osman Göktaş

52/ilkokul/çiftçi

4.3.Sularla İlgili Efsaneler

29. Dönerler Kuyusu

Kütahya'da Mevlevilik ile anılan Dönerler Cami'sinin içerisinde bulunan kuyu suyunun şifa kaynağı olduğuna dair anlatılan rivayet şu şekildedir:

Şuan hala ibadete açık olan Dönerler Cami, ezanın Türkçe okutulmaya başladığı yıllarda ibadete kapatılır. İbadete kapatılmasıyla beraber cami içerisinde bulunan su kuyusu kurur. Caminin daha sonra ibadete açılmasıyla kuruyan su tekrar kaynamaya başlar. Bu olay üzerine, caminin tam ortasında yer alan bu kuyudan çıkan su şifa kaynağı olarak kabul edilir. Su içilmeden önce neye niyet edilirse o isteğin yerine geleceğine inanılır.

Mehmet Oğunday

61/lise/esnaf

30. Aksu Efsanesi

Selçuklu Devleti zamanında Konya Beyi'nin, hasta kızını Kütahya'ya şuan ki Aksu mevkiine göndererek, kızın burada şifa bulduğuna dair anlatılan olay şu şekildedir:

Selçuklu Devleti'nin son zamanlarında Konya'da bir Bey'in, güzelliği dillere destan bir kızı varmış. Bu kız hastalığa tutulmuş, gündün güne sararıp solmuş. Bey'in bu halini gören perdecisi, Bey'e "Kızı Kütahya'daki Aksu'ya gönderelim, orada şifa bulacaktır" der. Bey bu teklifi kabul eder ve kızını Kütahya'ya gönderir. Bey'in kızı için Aksu Tepesi'nde çadır kurarlar. Bir müddet sonra Aksu'nun suyu ve havası şifa olmaya başlar. Küçük Hanım'ın geldiği günden itibaren iştahı açılmış ve gittikçe güçlenmeye başlamıştır. Küçük Hanım evine döndüğünde, Bey kızını tanıyamaz. Şifa veren bu Aksu'ya, Bey hemen bir köşk yaptırır.

İsmail Hakkı Oğuz

90/yüksekokul/emekli

31. Ilıca Sarıkız

Ilıca Sarıkız diye bilinen hamam ile alakalı anlatılan olay şu şekildedir:

Ilıca Sarıkız'a insanlar hekimlerin iyi edemediği hastaları getirir. Hastayı "Ya dirilsin dirilere, ya ölsün ölülere karışsın, iki rahmetten birine kavuşsun" diye hamama bırakırlar. Hamamda el ayak kesilince Sarıkız ortaya çıkar, iyi olacak hasta ise havanda türlü baharatlar döğer, vücuduna sürer. Eğer iyi olmayacaksa, Sarıkız hastanın kollarından tutup suya çeker. Sabah olunca da hastanın ölü bedeni suyun üzerine çıkar.

Recep Göktaş

56/üniversite/emekli

32. Kocapınar

Tavşanlı Altınova Köyü'nde kutsallığına inanılan pınarla (su) alakalı anlatılan efsane şöyledir:

Kocapınar diye bilinen uzunca havuzu olan çeşmenin herhangi bir yerine bıçak ve tarak bırakılır. Daha sonra evliliğinin ilk gecesinin akabinde gelin buraya getirilerek gözleri bağlanır ve bıçak veya tarağı bulması istenir. Eğer tarağı önce bulursa kızı, bıçağı önce bulursa oğlu olacağına kanaat getirilir.

Cemile Çakır

73/ilkokul/ev hanımı

4.4.Ağaç, Orman ve Bitkilerle İlgili Efsaneler

33. Mehmetçik Çamı

Türk kültüründeki ağaç kültürüne dair örnek olabilecek bir efsane de şöyledir:

Tavşanlı'nın Vakıfköyü'nde Kurtuluş savaşı sırasında elinde çam filiziyle şehit düşen bir asker vardır. Bu askerin şehit olduğu anda elinde bulunan çam filizi askerin mezarı başına dikilir. Bu çam filizi dallanıp budaklanmadan göğe doğru yükselir ve tohumlarından bir orman meydana gelir. Daha sonra bu orman 'Mehmetçik Çamları' diye anılır. Bu ağaçlardan kesmek kesene uğursuzluk getirdiğinden dokunulmaz.

İsmail Demirel

50/ilkokul/işçi

34. oban Murat amı

Türk kültüründeki aēa kültüne örnek olabilecek bir baēka efsane de Şu Şekildedir:

Domaniç daēlarında yaēayan oban Murat diye bilinen Murat Dede köye hiç inmezmiē. Aēaları ve hayvanları dost edinmiētir. Bir gün köyden muhtarın karısı gelerek, muhtarın ldēn söyler. Köylüler, muhtarı sevmediēinden köye gömülmesini istemez bu yüzden kadın da Murat Dede'den yardım ister. Murat Dede kadını geri çevirmez. Dua ederek, bir am aēacının altına muhtarı gömerler. Bir süre sonra köylüler, muhtarı cennette görür. Köylüler bu durumu kadına sorar. Kadın da bu rüyaya anlam veremeyerek Murat Dedeye sormak için daēa çıkar. Murat Dede'ye durumu anlatır. Murat Dede de cenazeyi gömerken "Allah'ım bu zamana kadar ben senin misafirlerine baktım, sen de bu misafirime bak diye dua edip, amin dedim" der. Bunu duyan kadın, köylüye durumu anlatır. Köylü, Murat Dede'nin Allah dostu olduēunu anlar. O olaydan sonra artık Murat Dede hürmet görmeye baēlar. Onun aēıladıēı çamları kesmezler, onun aēıladıēı am aēalarının altında mevlitler okuturlar.

Muhterem Tutuk

27/niversite/memur

35. Alfat Taşlama

Türk kültürü içerisinde ağaçların ululuğundan, kutsallığından hareketle anlatılan efsane şu şekildedir:

Erkek çocuğu olmayan kadınlar, Tavşanlı ilçesi Altınova Köyü'nde bulunan alfat ağacının olduğu yere gelerek ağacı taşlar. Kadınlar taş attığı sırada “Kızı koydum alfata taşladım, oğlana başladım” nakaratını söylerler. Bir müddet sonra ağacı taşıyan kadınların erkek çocuğu olur.

Mehmet Göktaş

55/lise/emekli

4.5.Yer Adlarıyla İlgili Efsaneler

36. Gelin Boğan

Kütahya il merkezinde yer alan gelin boğan mevki olarak bilinen yere, bu ismin verilmesiyle ilgili şu efsane anlatılmaktadır:

Zamanın birinde birbirini çok seven iki insanın düğün merasimi yapılmış. Merasim esnasında gelinin oğlan evine götürülmesi için gelin alayı kurulur. Gelin alayı şu an Kütahya Kalesi içinde bulunan döner gazino tarafına doğru yola çıkar. Gidilen yol iki büyük mezarlığı ortadan ikiye ayırırmış. Bu yüzden iki mezarlık arasında yol iyice daralmış. Tam bu dar yoldan geçerken gelin arabasını çeken atlar, bir anda ürker ve gelin arabası biraz ilerideki kayalıkların oradan uçuruma düşer. Gelin arabası, içindeki gelin kızla beraber yok olur. Bu olay sonrası buraya gelin boğan denilir.

İsmail Hakkı Oğuz

90/yüksekokul/emekli

37. Gelin Kayalığı

Kütahya-Gediz yolu 20. km'de bulunan ve gelin kayalığı mevki olarak bilinen yerin isminin verililişiiyle ilgili olarak anlatılan olay şöyledir:

Bir gelin alayının oğlan evine götürüldüğü sırada atlar, şuan bir tarafı çukur olan bir tarafı da kayalık olan mevkide nedendir bilinmez, ürker ve şahlanır. Gelinin bulunduğu araba uçuruma düşer. Gelin, sevdiğine kavuşamadan bu dünyadan göçer. Bu olaydan sonra her yıl arabanın uçuruma yuvarlandığı gün; gelin, gökyüzünden paraşütle iner gibi gelinliğiyle yere iner.

Ahmet Eker

63/üniversite/memur

38. Eğrigöz Dağı

Eğrigöz Dağı ve Kalesi'nin bu isimle anılmasıyla ilgili olarak anlatılan olay şu şekildedir:

Sarp kayalık ve dört bir yanı uçurumla kaplı bir yere kurulmuş olan kalenin hükümdarı, adamlarıyla beraber yiyecek içecek ihtiyacını karşılamak için haftada bir Çavdarhisar'a gelirlermiş. Hükümdarın bir gözü kör olduğundan onun geldiğini gören esnaflar "Bakın yine geliyor körgöz" derlermiş. Zamanla 'körgöz'ün kalesi' olarak bilinen kale 'eğrigöz' olarak anılmaya başlar. Sonraları kalenin bulunduğu dağa da Eğrigöz Dağı denilmeye başlar.

Ahmet Birol

50/üniversite/öğretmen

39. Kanlı Kuyu

Eğrigöz Kalesi'nde bulunan derin bir çukura 'kanlı kuyu' ismi verilmiştir. Bu ismin verililiyle ilgili olarak anlatılan olay şu şekildedir:

Fatih Sultan Mehmet Döneminde Eflak Prensi olan Vlad Tepes ve beraberinde 30 askeri Eğrigöz Kalesi'nde hapsedilmiştir. Bu 30 asker, kale içerisinde bulunan kuyuya atılarak öldürülür. Bu olay sonrası bu çukurun ismi 'kanlı kuyu' olarak kalır.

Ahmet Birol

50/üniversite/öğretmen

40. Kılıç Kaya

Üzerinde Eğrigöz Kalesi'nin bulunduğu devasa kayanın, hemen yanı başındaki kayadan ayrılışıyla alakalı rivayet edilen olay şu şekildedir:

Eğrigöz Kalesi sarp bir kayalığın üstünde kuruludur. Kale kurulmadan önce, bu kaya tek parça halinde olan devasa bir kayaydı. Rivayete göre Hz. Ali gelir ve tek kılıç darbesiyle bu devasa kayayı ortadan ikiye böler. İki parçadan birine 'eğrigöz kalesi' yapılır. Bir diğer parçası da 'kılıç kaya' olarak kalır.

Ahmet Birol

50/üniversite/öğretmen

41. Sultanbağı

Kütahya il merkezinde Sultanbağı olarak bilinen mevkinin ismi ile ilgili efsane şöyledir:

Germiyanoğlu Beyliği'ne damat olan Yıldırım Beyazıt, kendine ait bir bina yapılmasını emreder. Bunun üzerine o zamanlar bağılık bahçelik olan bir yere güzel bir bina yapılır. Yıldırım Beyazıt, yaz aylarında buraya gelerek konaklar. O günden bu yana burası sultanın bağı yani 'Sultanbağı' olarak anılır.

Mehmet Oğunday

61/lise/esnaf

4.6.Aşk ve Sevgi İle İlgili Efsaneler

42. Balıklı

Tavşanlı ilçesinde Balıklı Havuzu diye bilinen havuz ve içindeki balıklarla ilgili olarak anlatılan efsane şöyledir:

Zamanın birinde birbirine aşık iki nişanlı genç varmış. Bu iki genç her gün havuz başında buluşurlarmış. Bir gün oğlanın askerliği Çanakkale'ye çıkar. Oğlan ile kız son kez havuz başında buluşurlar. Oğlan kıza “Eğer şehit olur da geri dönmezsem, her gün bu vakitte buraya gelirsin. Rabbim beni buraya balık yapsın, seni böylece her gün görmüş olurum” der. Oğlan Çanakkale'ye gider, bir süre sonra şehit haberi gelir. Kız da oğlanın dediği gibi her gün aynı vakitte bu havuza gider, suya bakıp dua eder. Havuzun adı da ‘Balıklı’ olarak kalır.

Ali Sarı

35/üniversite/öğretmen

43. Kız Tokaç Attı

Tavşanlı ilçesinde bulunan ‘Yaylacık Ormanları’nda kurulmuş obada yaşandığı söylenen efsaneleşmiş aşk hikayesi şöyledir:

Yaylacık Ormanları’nda büyük bir oba kuruludur. Bu obada yaşayan kız, bir delikanlıya aşık olur fakat delikanlının bundan haberi yoktur. Annesi kızıdan bu sevdadan vazgeçmesini ister zira obada bulunan ulu çamın üzerinden çamaşır tokacını geçirmesi gerekir. Annesi kızının bu ulu çamdan tokacı geçiremeyeceğini düşünür. Kız ümitsizliğe kapılır ancak delikanlının bu sevdadan haberi olduğunu duyunca kızın fikri değişir. Kızın tokacı atmaya karar vermesi üzerine obaya haber salınır. Oba sakinleri ulu çamın etrafında büyük bir merakla kızın tokacı atmasını bekler. Kız, tokacı atmadan evvel dua eder: “Allah’ım beni horandama mahçup etme.” Duadan sonra kız, ulu çamın önünde toplanan kalabalığın gözü önünde tokacı ulu çamın üzerinden geçirir. Delikanlı bunun üzerine kızla evlenmeyi arzular fakat Yunan’a karşı cepheye gitmek zorundadır. Delikanlı hazırlanarak yola çıkar. Kız yola koyulan delikanlıya “ seni ölünceye kadar bekleyeceğim” diyerek bağırır. Kız ulu çamın altında delikanlıyı bekler ama cepheden dönen olmaz (Coşkun, 1997: 276).

5.Dini Efsaneler

5.1.İzlerle İlgili Efsaneler

44. Hz.Ali'nin Atı Düldül'ün Ayak İzi

Eğrigöz Kalesi ile ilgili olarak; Hz. Ali'nin atının ayak izinin halen Eğrigöz Kalesi'nde bulunduğu dair anlatılan bir başka efsaneye göre: Hz. Ali devasa büyüklükteki kayayı, kılıcı ile ikiye ayırdığında yanında atı da vardır. Kılıcını atının üzerindeyken sallar, bu sırada atının ayak izi de kayaya geçer. Bugün hala bu iz görünür biçimde ortadadır.

Hüseyin Doğanay

40/üniversite/öğretmen

45. Fatma Ana'nın Ayak İzi

Tavşanlı ilçesi Altınova Köyü'nde Peygamberimizin kızı Hz. Fatıma validemizin ayak izinin olduğuna dair anlatılan olay şu şekildedir:

Altınova Köyü Akkaya mevkiinde bulunan kayanın üzerinde ayak şekline benzeyen izin Hz. Fatıma validemizin olduğuna inanılır. Hz. Fatıma validemizin bu kaya üzerinde çocuklarının ihtiyaçlarını giderir. Hatta kaya üzerinde bulunan sarı renkte, küçük boncuk büyüklüğünde olan izler de çocuklarının temizliğinden sonra arta kalanlardır.

Sabiha Göktaş

52/ilkokul/ev hanımı

5.2.Hızır ile İlgili Anlatılan Efsaneler

46. Misafir Taşı

Hızır olduğu düşünölen bir misafirle ilgili olarak anlatılan olay şu şekildedir:

Köy camisinin bahçesinde her köylüye ait bir taş bulunurmuş. Köye gelen misafir hangi taşın üstüne oturursa, o taşın sahibinin evine misafir olurmuş. Köy sakini, misafiri sevmeyen bir köylü ise cami bahçesine sivri bir taş koymuş ki gelen misafir oturmasın. Bir gün köye gelen misafir, bu sivri taşa oturmuş. Taşın sahibi istemeyerek de olsa misafiri evine götürmüş. Misafire bir ekmek ve bir kavun ikram etmiş. Daha sonra misafiri odada yalnız bırakan ev sahibi, misafiri anahtar deliğinden izlemiş. Misafir, ekmeği ve kavunu her kestiğinde, kavun ve ekmek tekrar bütün haline gelir. Ev sahibi sabah olunca misafiri yolcu eder. Akşam misafirin kestiği ekmek ve kavun hala bütündür. Ev sahibi merakla kavunu kestiğinde, çekirdeklerinin altın olduğunu fark eder. Gelen misafiri Hızır bilen ev sahibi biraz şaşkınlık biraz da utanma duygusuyla camiye gider ve sivri taşın yerine düz bir taş koyar.

Ramazan Gündoğdu

52/lise/esnaf

5.3.Yatırlar ve Mezarlıklarla İlgili Efsaneler

47. Al Dede

Kütahya il merkezinde Menderes Caddesi üzerinde bulunan ve Al Dede olarak bilinen Allah dostunun mezarının yerinden kaldırılamaması hakkında anlatılan efsane şöyledir:

Kütahya-Merkez Menderes Caddesi üzerinde Al Dede olarak bilinen Ali Dede'nin mezarı yol çalışmaları esnasında dozerle yıkılmak istenir fakat daha ilk denemede dozerin paletleri kırılır. Defalarca dozerle yıkılmak istenir fakat her seferinde bir sorun çıkar. En sonunda yıkmaktan vazgeçilerek, o günden sonra mezar koruma altına alınır.

Rıdvan Kalyon

60/yüksekokul/esnaf

48. Sultanbağı Yatırları

Allah dostlarına hürmet, yaşadıkları sürenin dışında ölümleri sonrasında da devam eder. Onların öldükten sonra da kerametlerini ya da manevi etkilerini devam ettirdiklerine dair anlatılan olay şöyledir:

Kütahya Sultanbağı'ndaki yatırlarda metfun olan Allah dostlarının mehter marşı ve atların ayak sesleri ile Kıbrıs savaşına katılarak orada savaştıkları ve geri döndükleri rivayet edilir. Ayrıca bu Allah dostlarının mezarlarında çeşitli sebeplerden rahatsız edildiklerinde birçok insanın rüyasına girdiği de olur.

Mehmet Ünlü

50/üniversite/öğretmen

49. Somuncu Baba (Ekmekçi Dede)

Somuncu Baba olarak bilinen zatın Tavşanlı-Tunçbilek yolunda bulunan türbesi hakkında anlatılan efsane şu şekildedir:

Çobanlık yapan Allah dostu Somuncu Baba'nın inekle konuştuğu bir köylü tarafından görülür. Bu kerametın ifşa olmasıyla Somuncu Baba oracıkta ölür ve öldüğü yerde gömölerek türbe yapılır. Yıllar sonra yol çalışmaları sebebiyle türbe yıkılmak istenir fakat her defasında dozerin bıçakları kırılır. Dinamit atılır ancak patlamaz. Sonrasında Somuncu Baba dozeri kullanan adamın rüyasına girer. Bunun üzerine türbenin yıkılmasından vazgeçilerek yol türbenin yanından geçirilir. Türbenin bulunduğu yerde yolun en keskin virajı bulunur. Bugüne kadar bu virajda kaza olduğu ne duyulmuş ne de görölmüştür.

Halil İbrahim Usta

60/lise/emekli

5.4.Din Büyükleriyle İlgili Efsaneler

50. Somuncu Baba (Ekmekçi Dede)

Tavşanlı-Tunçbilek yolunda metfun bulunan Somuncu Baba bir diğer adıyla Ekmekçi Dede olarak bilinen Allah dostu hakkında anlatılan efsane şöyledir:

Tavşanlı-Tunçbilek yolunda metfun olan Somuncu Baba diğer ismiyle Ekmekçi Dede çobanlık yaparmış. Köylünün hayvanlarını otlatırmış. Bir gün hayvanları otlatıp köye geri döndüğünde, bir köylünün ineğinin olmadığını fark eder. Bunun üzerine ineğin sahibi ile birlikte ormana aramaya giderler. Aradıkları esnada Somuncu Baba inekle karşılaşır. İneğin sahibi, Somuncu Baba'nın ineğin karşısında garip el kol hareketleri yaptığını görür. İneğin sahibi olan köylü dayanamaz ve Somuncu Babaya: “Ne oldu?” diye sorar. Somuncu Baba bunun üzerine: “İnek, senin yaptığın eziyetten dolayı gelmek istemiyor ve bu yüzden az ileride buzalamış” der. İneğin sahibi köylü bunu duyunca “Çoban inekle konuştu” diye diye koşmaya başlar, köye doğru. Somuncu Baba ise sırrın ifşa olmasından dolayı oracıkta ruhunu Hakk'a teslim eder.

Mustafa Taşdemir

65/ilkokul/emekli

51. Kemal Sultan

Tavşanlı'ya bağlı Aliköy'de yaşamış ve orada metfun bulunan Allah dostu Kemal Sultan ile ilgili olarak anlatılan efsane şöyledir:

Süleyman şah'ın Anadolu'ya yerleştirdiği Türkmenlerden olan Kemal Sultan, Aliköy'e yerleşerek dergah kurar. Bu dergahta insanlara Hakk'ı anlatır, onlara nasihatlerde bulunur. Kemal Sultan'ın yanında kendisine hizmet eden bir kız vardır. Köyde yaşayan bir aile Kemal Sultan'ı bu kız ile karalayıp iftira atarlar. Kemal Sultan bu iftira karşısında uzun müddet sabreder ancak artık dayanamaz. Allah'a şöyle dua eder: “ Allah bizi dünyada da ahirette de iyi komşularla bir arada bulundursun.” Kemal Sultan Hakk'a teslim olduktan sonra türbesinin yanına, kendisine iftira eden aileden kim gömülürse gömülsün cesedi toprak üstüne çıkar. Bu durumu insanlar Kemal Sultan'ın ettiği duaya bağlar (Coşkun, 1997: 286).

52. Gaip Efendi

Kütahya il merkezinde metfun bulunan Horasan Erenleri'nden Gaip Efendi'nin müridlerine vasiyetiyle ortaya çıktığına inanılan kerametle ilgili anlatılan efsane şu şekildedir:

Horasan Erenleri'nden Gaip Efendi, ölmeden evvel müridlerine “Ben öldükten 40 gün sonra mezarım açılsın, eğer cesedim bozulduysa atın gitsin beni bir yere” der. Gaip Efendi bir süre sonra son nefesini verir. Müridler, 40 gün sonra Gaip Efendi'nin vasiyeti gereği mezarı açarlar. Kefeni açtıklarında görürler ki Gaip Efendi'nin alnındaki ter hala kurumamıştır.

Mehmet Özcan

50/üniversite/öğretmen

53. Sarı İsmail Dede

Tavşanlı'nın Dedeler Köyü'nde metfun bulunan Allah dostu Sarı İsmail Dede'nin Emir Sultan Hazretleri ile başından geçen ve keramet gösterdiği söylenen olay şu şekildedir:

Horasan Erenleri'nden olan Sarı İsmail Dede rivayete göre; Emir Sultan Hazretleri ile sohbette iken Emir Sultan'ın elinden düşen tesbihi alıyor. Yanında bulunan selvi ağacına "Eğil ya selvi ağacı" diyor ve ağacın eğilmesiyle tesbihi ağacın dalına asıyor. Sohbet sonunda tesbihini arayan Emir Sultan'a, Sarı İsmail "Ya Emir Sultan tesbihini selvi ağacı almış" diyor. Bunun üzerine Emir Sultan durumu anlar ve Sarı İsmail'e dönerek "Senin adın uzun kollu Allah kulu olmalıydı" der.

Arif Sezmiş

50/ortaokul/çiftçi

54. Sarı İsmail Dede

Allah dostu Sarı İsmail'in, dönemin Kütahya kadısıyla başından geçen ve keramet gösterdiği söylenen olay şu şekildedir:

Sarı İsmail'in yanında onun hizmetlerini gören küçük bir kız varmış. Bu kız Sarı İsmail'in yemeğini yapıp, evinin temizliğini yaparmış. Hal böyle iken kötü niyetli, fesat insanlar Sarı İsmail'e, torunu yaşında kızla nikahsız yaşıyor iftirasını atarlar. Bu iftira Kütahya kadısı Müsellem Paşa'nın kulağına gidince huzuruna çağırır Sarı İsmail'i. Kadı suçlamaları Sarı İsmail'in yüzüne karşı söyleyerek "Ateşle pamuk bir arada durur mu hiç?" diye de ekler. Bunun üzerine Sarı İsmail, koynundan pamuğa sarılmış kuru çıkarır ama düşünülünün aksine kor pamuğu yakmıyordur. Kadı, bu keramet karşısında bir süre bekler daha sonra Sarı İsmail'i büyücülükle suçlar. Sarı İsmail, Kadı'nın bu suçlaması karşısında dua edip Allah'a sığınır. Hemen ardından Sarı İsmail'in elindeki kor patlayarak kadının gözleri kör olur.

Mülayim Esen

85/ilkokul/çiftçi

55. Sarı İsmail Dede

Tavşanlı ilçesi Dedeler Köyü'nde Allah dostu Sarı İsmail Dede'nin türbedarının anlattığı olay şu şekildedir:

Dedeler Köyü'nde metfun bulunan Sarı İsmail Dede'nin türbesinde asılı olan süngü, Kıbrıs savaşı sırasında üç gün yerinden kaybolur. Üç gün sonra ise süngü, ucu kanlı bir şekilde geri gelir. Türbedar, kanlı süngüyü silerek tekrar eski yerine koyar.

Muzaffer Doğan

60/ilkokul/emekli

56. Kalburcu Ahmet Efendi

Kütahya-Eskişehir yolu üzerinde metfun bulunan Horasan Erenleri'nden Kalburcu Ahmet Efendi hakkında anlatılana göre:

Osmanlı kumandanı askerleriyle beraber seferden dönerken dinlenmek üzere konaklarlar. Keramet sahibi Kalburcu Ahmet Efendi, susayan komutan ve askerlere kalburuna su doldurarak ikramda bulunur. Askerlerin su içtiği kalburdan bir damla su boşa akmaz ve askerlerin susuzluğu gider. Bu olayın duyulmasıyla beraber Ahmet Efendi'ye 'kalburcu' ismi yakıştırılır.

Şükrü Atakan

75/lise/emekli

57. Kalburcu Ahmet Efendi

Kütahya-Eskişehir yolu üzerinde metfun bulunan Allah dostu Kalburcu Ahmet Efendi hakkında anlatılan bir başka olay da şöyledir:

Kütahya'dan Ankara'ya kömür götüren kamyonu Kalburcu Dede diye bilinen Ahmet Efendi durdurarak, kamyon şoförüne geri dönüşünde kendisine ekme getirmesini söyler. Şoför şaşkınlıkla “Ben seni nerede bulacağım Bey amca” der. O da “Merak etme ben seni bulurum” der. Kamyon şoförü yola koyulur, yükünü boşalttıktan sonra geri dönmek üzere yola çıkar. Gece vakti aynı yerde Kalburcu Dede, kamyonu durdurur. Şoför, ekmeği almayı unutmuştur, pişmandır. Kalburcu Dede, bu pişmanlığı görür ve “Üzülme oğul Allah 1'ine 1000 versin” duasıyla onu gönderir. Sonra ortaya çıkar ki kendisine dua edilen bu adamın sayamayacağı kadar kamyonu olur.

Ahmet Eker

63/üniversite/memur

58. Şeyh Salih Efendi

Kütahya'da metfun bulunan Horasan Erenleri'nden Şeyh Salih Efendi'nin müridlerine bıraktığı vasiyetiyle alakalı olay şu şekildedir:

Horasan Erenleri'nden olan Şeyh Salih Efendi ölmeden önce müridlerine “Beni buraya gömün, 52 gün sonra mezarımı açın eğer etim kemikten ayrıldıysa mezarımın üzerine nalbur dükkanı yapın, yok eğer etim kemikten ayrılmadıysa küçük bir türbe yapın” der. Müridleri Şeyh Salih Efendi öldükten sonra bu vasiyeti unuturlar, ta ki Kapan Çayı'ndan gelen selin, mezarı alıp götürmesine kadar. Müridler, selden sonra mezarı bularak Şeyh Salih Efendi'nin kefenini açarlar. Bakarlar ki kefeni, sel sularıyla hiç ıslanmamış. Üstüne üstlük Şeyh Salih Efendi'nin alnında da üç damla ter vardır. Bunun üzerine müridleri Şeyh Salih Efendi'yi buldukları yerde gömerek mezarının üstüne vasiyeti gereği küçük bir türbe yaparlar.

Veli Akkan

60/lise/esnaf

5.5.Kesikbaşla İlgili Efsaneler

59. Murat Dede

Murat Dağı'nda metfun bulunan Murat Dede'nin harp esnasında bedeninden ayrılan başıyla savaşmaya devam ettiğiyle ilgili olarak şu olay anlatılır:

Murat Dađı Ilıca Hamamları'nın olduđu yerde harp esnasında dűřman, Murat Dede'nin kellesini bedeninden ayırır. Murat Dede, o halde dűřmanı kırar geçirir. Murat Dede'nin o halinin grűlmesi űzerine keramet ifřa olur ve Murat Dede kellesini elinden bırakarak yere yıđılır. Yere yıđılmasıyla beraber yarasından sıcak ve sođuk su kaynamaya bařlar. Murat Dede, vűcudundan çıkan suyla yıkanarak gműlűr. Halen Murat Dađı'nda sıcak su ile sođuk su birbirine yakın yerlerden çıkar. Bu durum Murat Dede'nin yařadıđı hadiseye yorulur.

Mehmet Aydemir

40/űniversite/đretmen

60. Cemalettin Sultan

Kütahya'ya gelen Timur ile Ayakkabıcı Cemalettin olarak bilinen Allah dostu arasında geçtiği söylenen olay şu şekildedir:

Ankara Savaşı'ndan sonra Timur Kütahya'ya gelir. Timur, çarşıda yürüdüğü esnada ayakkabıcılık yapan Cemalettin'in ayağa kalkmadığını görür. Hiddetlenerek emir buyurur ve oracıkta Cemalettin'in kellesini vurdurur. Ayakkabıcı Cemalettin, kellesini koltuğunun altına alır ve şuan metfun bulunduğu yere kadar koşup, orada yere yığılır. Bu hadisenin gerçekleşmesinden sonra Ayakkabıcı Cemalettin'e 'sultan' yakıştırması yapılarak, Cemalettin Sultan olarak anılır.

Veli Akkan

60/lise/esnaf

6.Tarihle İlgili Efsaneler

6.1.Tarihi Olaylarla İlgili Efsaneler

61. Kütahya Kalesi'nin Alınışı

Kütahya Kalesi'nin alınışına dair efsane şöyledir:

“Kütahya Kalesi bir zamanlar Bizanslıların elindeyken Kral burada oturmuş. Kral, kaleyi etraftan gelecek saldırılara karşı korumak için yeni mahzenler, su depoları, yer altı yolları açtırır. Kralın on parmağında on marifet olan güzel bir de kızı varmış. Kızın en çok sevdiği iş saray odasında oturup uçsuz bucaksız ovaya karşı gergef işlemekmiş. Bu odadan kale dışına ulaşan yollar da varmış. Türkler kaleyi Bizanslılardan ele geçirmek için akın üstüne akın yaparlar ama kaleyi bir türlü ele geçiremezler. Sonunda kale içindeki insanların zayıf yanını bulmaya çalışırlar. İnsanların batıl inançlarından yararlanalım derler ve şöyle bir hile bulurlar. Bir gece kara koyun ve kara keçi sürülerini bir araya toplayıp bunların boynuzlarına mumlar diker, tüylerine de türlü sesler çıkaran çingiraklar takarlar. Gecenin karanlığında bu hayvanları kale eteklerinden yukarıya doğru sürerler. Her yanından ışıklar saçan, gecenin sessizliğini garip seslerle ürperten bu görünmez mahlukların kaleye yaklaşmaları üzerine içerideki halk korkmaya başlar. Gözcülerin “Kaleyi cinler periler basıyor” demesi üzerine paniğe kapılan herkes yer altı yollarından dışarıya kaçmaya başlar. Kralın kızı da işlemekte olduğu gergefi odasında olduğu gibi bırakarak kaçar. Artık kale de Türklerin eline geçmiş olur” (Günhan, 2009:8).

6.2.Tarihi Şahsiyetlerle İlgili Efsaneler

62. Hezar Dinar

Kütahya'yı fetheden Selçuklu kumandanı Hezar Dinar hakkında söylenen hadise şu şekildedir:

Kütahya'yı fetheden Selçuklu kumandanı Hezar Dinar, Hıdırlık Dağı'na 1000 altınla gömülür. Daha sonra mezarı üzerine yapılan kubbeye de, 1000 dinar harcanır. Ayrıca ölümünden sonra hazinesinde de, 1000 dinar olduğu görülür. Yine rivayet o dur ki; Hezar Dinar, yaşadığı süre içerisinde bir adama ikramda bulunacağı zaman da 1000 altın vermiş.

Halil Karaman

58/lise/emekli

63. Ana Sultan

Osmanlı hükümdarı Yıldırım Beyazıt ve askerlerinin sefer dönüşü mola verdiği sırada yaşanan olay şu şekildedir:

Yıldırım Beyazıt, bir sefer dönüşü askerleriyle birlikte mola verir. Bu esnada yakınlarda bulunan bir kadın, yorgun olan askerlere su ikram eder ama suyun içerisine saman çöpleri de atar. Kadının bu yaptığını Yıldırım Beyazıt fark eder ve kadına kızarak: “Niye böyle yaptın?” diye sorar. Kadın da: “ Suyun içine saman atmasaydım, askerler soğuk suyu bir anda içecek ve hasta olacaktı” der. Kadının verdiği bu cevap, Yıldırım Beyazıt’ın çok hoşuna gider. Yıldırım Beyazıt bu hoşnutluğunu kadına ‘Ana Sultan’ ismini koyarak gösterir. Hükümdarın övgüsünü alan kadın halk nezdinde de itibar görür. Kadının ölümü üzerine mezarına türbe yaptırılır ve Ana Sultan namıyla anılan bu kadının türbesinde ziyaretçi eksik olmaz.

Şükrü Atakan

75/lise/emekli

64. Kazıklı Voyvoda (Drakula)

Eğrigöz Kalesi'nde hapsedildiği söylenen Kazıklı Voyvoda diye bilinen Vlad Tepes ile ilgili olarak anlatılan olay şöyledir:

Esirlerini kazığa oturtarak öldüren Eflak Prensi 'Kazıklı Voyvoda' ya da 'Drakula' olarak bilinen Vlad Tepes, Eğrigöz Kalesi'nde esir tutulur. Sarp kayalıklar üzerine kurulu, dört tarafi uçurumla kaplı, sadece bir giriş ve çıkışı bulunan bu kaleden kaçabilen tek kişi Vlad Tepes olmuştur.

Ahmet Birol

50/üniversite/öğretmen

65. Timur

Timur'un, Ankara Savaşı sonrası Kütahya'ya geldiğinde yaşandığı söylenen olay şöyledir:

Ankara Savaşı'ndan sonra Timur, Kütahya'ya gelir. Timur, çarşıda yürüdüğü esnada ayakkabıcılık yapan Cemalettin'in ayağa kalkmadığını görür ve hiddetlenerek kellesini vurdurur. Ayakkabıcı Cemalettin kellesini koltuğunun altına alır ve şuan metfun bulunduğu yere kadar koşup orada yere yığılır. Timur dışında herkes bu olayı şaşkınlıkla izler. Timur, sonra hamama gider. Hamamdan yıkanıp çıkacağı sırada çıkış kapısı duvarla örülür. Tam 7 kez çıkmayı dener ama başaramaz, her defasında kapı duvarla örülür. Bu durum üzerine Timur, kellesini vurdurduğu zatın veli olduğunu anlayarak Allah'a tevbe eder. Tevbesinden sonra duvar açılır, Timur dışarı çıkar.

Kadir Ertürk

32/lise/esnaf

66. Saru Batu Bey

Domaniç ilçesinde Osman Bey'in abisi Saru Batu'nun ölümü ve sonrasında mezarıyla ilgili olarak anlatılan olay şu şekildedir:

Bizans ordusuyla Domaniç Ovası'nda yapılan savaş esnasında Osman Bey'in kardeşi olan Saru Batu Bey bir çam ağacının dibinde şehit düşer. Saru Batu Bey, kanıyla sulanan bu çam ağacının dibine gömülür. Yaz aylarında Saru Batu Bey'in mezarında belirli günlerde ışık huzmeleri görülür. Etrafa yayılan bu ışık huzmeleri, Erenler'in Saru Batu Bey'i ziyaret ederek toplantı yapmaları olarak yorumlanır. Erenler'in toplantı yaptığı düşüncesiyle insanlar, bu çam ağacına ve civardaki diğer ağaçlara yanan kandiller asmaya başlar. Böylelikle, Saru Batu Bey'in mezarı başındaki bu ağacın adı 'Kandilli Çam' olarak kalır.

Halil İbrahim Usta

60/lise/emekli

67. Ebe Ana

Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarında Domaniç'te tanınan, bilinen önemli şahsiyetlerden olan Ebe Ana hakkında anlatılan olay şu şekildedir:

Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarında Domaniç'te; doğumuna gitmediği, yardımına koşmadığı kimse olmayan, 'Ebe Ana' olarak bilinen bir Osmanlı kadını yaşar. Ebe Ana, yine bir gün doğumdan döndüğü sırada yanına bir grup atlı yaklaşır. Atlıların kalplerindeki kötülüğü anlayan Ebe Ana, koşarak kaçmaya başlar. Ebe Ana kaçarken karşısına devasa bir kaya çıkar. Kayaya "Açıl ya taş" der ve kaya açılır. Ebe Ana, kayanın içine girerek kurtulur fakat bir göğsü dışarıda kalır.

Ebe Ana'nın, kayanın dışında kalmış göğsünden damlayan süt toprağa şifa kaynağı olur. Bu sebepten, onun türbesini ziyarete gelenler bir miktar toprak alıp yutarlar veya bir heybeye koyup evlerine götürürler. Ayrıca Ebe Ana'nın, kayanın içersine girdiğini duyan annesi babası, günlerce kayanın yanında beklerler ve son nefeslerini de orada verirler. Domaniç'in Saruhanlar köyünde Ebe Ana'nın türbesinin yanında anne ve babasının da mezarı bulunur.

Muzaffer Doğan

57/ilkokul/emekli

6.3.Tarihi ve Turistik Yerlerle İlgili Efsaneler

68. Kütahya Kalesi

Kütahya Kalesi'nin kuruluşu şu şekildedir:

“Bir zamanlar Kütahya’da minareden uzun, olağanüstü, iri ve güçlü adamlar yaşarmış. Ömürleri de boyları gibi uzunmuş. Bazıları susadığında kaleden eğilip Felent çayından su içerlermiş. Bir gün bu adamlar yan yana dikilerek Yoncalı istikametine dizilirler. Dizilince bir ucu Yoncalı’ya diğer ucu Nemrut kayasına kadar uzanır. Liderlerinin emriyle Nemrut kayasından parçalar kesilir. Oda büyüklüğünde kesilen bu kaya parçalarını elden ele geçirerek Gulam köyü yakınlarında işlerler. Daha sonra kentin başucunda bir tepeye taşıyarak işlenmiş bu kaya parçalarını yığarlar. Kalenin yapımı uzun sürer. Bedenler örülür, saraylar kurulur, su mahzenleri kazılır ve yer altı yolları yapılarak görkemli bir kale yükselir. Bu sırada 1000 yaşına yaklaşmış olan liderlerinin, bir de oğlu vardır. Henüz bıyıkları yeni terlemiş olan liderlerinin bu oğlu 300 yaşında iken ansızın ölür. O güne kadar ölümle hiç karşılaşmamış olan baba, oğlunu kara toprağa verir. Bu ölüm karşısında baba çok üzülür ve boynu bükülür. Yaşlı gözlerle yaptırdığı kaleye bakar ve şöyle yakınır:

300 yaşında oğlum öldü hamı tıraş

Bu diyarda ölüm olduğunu bileydim

Koymazdım taş üstüne taş” (Günhan,2009:7).

69. Ulu Cami Sütunlarının Taşınması

Kütahya'nın tarihi Selatin camilerinden biri olan Ulu Cami'nin yapımı ya da tamiratı sırasında iç sütunlarının taşınmasıyla ilgili olarak anlatılan olay şöyledir:

Kütahya Ulu Cami'nin yapımı ya da tamiratı sırasında Çavdarhisar'dan dört mermer sütun getirilmesi gerekir. Nasıl getirileceği düşünülürken iki manda sahibi bir adama gidilir. Bu adama durum anlatılır ancak adam o büyüklükteki sütunları taşıyacak olan mandalarına nazar değer korkusuyla kabul etmek istemez. Onun bu endişesini gidermek için akla bir fikir gelir.

Mandalar Çavdarhisar'a götürülerek sütunlar, mandaların çekeceği arabaya yüklenir. Kütahya çarşı içine kadar mandalar, üstünde sütunlar bulunan arabayı dizleri üzerinde çekerek getirirler. Çarşı içine gelindiğinde meraklı kalabalığın dikkatini dağıtmak için arabanın üzerine çıplak cambaz çıkarırlar. Arabanın üstünde dans eden cambaza bakan halkın, sütunları dizleri üstünde taşıyan mandalara bakmak aklına gelmez. Böylece hem sütunlar getirilmiş olur hem de adamın mandalarına nazar değmez.

Mehmet Oğunday

61/lise/esnaf

70. İlica Harlek

Kütahya il merkezinde turizm alanında nam salmış ‘İlica Harlek’ olarak bilinen hamam hakkında söylenen şöyledir:

“Vaktiyle bu yerde bir ana ile kızı oturmaktadır. Kendilerinin birkaç tane ineği vardır. Şimdiki Harlek civarında hayvanları otlatmaya gittiği bir gün, mağaranın derinliklerinden kıza bir ses gelir: “Sarıkız, güzel kız, sürmeli kız, harleyem de mi gelem, gürleyem de mi gelem?” Kız bu sestən korkar ve akşam olunca annesine olayı anlatır. Annesi: “Hayal görmüşsün kızım” diyerek meselenin üzerinde durmaz. Ertesi gün yine o ses, “Sarı kız, güzel kız, saçları altın sarısı kız. Harleyem de mi gelem, gürleyem de mi gelem?” deyince Sarıkız, “Harla da gel ey mübarek” der ve kayaların arasından harıl harıl sular boşanır. Sarıkız da bu sıcak fakat berrak sulara karışır. O günden sonra buranın ismi Harlek olarak kalmıştır. Ayrıca bu berrak suların üzerinde Sarıkız’ın saçlarının dalgalandığını gördükleri rivayetler arasındadır” (Tunçoğlu, 2008:127).

71. Yoncalı Kaplıcaları

Yoncalı Kaplıcaları'yla ilgili olarak anlatılan efsane şu şekildedir:

“Selçuklu Sultanı Alaeddin Keykubat'ın kızı bir cilt hastalığına yakalanır. Kızı Gülümser hatunun yüzü ve vücudu bozulmakta, derileri dökülmektedir. Saçları da dökülmeye başlayan Gülümser Hatun artık insanların arasına çıkamaz hale gelmiştir ve babasından kendisini Kütahya dışına bir yere göndermesini ister. Sultan kızının bu isteğini yerine getirir ve bugünkü Yoncalı civarında çadırlar kurulur. Gülümser Hatun insanlardan uzak bir hayat sürmeye başlar. Bir gün Gülümser Hatun çadırın içinde üzüntü ile dışarıyı seyrederken; tüyleri dökülmüş, vücudu yara bere içinde olan bir tilkinin çamurlu suya girdiğini ve orada bir süre debelendiğini görür. Vücudunun her yeri çamur içinde kalan tilki ertesi gün tekrar gelir. Tilki tam üç hafta çamurlu suya girer çıkar. Gülümser Hatun, tilkinin tüyelerinin artık pırıl pırıl parladığını fark eder. Bunun üzerine Gülümser Hatun da çamurlu suya girerek çamuru bütün vücuduna sürer. Her geçen gün Gülümser Hatun'un vücudundaki ve yüzündeki yaralar iyileşir. Gülümser Hatun bu güzel haberi babası Alaeddin Keykubat'a verir. Sultan bunun üzerine Yoncalı'ya hamam ve cami yaptırır” (Tunçoğlu, 2008:126).

72. Kemer Hamamı

Kütahya il merkezinde bulunan ve adına ‘Kemer Hamamı’ denilen yer ile ilgili olarak anlatılan olay şöyledir:

Timur, Ankara Savaşı’ndan sonra Kütahya’ya geldiğinde Ayakkabıcı Cemalettin’in kellesini vurdurup hamama gider. Kellesini vurdurduğu Ayakkabıcı Cemalettin, Allah dostu olduğu için Timur hamamdan çıkamaz, her defasında çıkacağı kapı duvarla örülür. Aklı başına gelen Timur, buradan tövbe ederek çıktıktan sonra hamamcıya belinden çıkarttığı altın kemeri verir ve “Hamama aslan gibi girdim kedi gibi çıktım, ben mübarek bir zatı öldürttüm eğer bu yüzden hamamının başına bir şey gelir yıkılırsa bu kemeri satar tekrar yaptırırsın” der.

Şimdiki Kemer Hamamı bu olay ile anılır olmuş ve günümüze bu isim ile kendini taşımıştır.

İbrahim Gök

47/lise/işçi

73. Yaylacık Ormanları

Yaylacık Ormanları'nda yaşıyan atlar şöyle anlatılır:

Tavşanlı-Domaniç ilçeleri arasında bu bölgenin en güzel ormanları bulunmaktadır. Yüksek rakımlı olduğundan buraya 'Yaylacık Ormanları' denmiştir. Yaylacık Ormanları'na gidenler etrafta başıboş gezen heybetli ve güçlü görünüşleriyle dikkat çeken atlar görürler. Bu atların Osmanlı Devleti döneminden kalma atlar olduğu ve o dönemlerde seferlere katıldıkları düşünülür. Her türlü tabiat şartlarına rağmen hayatta kalmayı başarmışlardır.

İbrahim Küçük

58/lise/emekli

74. Mızık Çamı

Domaniç ilçesinde bulunan tarihi Mızık Çamı ile ilgili olarak anlatılan olay şöyledir:

Domaniç ilçesinde bulunan ve yaklaşık 800 yıllık bir ömre sahip olan Mızık Çamı'nda, Osmanlı Devleti kurucusu Osman Gazi'nin bebekliğinde beşiği sallanmıştır.

Şuan Mızık Çamı ayakta değil, zamanla yıkılmış ancak ana gövdesi koruma altına alınmıştır.

İrfan Akbaş

35/üniversite/öğretmen

75. Analıca Mescidi

Kütahya il merkezinde bulunan Analıca Mescidi'ne adını veren kadın ile alakalı anlatılan olay Şu Şekildedir:

Birbirini çok seven iki insan evlenirler. Zaman geçtikçe ocuk sevgileri artar ama bir türlü çocukları olmaz. Kadın bu durumdan dolayı kocasının kendisini terk edeceğini düşünerek dertlenir. Bir gün kuşağına taş alarak Allah'a yakarır ve kendinden geçerek bayılır. Kadın ayıldığında kuağındaki taşın bebek olduğunu görür. Bu olay duyulunca kadına hürmet edilir ve öldükten sonra da Şuan hala ibadete açık olan mescidi yaparlar, adına da 'Analıca Mescidi' denilir.

Rıdvan Kalyon

60/yüksekokul/esnaf

76. Takkacılar Cami

Kütahya il merkezinde bulunan ve 'Takkacılar' diye bilinen cami hakkında anlatılan şöyledir:

Kütahya Kalesi'nin Bizanslıların elinde bulunduğu dönemde kale ile Takkacılar Cami yer altından birbirine bağlanmıştır. Takkacılar Cami bu dönemde Bizanslıların kullandığı bir kilisedir. Halk, yer altı tüneli içinden geçerek kaleden kiliseye gidermiş. Kalenin Türk hâkimiyetine geçmesiyle beraber kilise olarak kullanılan bu yer de camiye dönüştürülmüştür.

Recep Kurteri

32/üniversite/memur

Kütahya İl Merkezi 'Al Dede' Kabri (47. Efsane)

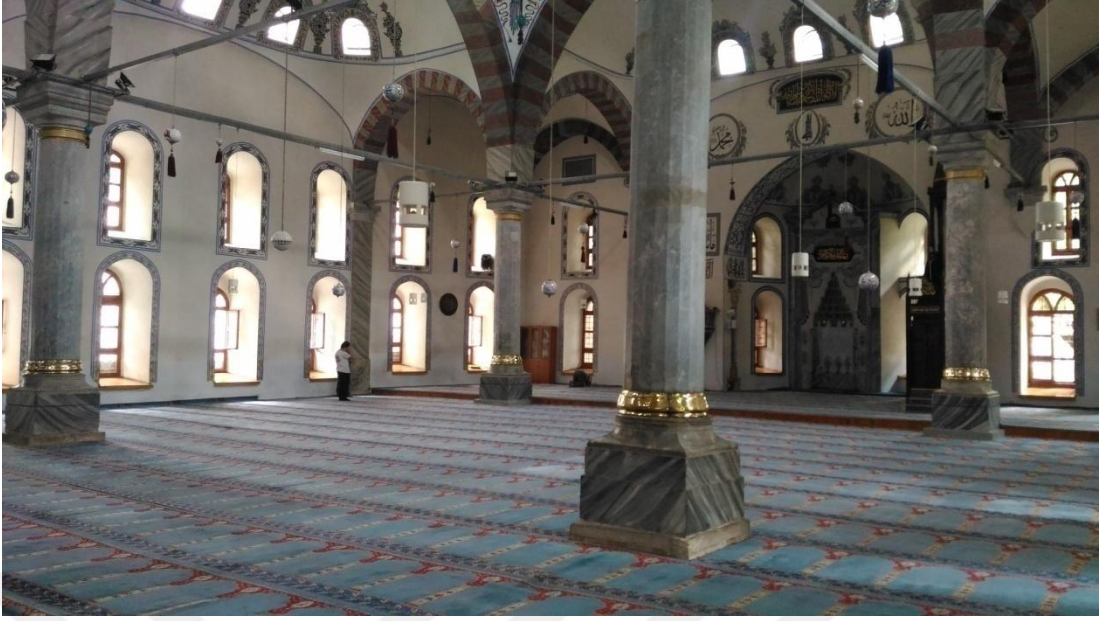
Kütahya İl Merkezi 'Dönenler Cami' (49. Efsane)

Kütahya İl Merkezi 'Şeyh Salih Efendi Türbesi' (58. Efsane)

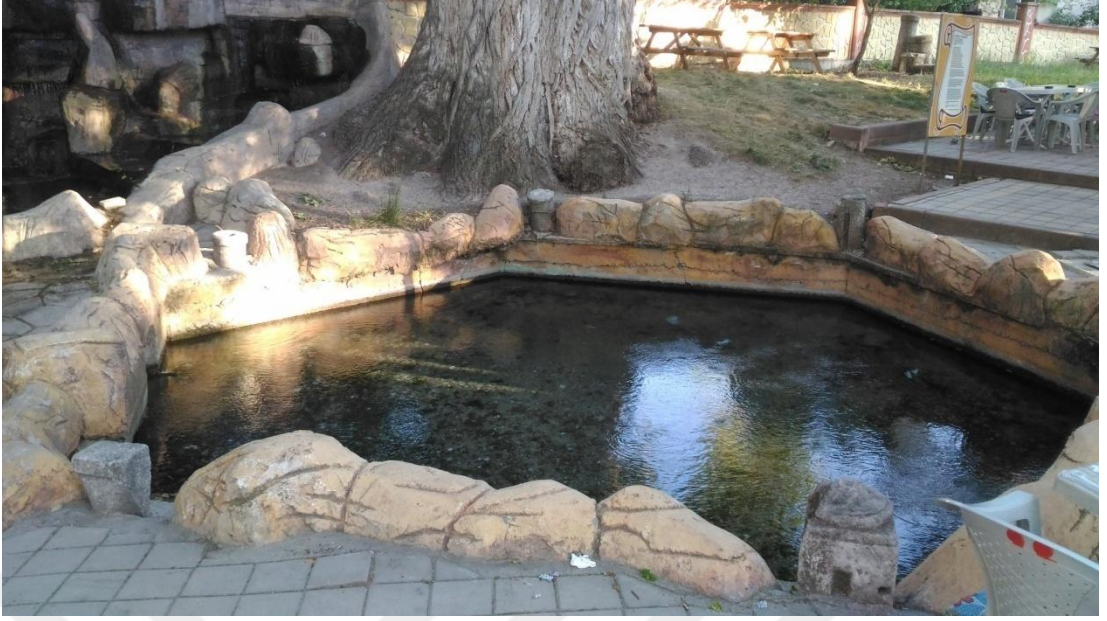
Tavşanlı İlçesi Dedeler Köyü, 'Sarı İsmail Dede Türbesi' (53. Efsane)

Kütahya İl Merkezi 'Ulu Cami' (69. Efsane)

Kütahya İl Merkezi 'Gaip Efendi Türbesi' (52. Efsane)

Kütahya İli Domaniç İlçesi 'Ilicaksu (sarı kız)' (8. Efsane)

Kütahya İl Merkezi 'Kemer Hamamı' (72. Efsane)

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	Salih YAKIN
Doğum Yeri	Tavşanlı
Doğum Tarihi	18.09.1984

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Pamukkale Üniversitesi
Fakülte	Fen Edebiyat Fakültesi
Bölüm	Türk Dili ve Edebiyatı

YABANCI DİL BİLGİSİ

İngilizce	KPDS (....) ÜDS (....) TOEFL (....) EILTS (....)
...	

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurum	Emniyet Genel Müdürlüğü
Görevi/Pozisyonu	Polis Memuru
Tecrübe Süresi	6 yıl

KATILDIĞI

Kurslar	Pedagojik Formasyon - 2015
Projeler	

İLETİŞİM

Adres	Fırat Mh. 516 Sok. Gültekin Apt. Kat:2 Daire:5 Kayapınar/DİYARBAKIR
E-mail	yakinsalih@gmail.com